

Gabriel Milan
og Somme af hans
Samtid. Ved
Fr. Krarup.

Christian V som sammen med Vestindisk Compagni var indstillet på en hurtig afgørelse af retssagen mod Milan

Charlotte Amalie der var en god støtte for Milans hustru Juliana Regina von Breitenbach efter henrettelsen.

Griffenfeldt eller Peder Schumacher der igennem penge-sager kendte Gabriel Milan

I Aaret 1670 var den højadelige og kloge, men maaske noget prikne Hr. **Marcus Gjoe** nyligt bleven bosat i Haag som den Danske Konges Gesandt eller Envoye extraordinaire. I en løsere Forbindelse med Legationen stod den kgl. Danske Faktor i Amsterdam, Gabriel Milan, som ved samme Tid havde hjulpet Gesandten under en Penge Vanskelighed mod Løfte om sikker og hurtig Betaling. Denne udeblev imidlertid til rette Tid, og følgelig tillod Faktoren sig at falde til Besvær og navnlig at kræve Renter af sit Tilgodehavende. Svaret kom i et Brev fra Gesandtskabets Sekretær, **Jacob Henrik Pauli** (senere adlet med Navnet Rosenschild), der paa Gesandtens Vegne stemplede Milan som "en uforskammet Jøde". I en tilhørende Seddel ¹⁾ undskyldte Pauli sig, fordi han havde ført Ordene i Pennen, men erklærede sig tvungen dertil ved udtrykkeligt Paalæg af Gjoe. Det var altsaa kun denne, der fik Svar d. 5. Sept. 1670 ²⁾, om end Brevet i Formen rettedes til Pauli.

I dette udtaler Milan sin yderligste Forbavselse over de Grovheder, hvormed man overvælder ham. Født af en Slægt, der har beklædt og beklæder anselige Stillinger i Spanien, Flan-dern og Italien, opdraget i højere Kredse og med en dannet Omgang, har han aldrig forhen oplevet Sligt. "Uforskammet" er-han ikke og har aldrig været det, men er tvertimod tjenstfærdig mod Alle. "Jøde"! — ja, det er han; men det regner han sig-til Ære; thi intet Folk har som Jøderne vist sig istand til med. Troskab at tjene Fyrster og Herrer, ja til at ofre dem Kraft, Liv og Gods. Selv tjener han Kongen, men er ikke af den. Grand Gjoes Tjener, hvem denne efter Behag kan overfuse.

¹⁾ Rigsarkivet, Reg. 82 E 3 Nr. 13. Materialet til Afhandlingen indsamledes i Hovedsagen allerede for flere Aar siden, hvorfor ogsaa en Del af Henvisningerne anføres efter de gamle Arkiv-Rubra.

²⁾ Milans Brevbog fra 1670 i Rigsarkivet: Holland.

Det værdige og stolte Svar fordyber sig derefter i Penge-spørgsmaalet, hvor vi ikke skulle følge Brevskriveren, da det indviklede Emne kræver forskjellige Forudsætninger og navnlig den, at Milan arbejdede med laante Penge. Men den Ro, hvor-med han overfor sin høje Foresatte beraaber sig paa sin egen berømmelige Herkomst, har noget saa overraskende ved sig, at Sagen fortjener en Prøvelse.

Derved vil det vise sig, at en jødisk Familie Milano eller Milan paa den Tid henhørte til Handelsstanden i Hamborg ¹⁾ og var indgiftet i andre af de bekjendtere portugisisk-jødiske Huse som da Costa og de Gastro ²⁾. Disse „Portugisere" var gennem-gaaende Folk af stor social Anseelse og hyppigt af overlegen Dannelse. I Hjemlandene paa den spanske Halvø havde de for en større Dels Vedkommende baade opnaaet adelige Rettigheder og som „Ny-Christne" antaget et ydre Skin af catholsk Christen-dom. Om just Milanoerne have hørt til de mere Ansetes Tal, kunne vi ikke afgjøre; men de daværende Jøders Skik med i lige Grad at regne sig ind saavel i den mødrene som i den fædrene Slægt berettiger utvivlsomt Gabriel Milan til fra sit Standpunkt, paa den Maade, han gjorde, at rose sig af adelig og berømmelig Herkomst. Slægten da Costa, der i vore Dage turde være mest bekjendt af den Uriel (Gabriel) d' Acosta (da Costa), der er Helten i Gutzkows Sørgespil af samme Navn, var som sagt besvogret med Milanoerne, og Gabriel Milan selv var gift med en Datter af den berømte Læge og rabbinistiske Lærde Benjamin (Dionys) Mussaphia, ⁸⁾ der henhørte til Slægten de Castro og derhos var Livlæge for **Christian den IV.** Ogsaa Brødre af denne **Mussaphia, Albert Dionys** („Annis") og **Gabriel Gomez**, stod i nøje Forhold til den Danske Konge og den Danske Stat som ansatte ved Tolden og Mønten i Glückstadt, som Leverandører og paa anden Maade.

¹⁾ Emanuel Texera Cordosa de Milan 1629 (Rigsark. danske Saml., Møntvæsen Nr.581), Isaac Milano 1707 (ib. Reg. 87, Indierne, rødt Nr. 605). Sml. De Navorscher VII 216.

²⁾ Om det „portugisiske" Aristokrati blandt Datidens Jøder, se navnlig Isaac da Costa (L—A.) Meddelelser omkring i de Navorscher VII ff.

³⁾ Cimbria lit. II. 575 f. — Sml. Zeitsch. f. Hamburg. Gesch. II 399.

Om sin tidligere Historie fortæller Milan selv paa et senere Tidspunkt, da han allerede drev om som et Vrag paa sin Skjæbnes umilde Bølger, at han oprindeligt havde været Militær ¹⁾, og at han havde tjent under **Cardinal Mazarin** ²⁾. Hvordan det end hermed maa forholde sig, faar hans Skikkelse dog først sikker Form for os, da han 1667—70 som Handelsmand ("mar-chand" ³⁾) i Amsterdam tjener den Danske **Prinds Jørgen** som Bankier paa dennes Udenlandsrejse og samtidigt hermed staar i en ret livlig Brevveksling med **Peder Schumacher** ⁴⁾. Hans Breve her ere i Almindelighed skrevne paa Spansk, skjøndt han ellers med lignende Færdighed eller Dristighed — om end ikke ulasteligt⁵⁾ — betjener sig af Fransk, Portugisisk, Tydsk og Hollandsk. Emnet er gjenemgaaende Indkjøb af Juveler og andre Kostbarheder, øjensynligt for Dronning **Sophia Amalie** og vistnok bestemt til Udstyr for Prinsesserne. Men ogsaa Kong **Frederik III's** Smag for videnskabelige Curiosa fristes her ved forskjellige Tilbud ⁶⁾.

En saa god Forbindelse og de ydede Tjenester skaffede Milan d. 3. Juli 1668 (fornyet 1670) en Udnævnelse til Dansk Faktor i Amsterdam, hvorfra han skulde afgive Indberetninger om politiske Nyheder eller det, som man dengang kaldte "Aviser"⁷⁾.

¹⁾ Rigsark., Reg. 82 E 3 Nr. 25 a.

²⁾ Ib. Saml. Griffenfeldt fasc. 27 (1673).

³⁾ Ib. Afregninger G 15.

⁴⁾ Han kalder ham her lejlighedsvis Eschumaquer (1670 ^{27/6, 18/7}) - Sml. Biogr. Lex. under Esmitt (Nic). Ogsaa Philosophen Spinozas Fader nævnes Espinosa (de Navorscher VII 216).

⁵⁾ Paa sin Tysk siger han f. Ex. Je suis etc, paa sin Portugisisk skriver han Outubro for Octobre; ligeledes prosseder for proceder og saaledes videre.

⁶⁾ Eigsark., Samlingen Griffenfeldt fasc. 27. Oversættelser deraf i Mallingiana (Cat S. 36). Et Afgudsbillede eller desl., som har tilhørt G. Milan, omhandles S. 4 i Gl. Kgl. Saml. Nr. 1638, 4°, paa det Kgl. Bibl. (Citater skyldes Hr. Arkivar Bricka).

⁷⁾ Sml. Stolpe: Dagspressen i Danmark I, 109 f. Hans Bestalling 1668 i D. Diplom. Breve. Milan I (Rigsark.) 1668. Et kasseret Udkast fra Maj 1668 findes i Rigsark. Reg. 14 V. Indien fasc. 1 a. Fornyelsen i Patenten 16 ^{71/72} fol. 153 v. — 54 v. (ib.), Afregn. G 15 (ib.). Concepten dat. ^{1/8} angiver sig som udfærdiget eft. Schumachers Ordre (ib.).

Et Hovedpunkt for ham maatte dog nødvendigvis Klaringen af hans Udlæg for **Prinds Jørgen** først blive, hvilket Forskud i 1669 beregnedes til 21,500 Rdl., hvoraf der 1669 $\frac{6}{2}$ bevilgedes ham 6 pCt. aarlig Rente. En Del af Summen betaltes ved Indvisning i de hollandske Subsidier; men de uafbrudt paaløbende Renter og andre Udgifter fremkaldte dog en stadig og sikker Stigning ¹⁾. Selve Penge-Udlæg til Prindsens Rejse synes at have været fuldt tilfredsstillende, om end en af Prindsens Ledsagere, **Peter Moth**, 1669 $\frac{23}{11}$ fra Rom klager over den sidste Anvisnings Utilstrækkelighed ²⁾.

Som sin nærmeste Overordnede ved Legationen traf Milan **Peter Charisius**, med hvem han synes at have staaet i venskabelig Forbindelse, saa at han ved Thronskiftet 1670 paakalder baade hans og endog Svigersønnens, den nye Overkammerherre **Morten Skinkels** gode Bistand ³⁾. Da derimod **Marcus Gjoe** 1669 bliver Envoye, hører Venskabeligheden op. Et Mellemværende fra 1670 er fortalt foran som Indledning- for dog strax at kaste et lille Skjær af Sympathi over et ellers saa forspildt Liv. Det var imidlertid ikke første eller eneste Gang, at Marc. Gjoe benyttede det paaklagede Udtryk om Milan, ⁴⁾ og en vis paatrængende Bestræbelse fra dennes Side efter at gjøre sig gjældende synes at maatte forklare en Uvillie, som ogsaa fuldt ud deltes af Just Høg, der som Ambassadør baade i Haag og Nimwegen fik rigelig Lejlighed til at lægge den for Dagen.

Mere som Forretningsmand end i officielt Medfør indledede Milan Forbindelser med danske Undersaatter i anselige Stillinger som **Hans Schack**, **Christoffer Gabel** og **Ove Juel**. Men hans væsenligste Støtte turde dog **Peder Schumacher** have været, hvem han altsaa ogsaa besøgte, da han i Anledning af Thronskiftet 1670 gjorde en Rejse til Kjøbenhavn. Paa Tilbagerejsen i August 1671 ledsagede han efter Anmodning fra Schumacher en af dennes kasserede Venner, **Mette Trolle**, gift med Jørgen

¹⁾ Rigsark., Afregn. G. 15.

²⁾ Danske Diplom. Breve (Rigsark.).

³⁾ Milans Brevbog 1669 f. i Rigsark. Holland, under 1670 $\frac{1}{4}$

⁴⁾ M. Gjee til Bierman 1669 $\frac{6}{9}$ i Gjoes Prot. med Depecher 1669 (Rigsark.).

Reedtz, fra Hamborg til Amsterdam ¹⁾). Milan skal her have pralet af, at han havde et Hold ("une corde") paa **Griffenfeldt**, som denne nok skulde vogte sig for at sprænge ²⁾, men sigtes-der herved til **Mette Trolle**, har Forholdet dog næppe været ganske klart for Milan selv ³⁾. Med hende derimod vedligeholdte han fremdeles sin Forbindelse ⁴⁾ og antog sig hendes Døtre, da de skulde anbringes ved Brüssel i Klosteret Berlaimont, idet-mindste ved at opfordre Andre til at betale for dem ⁵⁾.

Milans personlige Udbytte af Rejsen synes nærmest at have bestaaet i, at han opnaaede Titel af General-Faktor; men Lønningen, 400 Rdl. om Aaret, kunde saa meget mindre tilfredsstillende, som den i en lang Aarrække ikke udbetaltes. Derimod havde han kjendeligt et flint øre for den klingende Titel, saa at han endnu længe derefter som Gouverneur paa St. Thomas holdt af at lade sig kalde Hr. Generalen.

Hans væsenligste Vinding ved Rejsen til Kjøbenhavn var dog foreløbigt den fornyede Forbindelse, hvori han fra den Tid kom med Prinds Jørgens og Kongens Moder, Enkedronning Sophia Amalie. D. 19. Juli 1671 fik han ligeledes Udnævnelse af hende som Faktor med det særlige Hværv, at skulle mod billig Betaling forhandle Kom og andre Afgifter fra hendes Enkesæde paa Nykjøbing Slot.⁶⁾ Der hidrører fra dette Forhold en ret omfangsrig Brevveksling med Rigsmarskal **Kørbitz**, Amtsforvalter **Hans Hansen** (Abel Gathrines Mand) og navnlig med Dronningens Sekretærer **Reinholt Meier** og **Benedict Schøll** (ogsaa skrevet Schieul).

Det er vistnok ligeledes ad denne Vej, at Milan kom i Forhold til B. Schølls Fætter Baron **Jacob de Petersen**. Vi gjen-finde i ham en gammel Bekjendt fra Kjøbenhavn, hvis For-

¹⁾ C. P. Helt t. Milan og Griff, t. Milan 1671 16/9 (Afregn. G. 15 i Rigsark.), Milan t. Griff. (Sml. Griff, fasc. 27 ib. naval. Nr. 1, 2, 4, 164).

²⁾ Rigsark., Griffenfeldt f. 40, Nr. 2.

³⁾ Sml. et bittert afvisende, men udat. Brev fra Griffenfeldt til Mette Trolle i Klevenf. Saml. Griff. (Rigsark.).

⁴⁾ Uddrag og Afskrifter af Breve 1675—79 i Klevenfeldts Dokura. Reedtz.

⁵⁾ 2 udat. Andragender fra 1678 eller derefter i Udkast, Rigsark. Reg. 82 E3.

⁶⁾ Hofark: Dronning S. A.s Bestallinger, Milan.

lystelsesvæsen han skjænkede en tidlig Omhu. Han var dengang-som bekendt Kammertjener ved Hoffet, men havde pludselig-maattet forlade denne Stilling og havde over Hals og Hoved rømmet herfra. I Brunsvig, hos Dronningens Brødre, var han igjen kommet til Kræfter og fungerede som deres Resident i Haag. Ved Giftermaal med en Hollænderinde af formuende-Slægt havde han nu grundet sig en god eg tryk Tilværelse i Holland, hvor han havde erhvervet sig et Canonicat i Utrecht og desuden Landejendomme. Han optraadte derhos som Adels-mand, idet han benyttede sig af Slægten von Diddens Vaaben., hvilken Slægt dengang almindeligt gik under Navnet Petersen.. Men Vaabenets flakte Ørn kryber snart ind i et Hjerteskjold omgivet af forskjellige heraldiske Billeder, da dets Indehaver forfremmes til Tysk Rigs-Friherre. Hr. Baronen blev følgelig anset for en velstaaende Mand og maatte ogsaa i den følgende-Tid anstrænge sig for at hjælpe Milan; dog synes han at have-været for klog til at bruge egne Midler dertil.

Imidlertid var Bekjendtskabet mellem ham og Milan forsaavidt af en noget ældre Oprindelse, da vi allerede 1669 ^{6/8} ¹⁾ finde et Brev fra Milan til **Schumacher** beskjæftige sig med denne Person, som netop dengang voldte nogen Uro herhjemme. Af Fødsel "en Bondekarl fra Husum" i S. Jylland ²⁾, "af Haandværk en Skrædder" ³⁾ var han kommet i Tjeneste hos Kongen og blev af denne betroet med Tillid og Hverv udover den beskedne Stillings Medfør. Under Kjøbenhavns Belejring havde han vist sig som en tro Tjener af Kongehuset, blev strax i Krigens Begyndelse sendt til Lübeck for om muligt at rejse Penge ⁴⁾ og udrustede senere, 1659, i Forening med den førnævnte **Hans Hansen** en Kaper⁵⁾. ,Ogsaa under Statsforandringen 1660 spiller han en vis Rolle, da det er til ham, at en utro Tjener ved Navn Morten,

¹⁾ Rigsark., Griffenfeldt fasc. 27.

²⁾ Ib. HoUand, Ordre til M. Gjøe af 1669 ^{31/7}.

³⁾ Rel. af 1660 ^{14/11} fra Svensk Resident Duval, Beckers Sml. t. Frd.IIIs- Hist. I. 208.

⁴⁾ Rigsark. Afregn. J. 78.

⁵⁾ Rigsark. Afregn. J. 116, allerede 1660 ^{14/7} faa de Indvisning i en Norsk-Afgift til Løn derfor (Rigsark.: D. Saml. Nr. 244 ¹³⁶

Clausen Reimer, hos Otto Krag, melder sig for at angive Gjemmestedet for Rigsraadets Arkiv, hvorefter **Jacob Petersen** i Følge med Kongen bemægtiger sig Skatten ved Nattetide ¹⁾).

Vistnok med Føje betegnes han altsaa i 1660 som Kongens "Favorit", og i 1662 tillægges der ham endog en væsentlig Indflydelse paa Regeringens Forholdsregler ²⁾, hvorved han kjendeligt sigtes for særligt at varetage sin egen Fordel. Endnu da **Gabel** 1664 rykker op til Pladsen som Statholder i Kjøbenhavn o. s. v. ³⁾, tales der om **Jacob Petersen** som den mulige Efterfølger i Posten som Rentemester ⁴⁾).

Og medens saaledes hans Kgl. Herre syntes at bevare ham sin Gunst, var han aabenbart mindst ligesaa vel stillet i Dronningens Omdømme. 1661 modtog han et Brev fra en Capitain **Wendelboe**, som Modtageren igjen leverede til Dronningen. Hun befandtes imidlertid i den Grad sværtet deri, at hun lod Brevet ved **Lorenz Tuxen** fremlægge for en Krigsret; og saa skammelige vare Beskyldningerne, at Retten saa at sige enstemmigt dømte Brevskriveren til Døden for Majestaets-Forbrydelse ⁵⁾. Anklagens Indhold kjendes ikke, og om **Jacob Petersens** Forhold til den og til Bagvadskelsens høje Gjenstand vides der kun, at han var en meget benyttet og paaskjønnet Tjener, ⁶⁾ der ivrigt bistod Dronningen i hendes forskjellige Anlæg paa Dronninggaard, hvor hun drev et fremskredet Landbrug med oldenburgske Køer og prydet med østindiske Gjæs, kalkunske Høns og alskens Snurrepiberier som et Elsdyr, to Rensdyr o. s. v.,— med Kaniner og Duer, hvilke sidste Jacob Petersen se's at hellige sin Opmærksomhed. ⁷⁾ Lige-som han i de paagjældende Regnskabssager omtales med skyldigt Hensyn som "*Hr. Kammertjeneren*", saaledes forekommer han i den Sachsiske Beskrivelse af Churfyrstindens og Churprindsens

¹⁾ Ans. fra Reimer af 1663 ²/₁₂ i Rigsark.: D. Kong. Hist

²⁾ Becker: Saml. t. Fred. Ills Hist. I, 311.

³⁾ Meddel. fra Geh. Arkivet 1886—89, S. 70.

⁴⁾ Becker II, 41.

⁵⁾ Rigsark.: Krigsraadets Prot. 1661, S. 73, 76.

⁶⁾ Rigsark.: Dronningens Brevbog.

⁷⁾ Rigsark.: Top. Saml. p. Papir, Dronninggaard.

Besøg i Kjøbenhavn 1663¹⁾) som selve Dronningens Cavaler ved Ringrendingen foran Slottet under Titel af hendes "geheimtester Cammerdiener".

Ved dette samme Besøg nød **Jacob Petersen** endvidere den Ære at modtage Kongefamilien og dens Gjæster paa sit nys oprettede Forlystelsessted, Gjæstgivergaarden Skovshoved²⁾) ("das Gasthaus Schouffshofft") ved "den lille Dyrehave" (Charlottenlund). Han havde her aabnet det forarmede Kjøbenhavn et Afløb for dets ved den berømmelige Krigsdaad opflammede Livsglæde. hvor Mangfoldigheden af de tilbudte Adspredelser maaske vilde kunne give en driftig Tivoli-Bestyrer frugtbare Tanker. Og ligesom Hr. Kammertjeneren derefter maa antages at have villet slaae sig til Ro her i Byen og Landet, saaledes antydes det Samme ved hans Erhvervelse af Kjøbenhavnske Ejendomme³⁾) og af Østrup eller det nuværende Fredensborg⁴⁾). Ja endog efter Døden skulde Holmens Kirke bevare hans Ben⁵⁾) i det dertil kjøbte Kapel, ligesom .han 1662 gav 200 Rdl. til en Prædikestol i denne Kirke.⁶⁾

Men "højt at klyve har dybt at falde," og en Dag i 1664 kom Opgjørelsens Time. Den kom efter sin gamle Skik som en Tyv om Natten, saa pludselig, at **Jacob Petersen** ved sin Flugt fra Kjøbenhavn maatte efterlade der sin rige og rigelige Garderobe, ja endog den skjønne Guldfjer til Hatten med Diamanter besat. En udvirket Rejsetilladelse taler om Omsorg for et nedbrudt Helbred; men den egenlige Grund var og blev en Hemmelighed. Selv den Svenske Gesandt⁷⁾) tør kun udtale en For-

¹⁾ Becker: Sml. t. Fr. III.s Hist. II, 449.

²⁾ Danske Saml. 2. R. H 159. Om dette Anlæg se: Nyerup: Frederik III, 407 f, E. Erslev: Bernstorfs Omegn 25 ff., O. Nielsen: Kjøbenhavn 1660—99, S. 335 f., Tidsskriftet Museum 1892 II 260. endvidere Rigsark.: Afregn. J. 116.

³⁾ Islandske Kompagnis Reberbane og 3 Urtehaber, begge Dele udenfor den gamle Østerport ved Dronningens Have. (Rigsark.: Adkomstbreve Nr. 312)

⁴⁾ Christensen: Hørsholm S. 13, Meier: Fredensborg S. 1 ff., 55.

⁵⁾ Universitetets Domkopibog 1687 ff. fol. 109 ff. i Konsistoriets Arkiv (Ci-tatet skyldes Hr. Kontorchef Stolpe).

⁶⁾ Nyrop: Tidsskrift for Kunstindistri 1S90, S. 18.

⁷⁾ Becker II 63.

modning om "Fruentimimer Cabaler", og Hr. Jacob selv var og blev forsvunden. Hans Plads blev besat med en Anden, og Livet gik sin Gang, som om han aldrig havde været til. Men fra Udlandet kom der Efterretning om, hvorledes han havde bosat sig i Holland og der giftet sig med **Gathrine de Bicker**, en Datter af en af Amsterdams mest ansete Borgere, Sergeant-Major **Jacob de Bicker**, en Frænke af Joachim Irgens's Hustru og en Slægtning af selve Raadspensionarius **Jan de Wit**. Hun var ovenikjøbet Enke efter **Chr. Ditlevs Testmann**, der døde efter et Ægteskab af kun 37 Uger og i en Alder af 31 Aar 1667^{24/2} som Kammerraad og Sekretær i Tydske Gancelli¹⁾ i Kjøbenhavn, og hendes nye Mand opnaaede gennem hende en Stilling, der atter henlede Opmærksomheden paa ham.

Denne aabenbarede sig ifølge Beslutning i Stats-Collegiet 1669^{24/5 2)} ved en mindre behagelig Stævning til ham om at give Møde for den Kjøbenhavnske Hofret, hvad der fremkaldte Forbønner for ham fra General-Staterne, fra de Hollandsk-Vest-frisiske Stænder og fra Øvrigheden i Amsterdam. Envoye' Gjõe fik den 31. Juli Ordre til at afvise og gjendrive disse: Uden Forlov havde **Jacob Petersen** forladt Landet; thi Sygdommen var kun et Paaskud, og uden Forlov har han bosat og giftet sig i Udlandet og derved rømmet af sin Tjeneste; ³⁾ men Baadspensionarius de Witt bad fremdeles godt for ham af Hensyn til Hustruens ansete Slægt. ⁴⁾ I Danmark synes man imidlertid at have ventet hans Komme og at have forberedt en af de stygge Fælder, som skæmme **Frederik III.s** Tid, da det paalagdes Commandanten og Præsidenten i Nyborg at sætte Jacob Petersen fast, naar han efter Forventning vilde passere derigjennem.⁵⁾

¹⁾ Moller: Gimbria lit. I 676, Resen: Inscript. Hafn. S. 225, Meddel. fra Geh. Ark. 1886—88, S. 257. Rigsark.: Afregn. J. 116 H & I Sml. Domme m. m. 1660—1700 i Canc. Ark. (en Sag mell. Enken 1667^{2/12} og Hof-slagter Niels Olsen). En uredelig Tjener af ham solgte Documenter fra Gancelliet til Hertugen af Pløen, Rigsark.: Reg. 48, Oldenburg Nr. 52^{1—29}.

²⁾ Rigsark.: Cancelliet Skab 15, Nr. 1

³⁾ Prot. med Gjøes Ordre og Dep. S. 396—401, cf. 303, 707, i Rigsark.

⁴⁾ Ib. S. 409 (cf. 354), 534 ff.; cf. Rigsark.: Udenrigs Instruct, paa Dansk fol. 437 v. ff.

⁵⁾ Becker: Sml. t. Fred. III.s Hist. II 41 Anm.

Men gammel Ræv gaar ikke i Saksen, og den Indstævnte udeblev fra Retten, der dømte ham Fred og Ejendom fra.¹⁾

Ikke et Fjerdingaar derefter døde Kong **Frederik III** (1670 ⁹/₂). og den mægtige Christoffer Gabel faldt ¹⁸/₄ som et Offer for den almindelige Stemning og Enkedronningens Uvillie. Ham skal hun efter den Brandenburgske Gesandt, **Fr. Brandts** Skrivelse²⁾ af ²³/₄ (og ¹⁵/₅), have givet Skylden for **Jacob Petersens** Modgang og hun skal nu have bevirket, at Processen hævedes, og at Petersens Ejendom blev givet ham tilbage. I Virkeligheden hævedes Sagen, og Korbitz fik Paalæg om at tilbagegive Østrup, Winterfeldt til at udlevere ham Ejendommen i Skovshoved og Kjøbenhavns Magistrat til at gjengive ham hans Grunde o. s. v.³⁾. I Rettens Protokol udstregedes omhyggeligt, hvad der fandtes om Sagen, saa at man ikke derfra skal udfinde den savnede Klarhed i den⁴⁾.

Der er blev en skjænket **Jacob Petersen** en saa udførlig Om-tale, fordi han ubestrideligt er den Mephistopheles, der leder Milans Skridt i den nu følgende Tid. General-Faktorens Forhold til sine Overordnede blev nemlig ingenlunde bedre, end Faktorens havde været det, og hans Forholdtil Legationen var fra hans Side kun den nedsættende Kritiks.⁵⁾ Hans Virksomhed ved Tilvejebringelse af Nyheder led et Knæk, da hans tidligere Hjemmelsmand (Ab. Wicquefort?) mistede sin Forbindelse med Administrationen; men han savnede dog ikke Anledning til at rose sig af opnaaede Resultater. Disse angaae fornemmelig Besættelsen af nogle Officers-Pladser i et oprettet "Fri-Regimen", hvor det lykkedes ham at anbringe to "Danske". Det er maaske Petersen og hans Forbindelse med Jan de Wit, hvem dette skyldes; men det var Milan, der tog Æren derfor, og som fra nu af blandt sin Omgang tæller enkelte forsprængte militære Elememter af dansk Oprindelse.

¹⁾ Ib.

²⁾ D.Mag. 4 R. VI (Sæertryk af Fridericia: Uddrag af Brandenb. Relat. S. 76).

³⁾ Sjøell. Tegn. 1670 ²²/₃.

⁴⁾ Sammenlign N. Rasmussen Søkilde: Kai Lykkes Fald S. 86, Anm. 10.

⁵⁾ I Brev til Griffenfeldt (Rigsark.: Griff. Nr. 27) beklager han sig som oftere over Just Hag, hvem han anseer for sin Fjende, da han er skinsyg paa Milans Dygtighed og Held.

Den mest celebre af hans Clienter var en Søn ved Navn Carl af Feltmarskal **Claus Ahlefeldt** til Klein Nordsee i Holsten og dennes 2den Hustru **Anna Hedewig v. Buchwaldt**. En af samme Claus Ahlefeldts Døtre bar Navnet **Leonora Christine**, sandsynligvis som Minde om hendes Faders nøje Forbindelse med **Christian IVs** Hus. Hans første Hustru havde jo været en Halvsøster af den Kongedatter, der ved den her omhandlede Tid sad som en Fange i Blaataarn paa Kjøbenhavns Slot. Hendes yngre Navne færdedes derimod samtidigt i Holland med sin Mand, Ritmester **Frands Munk** (Monck), der ogsaa gjennem Milan havde tilbudt Nederlandene sin Hjælp og sin Kaarde mod en passende Ansættelse. Denne Mands Herkomst kjende vi ikke; men under Svenskekrigen havde han tjent Damnark og fik Bondegods udlagt i Jylland for resterende Løn 1660 ^{14/6.}¹⁾ Endnu 1665 synes han at have erhvervet sig Ejendom i Norge;²⁾ men samme Aar blev der indgivet Klage over ham til Krigs Collegiet fra Obltn. **Christoffer Hagedorn**. Kun 2 Aar iforvejen havde denne fuldragt den navnkundige Gjærning, der klæber ved hans Navn, den forræderiske Fængsling af **Otto Sperling**, og nu erfarede han, at "Ritmester" **Frands Munk** omkring i Selskaber omtalte ham som en Tyvetrækker ("Diebfenger") o. dsl, hvad en ærekyndig Mand ikke med Billighed kunde lade sidde paa sig.⁸⁾ Et og Andet af Munks Liv vil forekomme i det Følgende, saa at der her kun skal tilføjes, at han endte som Mirakeldoktor med at tilbyde og reklamere for en Universal-Tinctur m. m., som han forherligede i Smaa-Skrifter, men som en uskjønnsom Eftertid har betegnet som et berygtet og farligt Brækmiddel. Selv naaede han dog ind i det 84. Aar, da han døde i Haag 1705.⁴⁾

En anden Ansøger i lignende Retning var "Oberst" Han-

¹⁾ Rigsark.: Canc. Rescripter, Bestallinger og Bevillinger 1658—60. Confirmation 1662 ^{28/III} Rentek. Prot. I a fol. 170.

²⁾ H. J. Huitfeldt-Kaas: Familien Sibbern S. 10-11.

³⁾ Rigsark.: Krigsmin. Indk. Sager 1665 (Gen. her. Ark., Fol. Nr. 12).

⁴⁾ Cimbria lit., II 559 under Monchius, Des Obristen Francisci Monch medic. Ramoneur, Ploen 1698, 12°, 86 SS.

nibal Poulsen, Søn af Lagmand, Land-Commissarius m. m. **Niclas Poulsen** i Norge. Han havde været Student, studeret i Heidelberg 1667 ¹⁾ og efter eget Sigende i Strasburg o. a. St., men befandt sig 1676 i Bastillen. Ved Faderens Bestræbelser fik Gesandten i Brüssel, **Chr. Lente**, og Milan ham udfriet derfra, ²⁾ hvorpaa han kom i Hollandsk Krigstjeneste, ³⁾ forlod snart denne, kom til Danmark, hvor han fik Oberst's Charakter ⁴⁾ og hvervede et tydsk Regiment, kom til Venedig ligeledes for at hverve Tydskere, gjorde sin Lykke ved 2 Ægteskaber med rige Enker, blev Ejer af Godset Muskov i Schlesien, fører Titel af Baron og siden af Greve von Löwenschild og dør barnløs 1696 som Kejserlig Tydsk General-Felt-Marschal-Lieutenant. ⁵⁾

Hele denne hans senere Ophøjelse vedkommer os dog ikke paa dette Sted, ligesaa lidt som hans Sammenstød med Oberstlieutenant **Richelieu** i Anledning af dennes Ægteskab ⁶⁾ eller hans Drab af den Danske General-Adjudant **Heye** (Høye) med paafølgende Flugt. ⁷⁾ Da han derimod befinder sig i Holland sammen med Milan, var han foreløbigt kun en Supplikant som Andre. Ja en enkelt Gang sammenstilles han endog med den besværligste af dem Alle, Kong **Frederik III's** General-Adjudant fra Belejringens Tid, Mikkel Skov, der nu henlevede sin Tid i forladt Ensomhed og kummerlig Armod i det samme Brüssel, som 1663 havde set hans Ankomst i Egenskab af det danske Kongehuses betroede Udsending til Opdagelse og Tilintetgjørelse af de Ulfeldtske Rænker. ⁸⁾

¹⁾ L. Daae: Festskrift t. Heidelbergs Universitets Jubil. 1886, S. XIV.

²⁾ Rigs-Ark.: Reg. 82 E 3 b. D. Diplomaters Breve, C. v. Lente 2²².

³⁾ Rigsark., D. Dipl. Breve, ib. 2⁸, ³¹, 1⁵⁷.

⁴⁾ Rigsark.: D. Dipl. Breve, C. v. Lente 1⁴⁰, Milit. Etat 1683, Vaupell: D. Danske Hær I 226.

⁵⁾ Gen. her. Sarnl. i Rigsark.: Spec. Løwenschild. Rhode: Loll. Falsters Hist. I 325—30 (udeladt i den nye Udg.), Rigsark., Reg. 82 E 41 Nr. 212.

⁶⁾ Sml. Hist. Tidssk. 5. Række, IV 696 Note. Rigsark., D. Dipl. Breve, C. v. Lente 3¹, 12³³, ⁶⁶.

⁷⁾ D. Diplom. Breve i Rigsark., G. v. Lente 1²⁶⁹ (cf. 1¹⁹²), 12⁴⁹. Inl. Reg. und. 1679 ²⁷/₄ W. Worms Aarbog 1679 S. 42 (Gl. Kgl. Saml. 930 Fol.). Sml. Personalhist. Tidssk. 3. R., II, 45 f.

⁸⁾ Sml. Danske Mag. 3 R., I. 282-96.

I Virksomhed for disse og lignende Existenser og i Samvirken med dem hengik altsaa Aarene for General-Faktor Milan. Det skjæve Forhold til Legationen lod sig ikke rette, hvor hyppigt end Personerne vekslede. Milan ønskede allerede 1670 at opnaa Pladsen efter den afdøde "Coramissarius" Højer, men maatte træde tilbage for **Frands Müller**, yngste Søn af Rentemester **Henrik Müller**. Efter denne igjen skaffede **Poul Klingenberg**, der i 1675 i en saerlig Sendelse til Haag havde faaet Ind-flydelse ved Legationen, en yngre Mand (Stephan?) Linnemann de paagjældende Forretninger. Det eneste Onske, Milan synes at have opnaaet, var en Begjæring til **Griffenfeldt** af 1672^{8/3} om istedenfor Handelsmanden **Feiga** at maatte overtage Forsendelsen af de danske Breve ved det Nederlandske Postvæsen.¹⁾ Men havde han gjort Regning paa derved at faa Penge mellem Hænder til Betaling af Porto, blev han skuffet, saa at hans eneste Vinding derved synes at have vaeret en uhindret Adgang til Posthuset.

At hans Kone døde fra ham vistnok engang i 1675²⁾, maa her nævnes; men selv fandt han hurtig Trøst i et nyt Ægteskab med en Enke, **Juliane Regina**, født v. Breitenbach³⁾, der trofast delte Livets Ulykker med ham. Hans mest magtpaaliggende Forbindelse med den Afdødes Slægt var desuden vistnok allerede forinden afbrudt ved Svogeren **Josva Abensurs** Død, hvis Penge ses at have vaeret Milans Tilflugt, hvorimod Forholdet til Broderen og Efterfølgeren, **Daniel Abensur** ikke synes at have vaeret det bedste.⁴⁾ Ogsaa fortjener det at anføres, at **Ulrik Frederik Gyldenløve** i 1672 ivrigt arbejdede for at lade Milan opkjøbe Geværer med Tilbehør i Holland, for at man ikke i Utide skulde

¹⁾ Rigsark.: Griffenf. fasc. 27, Nr. 164.

²⁾ Nytaarsønske 1676 ^{1/1} (fra Mette Trolle?) om en smuk Kone med mange Penge, Rigsark., Reg. 82 E 3 Nr. 23.

³⁾ Rigsark., Reg. 82 E 3, Nr. 31.

⁴⁾ Sml. Opgjørelser i Rigsark. Afregninger G. 15. Det er Josva A., der forstrækker de før i Brevet af 1670 ^{5/9} omtalte Penge. Hans Død og hæderlige Eftermæle omtales 1671 ^{21/1} af J. G. Kørbitz (D. DipL Breve, G. Milan 1⁸⁹). Et spændt Forhold til D. Abensur antydes i Brer fra denne af 1671 ^{29/9} (Rigsark., Canc: Processer XIV 11 a).

blive overrasket ved Mangel derpaa.¹⁾ Men da en tilsvarende Post ikke opfares paa Milans Regnskaber, er Planen næppe bleven sat i Værk af Mangel paa Penge.

Samme Mangel trykkede selvfølgelig ogsaa den ulykkelige General-Faktor selv, hvem kun Udlæg til Postpenge o. A. var en sikker, men Tilbagebetalingen en sen og vanskelig Sag. Thi vel havde han en Velynder i **Griffenfeldt**, gennem hvem han opnaaede Anvisninger, navnlig paa de Hollandske Subsidier, men Udbyttet svarede ikke til Forventningerne, hvad enten Grunden har været Umuligheden af at plukke Haar af den Skaldede, eller, som Milan mener, nans Overordnedes Uvillie imod ham.

Men da nu Griffenfeldt styrtes 1676, viser det sig dog, at Milan forstod at finde Udveje til at gjøre sig gjældende. Han begynder med i Almindelighed at anbefale sig og sin Velfærd til Hertug **Hans Adolf af Pløen**²⁾, men finder hurtigt en mere nærliggende Opgave. Ministerens opsigtsvækkende Fald fremkaldte 1676 i Holland en lille Pjece: "Het Deense theatrum van verraad", der foregiver at være øst af Griffenfeldts egne Tilstaaelser og at være oversat fra Dansk. I Virkeligheden er det et rent Makværk og blot et Referat af de vilde Rygter, som en slig Catastrophe maatte fremkalde. Ligesom andensteds høre vi her, at **Terlon** havde kjøbt den faldne Stormand til at spille sin Konge over i Fjendens Hænder o. a. dsl; men der føjes dertil en særlig Ondskab mod Enkedronning **Sophia Amalie**: For **Prinds Jørgens** Skyld og for at faa Datteren **Ulrikke Eleonora** gift med den Svenske Konge, skulde nemlig Enkedronningen have været Deltager i Forræderiet, hvis Hovedformaal var en Forening af Danmark og Sverig til Skade for Holland, men til Gavn for Frankrig.

At en saa taabelig Tale ikke fortjente nogen alvorlig Tanke, er det let nok at sige nu; men slige Ord havde ikke Sømmet sig i en Tid som den her omhandlede, der tilmed var ganske særlig ømskindet overfor Pressens Anfald. Allerede d. 25. Apr. 1676,

¹⁾ Rigsark., Griffenf. fasc. 20, Nr. 28 og fasc. 27.

²⁾ Rigsark. Reg. 82 E 3 b. nnd 1676 ⁸/₅.

kun 6 til 7 Uger efter Griffenfeldts Fængsling, faaer den da-værende Danske Envoye' i Haag, **Meiercrone**, Ordre til at opspore Forfatteren til Smædeskriftet, der baade er løgnagtigt og fuldt af Bagvadskelser ¹⁾). For Opdagelsen maatte han udlove 1000— 2000 Rdl.; men der opnaaedes ikke noget videre. Milan for sit Vedkommende henvendte sig i sin Egenskab af den Danske Konges og Enkedronningens General-Faktor til Retten i Amsterdam og beklagede sig over, at Udraabere paa Gaden falbød dette Smædeskrift, der var trykt hos Panhuyszen. Et Forbud blev nedlagt mod Trykningen, men Udbuddet vedvarede fremdeles med Eksemplarer, der endnu vare vaade fra Pressen ²⁾).

Under alt dette høres der foreløbigt ikke noget om **Jacob Petersen**, der vistnok har havt nok at gjøre med at værgе sig selv. Som Ejer af en Lystgaard i Landsbyen Gravelandt Nord for Utrecht var han Nabo til Admiral **Tromp**, hvis Gaard, Trompenburg, 1672 blev Gjenstand for de indtrængende Franske Soldaters Plyndring. **Jacob Petersen** derimod gik fri for Overlast, da han skaffede sig en Salvegarde fra Hertugen af Luxemburg. Han opnaaede endog tillige derved at beskytte Major **Jacob Bickers** Ejendom, og Tromp bad ham om ligeledes at tage sig af hans Gaard. Men da man i det følgende Aar tager Ødelæggelsen nærmere i Øjesyn, vækker det Forundring, at Petersen lader bygge paa sit Sted og har prydet det med 2 Løver, der som Skjoldholdere havde havt Plads ved Tromps Indkjørsel. Sagen gik til Retten 1674, hvor Tromp krævede firedobbelt Erstatning, 80000 Gylden, for al den Skade, hans Ejendom havde lidt. Striden trækker sig ud i flere Aar og giver **Jacob Petersen** Lejlighed til hæftige Udtalelser, skjøndt han dog ikke benægter Factum, men anseer sig for ren og sagesløs, da han vil have købt Stridens Gjenstand af Andre. Det endelige Udfald kjendes ikke, men endnu i 1677 har Petersen travlt med i den krænkede Uskyldigheds Indignation at bevidne sin Sags Retfærdighed, og

¹⁾ Rigsark., Geh. Regist.

²⁾ Rigsark., Rep. 82 E 3, Nr. 22.

1678 ¹⁸/₂₈ Juni omtaler han sin Sag med den Slyngel af Tromp („ce meschant homme“), som endnu ikke sluttet.¹⁾

I 1676 havde han imidlertid gjennem Prinds Jørgen tilbudt Enkedronning Sophia Amalie sin Bistand til at faa Skandskriftets Forfatter bragt for Lyset ²⁾; men nøjere Underretning om hans Bestræbelser faae vi først i Milans Breve fra det følgende Aar.³⁾ D. 24. Sept. fortæller Milan altsaa Enkedronningen, at Boghandlerens Foregivende af at have faaet Haandskriftet fra Ove Juel, sagtens ikke er rigtigt. Milan har da forhørt sig om Overbringerens Udseende og fik derved sin Opmærksomhed henledet paa **Jacob de Popeliere**, som var gift med Kjøbenhavns anseligste Gjæstgiverske, **Mette Rode**. Men han maa tilstaa, at **Frands Müller**, den forhen nævnte, under Griffenfeldts Fængsel, men inden Pjecen udkom, i flere Henseender udtalte sig overensstemmende med den. Det samme fortæller ”den i sin Troskab mod Kongehuset uforlignelige Baron **Jacob de Petersen**” om en Mademoiselle Jacoba Back, der omgaaes med Müllers Hus og beraaber sig paa et Brev fra Müllers Svoger, **Finke**. Men ogsaa Envoye **Meiercrone** gav sig Mine af at vide Besked, skjøndt han ikke vilde fortælle Milan Noget, da denne foreholdt ham hans Pligt til at komme frem med, hvad han vidste.

Men er Milan end altsaa ikke istand til at løse den stillede Opgave, finder han dog Anledning til ved samme Lejlighed at præsentere Enkedronningen en endnu frygteligere Historie. Thi om alle sine Colleger i Legationen: Ambassadør **Just Høg**, Envoye **Meiercrone** og Resident **Müller**, ved han at melde, at de vedligeholde den allervenskabeligste Omgang med den unge **Leo Ulfeldt**, der pønser paa at udfrie sin Moder af Fængselet.⁴⁾

Vistnok med altfor god Føje jamrer Milan derhos over sin yderlige Penge-Forlegenhed, hvorpaa det jo ikke kan have hjulpet stort, at Baron Petersen d. 3. Nov. giver ham Anvisning paa 300 Gylden. Men allerede forinden, nemlig d. 25. Okt. har Milan

¹⁾ De Navorscher XIV 225 f., 291, XVII 225—32. Rigsark.: Ulfeldt fasc. 41.

²⁾ Rigsark.: Danske Kongers Hist. Nr. 159 b.

³⁾ Rigsark.: Reg. 82 E 3 b.

⁴⁾ Rigsark., Reg 82 E 3 b., hvor ogsaa de følg. Breve fra Milan findes.

paany fundet Lejlighed til at advare om Ulfeldtske Planer. Til Amsterdam var nemlig Moderen ankommet til den fornævnte **Carl Ahlefeld**, som var faldet ved St. Omer, tillige med . sin Datter, **Anna Beate**. De boede der hos Svigersønnen, **Frands Munk**, og trods dennes Modstand arbejdes der nu paa en Forlovelse mellem hans nævnte unge Svigerinde og **Leo Ulfeldt**, der allerede har begjæret sin Brud. Efter Munks Sigende foregav Ulfeldt, at han havde gode Udsigter til at blive taget til Naade i Danmark, hvor han blandt mange andre Velyndere ogsaa havde Prindsessen af Tarent til at gaa i Forbøn for sig.

Om samme Ulfeldts store og stærke Støtte i Hjemmet talte ogsaa Munks Kone ifølge det næste Brev af 6. Nov. Med sin Moder i Fængslet vedligeholdte Ulfeldt fremdeles stadig Brevveksling og havde saaledes endog faaet hendes Tilladelse til det paatænkte Ægteskab. Opgaven vil nu altsaa, efter Milans Mening, være den, at opspore de Mellemlid, der befordre Brevene, og dertil har Munk lovet sin Bistand. Derfor har Milan raadet ham til at ansøge om at komme i den Danske Konges Tjeneste; thi naar Ansøgningen bliver afslaaet, vil det fjerne hans Omgivelsers Mistro. Af disse tillod sig nemlig en Dag Fru **Ahlefeld** og **Ulfeldt** ved hans eget Bord at ivre mod det Danske Kongehus, og da Munk ikke vilde taale sligt, haanede de ham som den, der kunde foretrække en dødelig Mand som Kongen for den udødelige Moder, Fædrelandet. Fru **Ahlefeld** forsikrer videre, at Ulfeldt for længe siden vilde have været taget til Naade, hvis ikke Enkedronningen havde været, der, i Anledning af nogle Juveler, aldrig kunde glemme sin Uvillie.

I sin næste Skrivelse af ²⁰/₁₁ oversender altsaa Milan den omtalte Ansøgning fra Munk, der melder hans og hans Hustrus dybe Bekymring i Anledning af, at Svigermoderen har bortgivet sin Datter til Førræderen Ulfeldts Søn, hvad der forhaabentlig ikke maa blive regnet Munk og Hustru til Last. Den foreliggende Afskrift af Ansøgningen er bekræftet af Hannibal Poulsen, men synes forøvrigt kun at udtale en Bøn om Kongens Naade og ikke om nogen speciel Ansættelse, der kunde bevilges eller afslaaes. Munk erklærer sig villig til at meddele Milan Alt,

hvad han selv erfarer, og hans Hustru anføres da ogsaa i Brevet som Hjemmel for, at det er **Christian Lindenov**, der ved det Danske Hof varetager Ulfeldts Interesser. Her tilføjer Milan, at Lindenov ogsaa under sit Ophold i Holland paa Rejsen til Spanien plejede flittig Omgang med **Ulfeldt** og aflagde Besøg hos hans Søster i Brugge, hvis Søn han tog med sig som Page.

I Sagen om Skandskriftet har Milan nu henvendt sig til Faderen ¹⁾ af den forhen nævnte **Jacoba Back**, der imidlertid er bleven gift med en Baron **Edelstein**, men vægrer sig ved at fortælle Noget. Om denne Edelstein meddeles der siden, at han er en fortrolig Ven af Ulfeldt, men forhen har været kjendt under Navnet **Georg Herzog** og som saadan har i tidligere Tid forfattet og udgivet et Skrift mod den Danske Konge. Charisius gjorde sig den Gang Umage for at faae fat paa ham men han undslap.²⁾

Det var altsaa fremdeles den Ulfeldtske Sag, hvori Milan mente at have de bedste Kort paa Haanden, og han forfulgte ufortrødent sit Spor. D. ⁴/₁₂ 1677 melder han paany, at **Leo Ulfeldt** er rejst til Nimwegen og maaske til Wien, og at **Munk** har under Venskabs Maske fulgt ham til Haag, da hans Ansøgning nu var bleven sendt ham tilbage fra Sekretær **Schøll** i Kjøbenhavn. Følgeligt teer han sig nu som **Ulfeldts** bedste Ven og Client, men følger kun med for at passe paa ham og for om muligt at faa fat i hans Papirer. Han havde gjerne rejst med lige til Nimwegen, men kunde ikke, da han kun ejede en eneste Ducaton. I Haag havde han imidlertid faaet om ikke andet saa dog det at vide, at man fra Kjøbenhavn havde tilsendt Gesandterne, **Høg** og **Meiercrone**, Milans Angivelser imod dem.

¹⁾ Efter Jacob Petersens Anvisning siger Milan, at han har givet denne Back Løfte om eventuel Betaling af hans Tilgodehavende i Danmark. En Justus Back i Amsterdam fik dog allerede 1667 Godtgjørelse for 82 Kanoner, som vare tagne 1657 (Rigsark., Rentek. Prot. 1 b. 81 f.).

²⁾ En v. Edelsteyn nævnes som Chursachs. Resident i Hamborg 1678 og 74 (Zeits. f. Hamb. Gesch. III 473). Det omtalte Skrift nævnes som G. H.: De jure nobilium in imperio, men kjendes ikke. 1663 fik Charisius Ordre til at efterspore og anholde Paskvillanten Hertzog (Rel. fra Charisius 1663 ¹⁹/₁₀ Rigsark.: Holland).

Er Grunden hertil den, at man nærer — en uberettiget — Tvivl til ham, Milan, eller at man ønsker at advare de Troløse, er han lige ilde faren ved at udsættes for **Høgs** og **Meiercrones** Had og Efterstræbelser. Men imidlertid har han under Skin af Interesse for **Ulfeldt** faaet Fru Munk til at aabne Munden. Efter hende havde ogsaa en tredie Søster, Fru **von Oertzen** i Kjøbenhavn ¹⁾ advaret mod Partiet med **Ulfeldt** og havde istedenfor givet Anvisning paa Ove Juels Søn, Christian, hvis Forlovelse med Gabels Datter var bleven hævet. Forresten havde Ulfeldt mange og formaaende Venner i Danmark, og naar man der saa gennem Fingre med **Kjeld Frises** ²⁾ Ophold der i Landet, syntes-Stregheden med Ulfeldt hende ogsaa urimelig.

Men at Angivelserne virkelig vare sendte til Haag, var sikkert nok, og **Benedict Schøll** underrettede selv Milan derom i Brev af ²⁴/₁₁ der forøvrigt udtaler varm Paaskjønnelse og lover Fortielse af Angiverens Navn. Men fra Haag stemplede **Meiercrone** d. ¹⁰/₂₀ Nov.³⁾ det Hele som sort Bagvadskelse. Ganske vist havde den unge **Ulfeldt** fulgt med **Lindenov**, da denne paa Rejsen til sin Post som Envoyé i Madrid, standsede i Haag for at faa Oplysninger om de Fordringer, han hist skulde gjøre gjældende; men kun som Lindenovs Ven var han bleven mod-taget og ikke bortvist, skjøndt baade Høg og **Meiercrone** mis-billigede hans Opførsel. Og da disse derefter samlede besøgte Amsterdam, boede de hos **Frands Müller**, i hvis Hus og til hvis Bord **Ulfeldt** som en gammel Bekjendt ogsaa kom. Først i Anledning af denne Sag har **Meiercrone** erfaret, at Dommen over **Corfits Ulfeldt** ogsaa rammer hans Afkom, og siden den Tid har man taget sine Forholdsregler. Her i Haag møder Ulfeldt ved den Spanske Gesandt **de Lyras** ugenlige Assembleer, hos Hr. **d'Odyck** og hos Andre af det Oraniske Parti, hvad

1) Christine (eller Christiane) Clausd. Ahlefeld var dengang gift (siden separeret) med Oberst Claus Clausen Oertz i Kjøbenhavn (Benzons Stamt. i Rigsark.).

2) Der siges Kjeld Lykke, men der maa menes Corfits Ulfeldts Tjener Kjeld Friis.

3) Rigsark.: Holland (Concept).

Meiercrone ikke kan forhindre, uden at man sender ham en Kgl. Ordre derom, og endda maaske vanskeligt i dette frie Land.

Da Turen kom til **Meiercrone** at bede Selskabet til sig, var Ulfeldt ikke med, skjøndt formaaende Herrer og betydende-Damer mente, at der burde hellere være Tale om Medynk end om Vrede. Ligeledes afslog **Meiercrone** Indbydelsen til et Selskab, hvor han kunde have truffet sammen med **Ulfeldt**. Ogsaa Fru **Meiercrone** har holdt sig ham paa Afstand i Selskabslivet, og da en fornem Dame udtalte, at det var Uret at lade En bødefor Faderens Forbrydelse, talte Fru **Meiercrone** sig saa varm, at det gav Anledning til et Brud.

Om Fru Ahlefeld kan der kun siges, at hun indlader sig saa vidt med **Ulfeldt**, at **Meiercrone** fandt Anledning til at advare, hvad hun fandt, var en uvedkommende Indblanding fra hans Side. Om der endog er Tale om Ægteskab, turde dog vel være tvivlsomt; men mistænkeligt er det rigtignok, dels at Fruen for en 14 Dage siden rejste hjem til Holsten, og dels at **Ulfeldt** lod udsprede, at han agtede sig til Wien, men skal være-slaaet ind paa Vejen til Hamborg. Hans Bestræbelser for at opnaa en militær Ansættelse i Holland strandede paa Prindsen af Oraniens Modstand, til hvilken **Meiercrone** bidrog sit.

Uden imidlertid at kjende denne Modpartens Fremstilling blev det, efter **Schølls** gjentagne Opfordring, i den nærmeste Tid Milans (og Petersens) Hovedopgave at fremskaffe Beviser for deres Sigtelser. Vel mente Milan (Beretning af ^{18/12} 1677), at man utilbørligt havde besværet dette Arbejde ved at meddele Angivelsernes Indhold til **Høg** og **Meiercrone**, som derved havde lært at tage sig iagt. Men han sørgede nu for at tilvejebringe notarielle Vidnesbyrd om de paagjældende Begivenheder, hvorved der samles et halvt Dusin Attester I) af et tildels saare intet-sigende Indhold, men beregnede paa at holde Liv i Baalet om-lægge nyt Ved dertil. D. ^{20/1} 1678 maa saaledes Oberst **Hannibal Poulsen** bevidne, at han den foregaaende Dag har hørt Værten-i „het oude (det gamle) Heeren Logement" forklare, at han.

1) Rigsark.: Ulfeldt, Pakke 41.

sidste 19de August havde havt Besøg af Envoyéerne **Lindenov** og **Meiercrone** samt af Grev **Ulfeldt**, hvortil Karlen i Hotellet havde føjet, at Fru Høg havde købt sig et Stykke Baand til at fæste som „en Faveur" ¹⁾ til Ulfeldts Kaarde. At man nogle Uger derefter fik en ny Bekræftelse, dog kun paa anden Haand, af dette mærkelige Faktum, vejede endnu ikke tilstrækkeligt, saa at Milan fremdeles fik et Vidnesbyrd om, at **Hannibal Poulsen** og Munk sammen med ham paa et tredie Sted havde hørt to Tjenestepiger eller noget lignende, **Magtelt Goll** og **Helene Stocken** var deres Navne, fortælle, at da de for nogen Tid siden var tilstede i **Frands Müllers** Forstue, saae de gennem en halvtaaen Dør inde i det næste Værelses Spejl, at Ulfeldt og Fru Høg kysse. Det var jo kun svage „Beviser", og Milan bestemte sig da efter Raadførsel med Petersen ²⁾ til at give Munk Penge til d. ²¹/₁ at beværte et lille Selskab, bestaaende af **Edelstein** o. A., paa et offentligt Sted. Mod Slutningen af Maaltidet fremviste Værten, Mester Jan, en Daase med Medailler paa, saaledes som Datiden i sin ejendommelige Interesse for slige Skuepenge holdt af at see. Han henledte særlig Opmærksomheden paa en enkelt af dem, der paa den ene Side fremviste en Mand, med Fingrene for Øjnene og paa den anden Side en hovedløs Kvinde, og spurgte, om Nogen vidste Forklaring derpaa. „Jovel", svarede **Edelstein**, „Medaillen blev præget af Kong **Frederik III** af Dan-mark, hvis Dronning er en ond Kvinde, der har ødelagt mange adelige Huse. Altsaa forærede Kongen hende Medaillen for at minde hende om, at Alt ved hende var ham til Behag undtagen Hovedet og dets Paafund, hvorefter han kastede Stemplet i Graven ved Slottet og kun uddelte nogle enkelte Stykker." Munk spurgte da, saa troskyldigt, om denne Historie angik den nu-værende Konge, men fik til Svar, at denne ikke har saa stor Forstand, hvorimod hans Forgænger var en begavet Person („een subtil verstant").

1) Faveur betyder en Roset, Sløjfe ell. dsl., som en Dame giver sin Herre for at bæres paa iøjnefaldende Maade (cf. Brem. niedersächs. Wörterb. I, 360 f.).

2) Brev fra Milaa af 1678 ⁴/₂. Rigsark.. Reg. 82 E 3 b.

At Enkedronningens selvbeskikkede Ridder, den brovtende Pralhals, Baron **Jacob de Petersen**, samtidigt anstrænger sig for at yppe Strid med den anden Baron, Hr. **Edelstein**, og Frue, bevidnes i et Par andre Attester, der ogsaa vise, at endog han indlod sig paa at spendere et Traktement paa **Edelstein**. Men han naaede ikke sit Maal, saa at Materialet ikke fik den ønskede Fuldstændighed.

Da nu tillige Kampen for et Levebrød driver Munk fra Vennekredsen ud paa nye Eventyr, skal hans Afrejse benyttes til at tilvejebringe en samlet Fremstilling af de formentlige Opdagelser. Milan opsætter i den Anledning en udførlig Erklæring til hans Underskrift, dateret d. 14. Febr. 1678, hvori der punktvis paastaaes, at **Høg** og **Meiercrone** med Fruer under deres Besøg i Amsterdam hos **Frands Müller** altid have omgaaedes med **Ulfeldt** paa den venskabeligste Maade, hvad ligeledes **Lindenov** gjorde under sit Besøg, at **Meiercrone** havde fortalt Munk, at han fra Sekretær **Reinhold Meier** vidste, hvilke Bagateller Milan fortalte om ham, men at den Slags Angivere for ham kunde gaa Fanden i Vold, at Fru **Høg** havde kysset **Ulfeldt** og saa videre.¹⁾

Man manglede nu kun Munks Underskrift for at opnaa en, idetmindste tilsyneladende, tilfredsstillende Afslutning paa sine Anstrængelser, men man strandede her paa en uventet Hindring. Munk agtede sig nemlig — efter Sigende — til Curland for at prøve sin Lykke og vilde lægge Vejen over Danmark. Inden sin Afrejse skulde han efter Aftale besørge Underskriften, men istedenfor gjorde han Vanskeligheder med at bekræfte Fortællingen om Fru Høgs Kys, paastod dernæst at have tabt Papiret og kunde tilsidst endnu Dagen før sin Afrejse ikke finde Tid til at underskrive paa Grund af overvældende Travlhed. Naar han kom til Hamborg skulde han indhente det Forsømte²⁾ men gjorde det aldrig.

Det kan vistnok ikke vække Forundring, at sé en Mand

1) Rigsark., Ulfeldt 41.

2) Vidnesbyrd af Hann. Poulsen, dat. Hamborg 1679¹⁴/₄ (Rigsark.: Ulfeldt, fasc. 41). Skriv, fra Milan til Enkedr. af 1678¹⁶/₄ i den førnævnte Samling.

paa henved de 60 Aar, som Munk da maa have været, trække sig tilbage fra en Sag, om hvis Sandfærdighed hans Betæneligheder vise, at han har faaet Tvivl, men Forklaringen turde dog ogsaa være en anden.

Under sin Jagt i Holland efter „Beviser" havde nemlig Milan stadigt havt Øjet aabent ogsaa for andre Udveje. I Brev af 1678 $\frac{4}{2}$ fra Utrecht, hvor han da var i Besøg hos Baron Petersen, anbefalede han saaledes i Anledning af, at **Edelstein** efter hans Mening ønskede gennem **Ove Juel** at komme i Dansk Stats-tjeneste, at man skulde lokke denne Edelstein ind i Landet for at sætte ham fast. Men mest fængsledes hans Interesse af de Breve, som efter Fru Munks Sigende veksledes mellem **Ulfeldt**, **Moderen** og den øvrige Cabale.¹⁾ Man troede nu at vide (Beretninger af $\frac{4}{2}$ og $\frac{12}{2}$), at Brevene fra **Lindenov**. og de Andre sendtes til **Manuel Texeira** i Hamborg og til Firmaerne **J. & G. de Feiga** og **Mathieu l'Estevanon**, begge i Amsterdam: Naar man altsaa stoppede saadanne Breve og igjen forseglede dem med et eftergjort Signet, hvad der siges at være en let Sag at udføre, vil man muligvis ogsaa kunne faa fat i Svarene, hvilket vil være saa meget heldigere, som Brevene vides at være stillede saaledes paa Skruer, at de maaske kunde undgaae Mis-tanke.

Overensstemmende med denne Tankegang erhverver Milan sig Munks Tilladelse til paa Posthuset at maatte afhente Brevene til dennes Hus.²⁾ Han faar derved Fingre i nogle temmelig uskyldige Skrivelser fra den Ahlefeldske Slægt³⁾ og beholder dem, idet han afspidser Munk med, at der ikke var indløbet nogen. Selv glædede han sig jo vistnok over Byttet, skjøndt i Virkeligheden kun et enkelt Brev fra Tjenestepigen eller Hus-jomfruen, **Catharine Oldermes**, omtaler Hr. Greven (Ulfeldt) og hans Godhed imod hende. De to Breve fra **Anna Beate Ahlefeld**

¹⁾ Af denne navngives foruden Lindenov i Skriv. af 1677 $\frac{18}{12}$ Sekretær Tauson, hvilket maa være den Klavs Tausan, som forekommer i Meddelelser fra Geh. Arkivet 1886—89, S. 238.

²⁾ Beretning til Schøll af 1677 $\frac{18}{12}$ Rigsark.: Reg. 82 E 3 b.

³⁾ Eigsark., Ulfeldt 41.

selve den unge Brud, kunne i al deres Ubetydelighed ikke have havt væsenlig Interesse for Milan, om vi end til en vis Grad maa sige ham Tak for saaledes at kunne gjøre Bekjendtskab med en ung, elskværdig Piges naive Bekjendelse af sin pinlige Stilling i Hjemmet. Dér færdes hun nu igjen, saa underligt fremmed, og har glemmt at passe Kjøkken og Kjælder, saa at de Andre maae besørge Ens Skyldighed. Det vanker med Smil og Øjne, saa at man Ønsker sig langt borte for at undgaa at maatte høre saa meget. Dog være Alt med Taalmodighed stillet i Guds Faderhaand, og „den kjære Fru Søster" (den tilskrevne Fru **Eleonora Christine Munk**) anmodes om sin kraftig kjendte Forbøn. Søster Christin (den fornævnte Fru Christine eller **Christiane Oertz** i Kjøbenhavn) ventes med Spænding her til Nordsee, da man saa vil faa at høre, hvad hun har at sige. Dette Brev er dateret d. ²⁵/₁₁ 1677 fra Kl. Nordsee; men det følgende af d. ¹⁷/₁₂ vidner endnu mere om den Nyforlovedes usikre Stade mellem Smil og Graad, mellem Haab og Frygt, saa at det endog tildels har maattet skrives i Ciffre for at betro den „allerkjæreste Fru Søster," hvor pinligt man vaander sig under de onde Menneskers giftige Tunge. Søster Christiane ventes fremdeles med Længsel og med Frygt, saa Gud maa vide, hvorledes det Alt skal ende. ¹) Af større Betydning for Milan turde dog et Brev af 1678 ¹⁶/₁ have været fra den unge Dames Moder, **Anna Hedewig von Ahlefeld**, ligeledes til Fru Munk. Brevskriversken har nemlig ikke faaet Svar deri ene Gang efter den anden og skjønner nu, at der maa være nogle Lømler, som af en eller anden Grund opsnappe Brevene, hvilke nu nok skulde blive besørgede gennem Kjøbmænd i Hamborg og Amsterdam. Hun undres over, hvem det kan være, som befatter sig med saadanne „leichtfertigen Schälmostucken"; men efter det Kjendskab til Sagen, som vi saae,

¹) Anna Beate v. Ahlefeld blev siden gift med Baron Carl v. Friesen fra Sachsen (Benzons Stam. i Rigsark.). Leo Ulfeldt ægtede 1697, da han var 46 Aar gl. og for længe siden havde faaet Foden ind paa den Løbebane, der hævdede ham og hans Søn til Kejserrigets højeste Poster, Comtesse Anna Marie v. Sinzendorff (Wurtzbach: Biogr. Lexicon d. Kaiserthums Oesterreich XLVIII, 296).

at bl. A. **Meiercrone** havde, kan det ikke have faldet vanskeligt at faae denne Uvished hævet, navnlig da ogsaa Andre havde lært at vogte sig for Brevbesørgelsen gjennem Milan.¹⁾ Endnu sad imidlertid denne samme Frue paa sine Gaarde som en saa bemidlet Enke, at den Del af Arven efter hende og hendes Mand, der endelig tilfaldt blot hendes Sønnesøn, **Jørgen Ahlefeld** ²⁾, beløb sig til 36000 Rdl. Om det nu end stiller sig tvivlsomt, hvorvidt hendes tidtomtalte „Datter“, **Eleonore Christine Munk**, har været noget legitimt Barn af Feltmarskal **Claus Ahlefeld**, eftersom hun dels ikke forekommer paa den Ahlefeldske Stam-tavle ³⁾, og dels ved sin Forbindelse med den halvgamle, fattige og ukjendte Officer synes at have nedladt sig dybere, end det formodentligt skikkede sig for **Claus Ahlefelds** ægte Datter, — saa var dog Forholdet til Feltmarskalens Efterladte for fortroligt og kjærligt, til at ikke Munk hos „Svigermoderen“ kunde vente sig Støtte i sine økonomiske Elendigheder. Et Par Prøver af disse har allerede den foregaaende Fremstilling lagt for Dagen, og det sidste af de før nævnte Breve fra **Anna Beate Ahlefeld** sigter formentlig sammesteds hen ved nogle deltagende og trøstende Forhaabninger om, at Søsteren maa faae Orden paa sine Sager,

¹⁾ Milans Breve til Schøll af 1677 ^{18/12} Rigsark., Reg. 82 E 3 b. Biermann var den eneste, der vedblev at sende Brevene til Milan.

²⁾ Han var (eft. Benzons) en Søn af Josias A., der blev dræbt i en Duel ved Paris, før Bryllupet fuldbyrdedes med hans Søkendebarn, Magd. Hedevig, D. af Generalmajor Didrik Ahlefeld. Bruden gjorde alligevel Fordring paa at være ret Adelskone, og paa at den Lille, hun fødte, skulde være Ægtebarn. Sagen kom for Retten, og hun døde 1692 inden Afgjørelsen, men forpligtede sine Efterladte til at opsætte Begravelsen, indtil hun kunde jordfæstes som Adelskone. I 13 Aar maatte hun som Lig staa oven Jorde, indtil Sønnen 1705 vandt de 36000 Rdl., som Proces-Omkostningerne reducerede til 6000.

³⁾ Benzons Stam. i Rigsark. Dette er forøvrigt saa meget mindre at regne for et Bevis, som samme Stam. heller ikke kjender Datteren af Claus Ahlefeld med hans første Hustru, Elisabeth Sophie Gyldenløve (* 1648), ved Navn Christine Sophie Amalie A., der som Barn arvede Ulriksholm efter sin Morbroder, Ulr. Chr. Gyldenløve (Rigsark., Topog. Saml. p. Papir, Trellerup, 1660 ^{10/10}). Men mere betænkeligt er det, at det omhandlede Ægtepars formentlig eneste Barn, Beate Hedevig Munk, skal være bleven gift 1681 (Krogh: Dansk Adelskalender Stam. til S. 386), hvad der næppe tilsteder et senere Aarstal for Moderens Fødsel end o. 1645, altsaa forud for Claus Ahlefelds første Bryllup (1648).

Naar nu altsaa Munk paa sin Rejse fra Hamhang til Kjøbenhavn næppe kunde undgaae at passere Klein Nordsee, gik det vanskeligt an at fremtræde i nogen mistænkelig Belysning for den strænge Dame, der havde saa stor en Magt. Nogen Oplysning derom forefindes dog ikke i de benyttede Kilder; men at han under sit paafølgende Ophold i Kjøbenhavn har været ansét for at raade over dog idetmindste nogen Capital, synes antydet derved, at han der udsteder en Veksel, dat. fra Prind-sessernes Gaard (tildels de nuværende Gartnerr-Bygninger ved Indgangen til Frederiksbergs Have). Det er selve Milan, paa hvem Vekslen er udstedt, da de gamle Forbunds-fæller atter mødtes i Kjøbenhavn; men at Vekslen viste sig som et mindre værdifuldt Stykke Papir, tyder rigtignok ikke paa nogen større Velstand hos nogen af d'Hr. Munk & Milan ¹⁾. Den Første op-naaede vel i Oktober 1679 en lille Naadegave paa 50 Rdl. af Kongens Gavnildhed,²⁾ men fandt det raadeligst derefter hem-meligt at undvige. En bedrøvet Greditrice, Kjøkkenskriver Johan Ernst's Enke, gjorde i det følgende Aar baade Regeringen her-hjemme og Magistraten i Lübeck vistnok spildt Ulejlighed med igjen at faa Fingre i sine 200 Rdl.³⁾

Og heller ikke med Milan stod det sig bedre til. I al den Tid, vi har kjendt ham, har de ulyksalige Penge været et stadigt Omkvæd i hans Skrivelser. Mod Slutningen af hans Ophold i Holland, det vil sige i Aarene 1676—78, synes Forlegenhederne dog stadigt stigende, indtil de slaae sammen over ham og drive ham tilbage til Danmark. Tegnene derpaa ere ikke saa meget hans stadige Klager, ja end ikke hans Erklæring af ⁷/₁₂ 1677 til Storkansler **Fred. Ahlefeld** om ikke længere at kunne indløse Brevene fra Postvæsenet, da Alt lige til Kaarden var pantsat.⁴⁾ Men afgjørende er det, at Hofmarskal m. m. **Joh. Ghrph. Kørbitz**

¹⁾ Kjøbenhavns Notariats Protoc. 1678—79 under ⁹/₁ 1679 (Rigsark.). Den uheldige Indehaver, der maatte gjøre Notaren Ulejlighed, var Etatsraad. Jørgen Elers.

²⁾ Rigsark.: Chr. Vs Udgifts og Indtægts Bog 1678—79 (Citatet skyldes Hr. Arkiv-Sekretær Thiset).

³⁾ Rigsark.: Eeg. 82 E 41, Nr. 188.

⁴⁾ Rigsark.: Reg. 82 E 3 b

1677 ^{29/11} tilskriver ham ¹⁾ hvorledes man med Forbavselse har erfaret, at han ikke har villet udbetale Marcus Gjøe, dengang Envoyé i England, 800 Rdl., som han havde paataget sig at indkassere for ham i Bergen, forinden han selv havde faaet sin Betaling af Enkedronningen og sin øvrige Løn, Det er en Sag, han maa see til at faa ordnet, da hverken en Kommissionær er berettiget til al tilbageholde betroede Midler, eller han selv har den ringeste uklarerede Fordring paa Enkedronningen. At han maa staa i Forskud for den Danske Krone, beklages sær-deles; men Brevskriveren og Storkansleren gjøre deres Bedste for at hjælpe ham.

Milans egne Bestræbelser rettedes ligeledes paa ved personlig Nærværelse i Kjøbenhavn at virke for sin Sag, og han begjærede derfor en Rejsetilladelse og en Sum paa Afdrag. Begge Dele tilstodes ²⁾ og i Begyndelsen af Juli 1678 staaer han rede til Afrejsen.

I den Anledning maa Baron **Jacob Petersen** udfærdige en anbefaling for ham til Enkedronningen d. ^{3/7}. Brevet ³⁾ har sin selvstændige Interesse ved sin Tone af ærbødig Tjener-Underdanighed, der vidner om, at Brevskriveren kun uvant fører Pennen overfor den høje Tilskrevne: Af Milans Rapporter vil man vide, hvorledes Petersen ikke har givet sig sine Misstemninger i Vold („keine Passiones geübet“), men alene trofast og pligt-skyldigst har tjent det kongelige Arvehus, hvorfor han ogsaa haaber at maatte smage („empfinden“) den høje Kgl. Naade. Kongen vilde vistnok gjøre vel i at benytte Milan navnlig i Skatkammeret eller i Commerce-Gollegiet, hvortil hans Iver for Kongehuset gjør ham værdig og hans Evner gjøre ham skikket. Gjennem ham vil der kunne opnaaes Forandringer til det Bedre, da han er kjendt med disse Handelsmænds og Pengemænds Kneb, saa at han ikke af dem lader sig narre.

¹⁾ Ib.

²⁾ Breve af 1678 ^{7/3} ^{12/4} og ^{16/4} til Ablefeld og Biermann, i Eigsark. (Reg. 82 E 3 b og D. Diplom. Breve: Ehrenschild 6 ⁵²) samt til Enkedronn. og Gyldenløve (D. Dipl. Breve).

³⁾ Rigsark., Ulfeldt 41.

Endnu i samme Maaned maa Milan have naaet Kjøbenhavn, hvor han i de følgende Aar efterlader sig adskillige Spor fra sin Vandring paa Supplikantens tornestrøede, men interesseløse Bane. Hans hensynsløse Iver i den nu afsluttede Spion-Virksomhed og hans uomtvistelige Pengekrav gjorde ham til en Mand, hvem man var nødt til at høre paa, hvor besværlig han end ellers kunde være.

Han fremlagde altsaa sin Fordring paa over 38000 Rdl., som der under de daværende Krigsforhold visselig kun var ringe Udsigt til at faa betalt. Man skal da have givet ham Udsigt til et anseligt Embede; men Løftet blev ikke indfriet. I en Ansøgning til Kongen (Avg.—Sept. 1678)¹⁾ fortæller han dette og beder om et Afdrag paa 4—5000 Rdl., idet han da skal være betænkt paa nyttige Forslag, som han vil være villig til at sætte i Værk mod Afslag i sit Tilgodehavende. Til en Begyndelse vil han saaledes eftergive 9000 Rdl. mod i Glückstadt at udmønte 300,000 Rdl. i hele og halve Sletdalere, hvorpaa der er Mangel. Ansøgningen gjentages ²⁾ med Løfte om, at han selv vil skaffe Metallet til Veje, og den bevilges d. ^{9/10}-³⁾ Men at der dog ikke blev noget af Udmøntningen, sés deraf, at de sidst prægede Mønter fra Glückstadt skrive sig fra 1667 ⁴⁾. Man har aabenbart havt Vanskeligheder med at faa det gamle Mønt-værksted sat i Gang igjen, saa at man forlangte Virksomheden forlagt til Kjøbenhavn, hvad Milan ikke vilde gaa ind paa, da Metallet dér vilde blive ham for dyrt. Der tilstodes ham da til Erstatning 4 pCt. af en Udmøntning paa 150,000 Rdl., som besørgedes gennem Commissarius Johan Schwertfeger. De 6000 Rdl. udbetales ham efterhaanden, men formaae ikke i Længden at udfylde Behovet for en Mand med Kone og 13 Børn⁵⁾. Disse boede hos ham i Kjøbenhavn, medens han selv idetmindste en Tid i 1679 havde Ophold i Glückstadt.⁶⁾ Hans Bestræbelser

¹⁾ Eigsark.: Reg. 82 E 3 b.

²⁾ Ib., Reg. 82 E 3, Nr. 28.

³⁾ Ib., Sjæll. Tegn. f. 72 v.

⁴⁾ Lucht: Glückstadt, S. 33 f.

⁵⁾ Formodentlig baade Børn og Stifbørn.

⁶⁾ Rigsark., D Diplom. Breve, Lente 12³ f.

gaae nu ud paa at opnaae et civilt Embede, og en Hindring derfor fjerner han, da han 1682 ^{18/1} erhverver sig en Attest fra Præsten **Math. Biester** ved Catharine-Kirken i Hamborg paa, at „Hs. Excellence Gabriel Milan" ofte havde talt med Præsten om Forskellighederne mellem den catholske og den protestantiske Lære og derved var kommet til Overbevisning om Rigtigheden af den Augsburske Goffession, hvorefter han har modtaget den hellige Nadvere ¹).

Men medens han alligevel spilder sine Anstrængelser bl. a. paa at blive Landcommissær i Fyen, trykkes Familien af den yderste Nød. Allerede 1680 gjøre Greditorerne Indførsel hos ham ²), 1682 pantsætter hans Kone Sølvtoj og gamle Mønter til **Mette Christiansdatter** i Kjøbenhavn, ³) og s. Aar d. ^{3/5} forsikrer han en unævnt Excellence om, at han i 2 Dage ikke har haft Brød i Huset og at Selvmord er den eneste Udvej, han øjner.⁴) Med sine Ansøgninger søger han at ryste Himmel og Jord, hans Vrede vender sig mod Rentemester **Peter Brandt**, „der lover saa godt og holder saa slet," medens draabevis Afdrag klare hans Husleje og holde Undergangen fra Døren ⁵). Da endelig (engang i 1684) paakalder han for sidste Gang Kongens Naade og erklærer sig rede til at gaae til Vestindien, saaledes som Kongen og hans Raad have vedtaget, og skal der, trods sine 53 Aar, godt og pligtro udfylde sin Plads ⁶), —

hvorefter han d. 26. April 1684 beskikkes til
Dansk Gouvernør paa St. Thomas.

¹) Rigsark., Reg. 82 E 3 b., Nr. 30. At den Jødisk-fødte med saa tilsyneladende Lethed finder sig til Rette i religiøse Spørgsmaal, kan saa meget mindre undre, som Samtiden var Vidne til langt mere graverende Overgange.

²) Rigsark., Reg. 82 E 3, Nr. 29.

³) Ib., Afregn. G 15.

⁴) Ib., D. Diplom. Breve.

⁵) Jb., Afregn. G 15, Ausl. Reg. 1682, I. 310. Zahlkasse Regnskab 1683, S. 150, Nr. 883. Reg. 82 E 3, Nr. 26 f.

⁶) Ib., Afregn. G 15.

Gabriel Milan og Somme af hans Samtid.

Ved **Fr. Krarup.**

Efter at have fulgt Gabriel Milan til det Punkt i hans Liv, da han efter sin egen Angivelse var naaet ind i sit 53de Aar¹⁾, kan det ikke andet end forbavse at se ham udvalgt til en saadan Stilling som Gouvernør paa S. Thomas. Landsmænds Velfærd blev derved lagt i Hænderne paa en denationaliseret Eventyrer og Lykkeridder, der nu tilmed dristede sig ind paa en Bane, som hverken hans Fortid eller hans Person gjorde ham skikket til med Ære at betræde.

Der er over en saadan Udnævnelse noget saa Friskfyrsagtigt, at man ikke skulde troe den udgaaet fra moden Overvejelse i en Forening af alvorlige Forretningsfolk og Handelsmænd af den Slags, som grundlægge de store „Compagnier“, eller bekræftet af en, i hvert Fald saa velmenende Konge som Christian V. Men selve Tidens Colonisations-Iver var mere et Barn af Æresyge og af en ondartet økonomisk Kri- ses Raadvildhed end et Skud af naturlige Betingelser. Efter at altsaa det første Forsøg med den danske Jørgen Iversen var glippet²⁾, havde man fortsat med Holstenerne, de to Brødre Esmit, og var kommen fra Dynen i Halmen. Den første af dem, Nicolas, havde undgaaet den truende Afsættelse ved den Ulykke, der ramte Afløseren, men faldt ligefuldt for et Mytteri af sine

¹⁾ Personalhist. Tidssk. 3. R. II 130.

²⁾ Se heroin Forfatterens Afhandling: Jørgen Iversen (Dybbel) i Personalhist. Tidssk. 2. R. VI.

Underordnede, hvorefter Opstandens Hoved, Broderen Adolf, af Frygt for Værre blev foreløbigt bekræftet som hans Efterfølger (1683 ^{23/7})¹).

Men viste det sig nu end efterhaanden, at den Første af Brødrene var en gal Mand, aabenbaredes det end snarere, at den Anden var noget Værre endda nemlig en ren Forbryder. Hos ham fandt Sørøverne i de Vestindiske Farvande det Ly og den Hjælp, de ellers savnede, og den engelske Gouvernør, Sir **William Stapleton**, truede med at ville tage sig selv til Rette. Rigtigheden af hans Klager kunde saa meget mindre betvivles i Kjøbenhavn, som der dertil ankom Præsten **Bastian Pedersen** (Kallundborg)²), som var bortjaget fra S. Thomas efter der at være bleven dømt til Døde³) — hvorfra kun Borgerskabets Forbøn friede ham, — for at have villet løbe en Kniv i Livet paa Gouvernøren under de lidet præstelige Ord: „Gud forbande mig, om jeg ikke slaaer deres Velædelhed ihjel" (1683 ^{16/4}).

At Ordene just faldt saaledes, benægtede dog Præsten ved sin Hjemkomst, men indrømmede, at han med stærke Ord havde brugt sin Straffe-Myndighed overfor Gouvernøren, da denne og en daværende Ven af ham, **Otto Edén** (eller Eding) paa forskjellig Maade hjalp Sørøveren **Georg Band** fra London, medens denne laa ved Øens Østende. Og at Præsten har været istand til at godtgjøre sin Ret, skjønnes deraf, at han 1684 ^{19/2})⁴) fik sig tillagt Løn som Skibspræst, indtil Befordring kunde opnaaes; hvad der vistnok skete det følgende Aar, da han ansattes formentlig i Ølstykke⁵).

I Overensstemmelse hermed forløb den diplomatiske Forhandling i milde Former. Den Engelske Statssekretær Sunderland havde underrettet den Danske Gesandt **Chr. Lente** om, at

¹) Rigsarkivet. Saml. Indierne, rødt Nr. 515, 537. Jvf. Dansk biogr. Lex. IV. 599 f.

²) Ansat i Stillingen 1680, Rigs Ark. Ind. r. Nr. 397.

³) Rigsarkivet, Saml. Indierne, rødt Nr. 410. 515.

⁴) Rentekammer Resolution, Orig.

⁵) Lengnick: Søren Jensen Bagger (1 Bl. in 4o. Patent), sml. dog Wibergs Præstehistorie III, 666⁷.

man vilde beordre Gouvérnøren paa S. Christoph til at fængse ham paa S. Thomas for at faae en Ende paa Sørøverierne. Men da Lente 1684 $\frac{5}{2}$ bad om Udsættelse, indtil en anden Gouvernør kunde blive indsat, gik man villigt ind derpaa¹⁾. Dog gjaldt det om at skynde sig herhjemme, og 1684 $\frac{10}{3}$ holdtes der et Møde i Vestindisk Compagni, hvor Bestyrelsen anbefalede at vælge en ny Gouvernør, enten Auditør **Baitasar Lachmann** eller Gabriel Milan, Den Sidste blev foretrukken som den, der formentligt forstod sig paa Kjøbmandskab og Handel, „kjendte sine Sprog" og havde „god Fornuft" til at forestaae den omhandlede Stilling, Han indstilledes altsaa til Pladsen, hvis Direktørerne kunde enes med ham om Betingelserne, og hvis Kongen vilde bekræfte Valget²⁾. Herom ansøgte Compagniet d. $\frac{14}{3}$ med Henvisning til, at man kun som en Nødhjælp havde indvilget i **Adolf Esmits** Udnævnelse³⁾, og det opnaedes som sagt d. $\frac{26}{4}$ 1684, hvorefter Bestalling paafulgte d. $\frac{7}{5}$

En Instruktion⁴⁾ blev nu udarbejdet og paalægger ham hurtigt og resolut at gribe Tøjlerne, saa at **A. Esmit** ikke faaer Lejlighed til at prøve sine gamle Kunster med at bringe Beboerne i Oprør. At Milan skal forholde sig tro og vel, bevare Fred med Naboerne og undgaae Samkvem med Sørøvere forstaaer sig af sig selv; men efter de Anvisninger til Landets Opkomst, han selv har givet, venter man, at han tillige vil gjøre sig Umage med at ophjælpe Produktionen: han skal lægge Vind paa at fremme navnlig Tobaksavl og Sukkerrørs Dyrkning, men ikke mindre forsøge paa at indføre bl. a. Vinavl, da man har hørt om et saadant Forsøg, der viste, at Vinstokkene derovre kunde give to Afgrøder af „skjønne Druer" om Aaret. Lønningen fastsættes til 600 Rdl. foruden 150 Rdl. i Bordpenge, fri Fortæring og Bopæl paa Fortet; hans Myndighed indskrænkes ved Raadet, der skal bestaae af den medfølgende Kjøbmand Niels

¹⁾ Engelsk Record Office, State Papers, Denmark 21.

²⁾ Rentek. Ark., Vestind. Comp. Resol. 1671—90; Rigsark., Ind. r. Nr. 40, S. 127.

³⁾ Rigsark. Ind. r. Nr. 293, fol. 48 v., Nr. 515.

⁴⁾ Baade paa Dansk og Tydsk i Instruxbogen, S. 158 ff. (Rigsark. Ind. r. Nr. 296.)

Lassen og Lieutenanten derovre, **Christoffer Heins**, og ved særlige Lejligheder desuden af et Par tilkaldte Plantere. Et Tillæg, der er dateret 2 Dage senere d. 14. Maj, indskærper ham ifølge en nys mod Nic. Esmith fældet Dom at beslaglægge dennes Ejen-dele og at fremskaffe de endnu savnede Bevisligheder: **Jørg-Iversens** og **Hans Jonsens** Regnskaber¹⁾, i Sagen mod denne hans Forgænger.

Til at overføre Milan til Vest-Indien laantes der af Kongen Orlogsskibet Fortuna (forhen kaldet Christianssand) paa 40 Kanoner og 80 Mand²⁾ under Capitain **Jørgen Meyer**. Danskfødt Marine-Officer var han maaske ikke, men dog antaget i kongens Tjeneste som „Aarstjener“ og i hvert Fald altsaa mere-end en Reserve-Officer. Han skriver altid Tydsk, men saa mangelfuldt, at hans boglige Dannelse ikke har været af første Classe. Sin Tjeneste havde han begyndt 1679 som Maanedstjener, altsaa i underordnet Stilling. Allerede 1680 var han bleven Aarstjener og commanderede nu som Chef paa et Togt, der ogsaa blev ham selv skjæbnesvangert, hvorefter han 1690 søgte sin Afsked for at gaae paa Guinea-Fart for Commerceraad "Nicol. Jansen Arff³⁾". Afskedigelsen bevilgedes strax 1690 ^{15/4}); men da Arff i den paafølgende Juni Maaned har en Ansøgning inde hos Admiralitetet, nævner han **Jørgen Bjørnsen** som Chef for sin Expedition⁵⁾, og **Jørgen Meyer** synes hermed forsvundet. Ombord gjorde endvidere Tjeneste: Lieutenant **Johan Ludvig v. Erlach**⁶⁾ og Junkerne **Knud Reedtz** og **Christen Thomsen Sehested** som „Lærlinge“⁷⁾

Meget hurtigt trak det op til Misforstaaelser mellem Skibsføreren og Milan, der gjorde Paastand paa absolut Forrang.

¹⁾ H. Rets Dombog 1688, Tome I, B 1, fol. 381—83.

²⁾ Saaledes angivet af den Holl. Envoyé Moering 1684, Rigsark. Reg. 82, Gen. 1684 ^{29/8} Sml. Gardes Efterretninger om Sømagten I, 172 Nr. 43.

³⁾ Rigsark., i Marine Min. Nr. 191.

⁴⁾ Rigsark., (Landetatens) Abschiede 1684—91.

⁵⁾ Rigsark. Marine Min. Afl., Indkomne Sager, mærket 321.

⁶⁾ Se om ham Lützow, Saml. af hist. Efterretn. om Danske Søoff., S. 221. Hans Slægt var en af de ældste og berømteste i Kanton Bern.

En Forhandling mellem Compagniet og Admiralitetet¹⁾ førte dog kun til, at Milan skulde først afgive sin Stemme i Skibsraadet, naar Capitainen fandt Anledning til at sammenkalde et saadant, medens Førerens Ansvar og Myndighed ikke maatte anfægtes. Paa sin Side overtog Capitainen for en bestemt Betaling af Compagniet at bespise dettes Folk paa Rejsen, af hvilke Milans Husstand indbefattede 16 Personer, nemlig foruden ham selv: Hans Hustru, den voxne Søn **Felix**, 4 Børn (3 Dreng og 1 Pige), Lærerinden, 3 Tjenestepiger, Lakaierne **Gotfred Lange**, **Hans Henriksen Klein** og **Math. Holst**, en Arbejdskarl og en Tartar²⁾.

Desforuden overgik med Skibet en Mand **Niels Lassen**³⁾, der var antaget af Compagniet som dets Kjøbmand og som næstøverst i Raadet paa S. Thomas, da den, man først havde tænkt paa, og som tidligere havde beklædt Stillingen under **Nic. Esmits** grove Forurettelser, **Hans Jonsen**, nu vægrede sig ved at staae under Milan⁴⁾. Ligeledes medfulgte som Assistent en ung Mand fra Flensborg, Johan Lorenz (egtl. Lorentzen), der bandt sig til 4 Aars Tjeneste⁵⁾, men forblev derude, indtil han døde som en af Øens mest fortjente Gouvernører. Men ogsaa Andre fik Tilladelse til at gjøre Rejsen med som f. Ex. 3 Kvinder af Almuen, der skulde betale Overrejsen med derovre i 3 Aar at tjene Compagniet som „Servinger“⁶⁾.

Og som Milan rigeligt forsynede sig med Tyende, saaledes var han bestemt paa heller ikke i anden Henseende at komme tomhændet til sin nye Stilling. Saa meget Gods blev der indladet for ham, at der endog blev Rum til 6—7 Hunde⁷⁾ "somme af Størrelse som en Kalv"⁸⁾, ja til 8 Skippund Stangjern

¹⁾ Rigsark., Ind. rødt Nr. 293, fol. 53, Smstds. r. Nr. 536.

²⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 293, fol. 61 v.

³⁾ Kaldes et enkelt Sted med Tilnavnet Holst (Rigsark. Ind. r. Nr. 589).

⁴⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 40, S. 135.

⁵⁾ Ib. r. Nr. 537.

⁶⁾ Ib. r. Nr. 495, S. 60 f., 114. Den ene af dem, Ellen Povlsdatter, afhænde-des for 30 Rdl. til Planteren Lucas Volkersen. Inden Udløbet af de betingede 3 Aar kom hun i hæderligt Ægteskab med Mesterknægten paa Plantagen. Rentek. Ark., Vestind. Journal Bog [18] og [3].

⁷⁾ Rigsark., Ind. r., Nr. 560.

⁸⁾ Ib. r. Nr. 293, fol. 56 f

5 Amer Rhinskvin, 8 Oxhoffer Fransk Vin o. a. m. Den tidligere Armod var nemlig fjernet, da Kongen d. $\frac{7}{5}$. befalede sit Rentekammer at udbetale 6000 Rdl. til Milan paa hans Tilgodehavende, hvilket fuldbyrdedes den følgende Dag ¹). Ogsaa i Lønningsforsknd skaffede han sig contante Penge ²).

I den Tid, der hengik inden Fortunas Afrejse, udfærdigedes de forskjellige Skrivelser, som Anledningen udkrævede. Adolf Esmit beordredes altsaa, ligeledes d. $\frac{7}{5}$ til at nedlægge sin Post og forføje sig hjem med Fortuna, hvortil Direktørerne 14 Dage senere følger Befalingen til ham om at aflevere Alting til Milan. At han forøvrigt „som Folk af Facon beteer den Høflighed imod Milan, som ham tilkommer,“ betvivles ikke ³). Samme Dag for-synedes Capt. Mejer med en hemmelig Ordre for det Tilfælde, at Milan skulde døe under Vejs, da saa Kjøbmanden **Niels Lassen** skulde træde i Stedet. I Tilfælde af, at ogsaa denne skulde blive forhindret paa samme Maade, skulde Ltn. **Christoffer Heins** paa S. Thomas indsættes til Vice-Gouvernør ⁴).

Endnu maa man have oppebiet Ordre, dat. 1684 $\frac{2}{6}$, af Kong **Carl II** af England til sin General Gouvernør i Vestindien, den førnævnte Sir **William Stapleton** paa Nevis ⁵), til at bistaee-den nye danske Gouvernør og i fornødent Fald yde ham Hjælp mod Forgængeren „ **Adolf Schmidt**“ ⁶). Overrejsen var beregnet til 2 Maaneder, men da man anløb Helsingør d. $\frac{7}{7}$ ⁷) og naaede S. Thomas d. $\frac{13}{10}$, blev dette Maal overskredet.. Om nogen stormfuld Rejse tales der dog ikke, skjøndt alle Parter ere enige i at beklage dem over dens Ubehageligheder. Paa den ene Side erklærer Capitainen, at han aldrig i sit liv har prøvet en saadan Tour med Børnevrøvl og Hundesorger ⁸), og paa den anden Side

¹) Rigsark., Afregninger G. 15, Zahlkasse Regnskabet 1684, S. 17.8.

²) Rigsark., Indierne. r. Nr. 536 (1684 $\frac{23}{6}$), 40 (1684 $\frac{4}{7}$).

³) Ib. r. Nr. 515, 536.

⁴) Ib. r. Nr. 347.

⁵) Nevis eller Nieves, en af de mindre blandt de- Smaa Antiller., Gouvernørens Sæde tæt ved S. Christoph.

⁶) Rigsark., Ind. r. Nr. 536.

⁷) Ib. r. Nr. 347.

⁸) Indlæg af 1685 $\frac{30}{8}$ i Rigsark., Ind.r. Nr. 560.

besværer man sig over Capitaïens Hensynsløshed¹); men den medrejsende **Niels Lassen** taler dog kun, i Brev til Direktøerne af ^{2b}/₃ 1685, med Væmmelse om den Maade, hvorpaa Milan daglig under Overrejsen udmalede Eneherredømmets Herligheder²). Der gjordes en Standsning ved Nevis, hvor Milan d. ⁷/₁₀ fik „Undervisning" af Sir W. Stapleton, der selv synes at have ledsaget sin Gollega til S. Thomas, som naaedes den 13de og hvor Adolf Esmi imod Forventning ikke gjorde Vanskeligheder. Et Drikkelag om Bord fejrede Ankomsten; men Værten, Capitaï **Jørgen Meyer**, lagde Mærke til den saarende Maade, hvorpaa Milan behandlede Esmi, medens han selv i de følgende Dage pinte Milans Nerver med sine uophørlige Kanonader til Ære for Sir William³). De omhyggelige Englændere hjemsendtes dog efter en halv Snes Dages Forløb med en lille Æresskjænk, som Coloniens Kasse maatte laane hos en Planter (**Rasmus Pedersen**)⁴).

Men ikke for Ingenting havde Milan nydt godt af Undervisningen paa Nevis, saa at Esmi snart fik værre Ting at svare til end til en tom Kasse. Hans Ledtog med Sørøvere ansaaes herude for en given Ting, og S. Thomas var under de Forhold bleven en Slags Allemands Fjende. En Prøve derpaa havde Øen fristet tidligere i samme Aar den ²²/_B, da den Spanske Capitaï **Antonio Martino** gjorde Landgang og bortførte 56 Slaver, som han tog hjem med sig til Hispaniola⁵). Ltn. Heins og 2 Plantere udsendtes derfor til denne Ø for at forlange Rovet tilbage osv., men fandt Røver og Øvrighed saa enige i at drille dem og i at forhale Sagen, at Milan, der nu havde tiltraadt sit Embede, foreløbigt lod Spørgsmaalet hvile. Men gjemt var ikke glemmt, som siden skal ses⁶).

At Esmi imidlertid for sin egen Person maatte have draget

¹) Fru Milans Brev ⁸⁸/₈ 1685. Rigsark., Reg. 82 E. 3, Nr. 31.

²) Rigsark., Ind. r. Nr. 345.

³) Ib. r. Nr. 516.

⁴) Ib. r. Nr. 355, S. 36 ff.

⁵) Den ældre Spanske Benævnelse (ogsaa S. Domingo) for det nuværende Hayti.

⁶) Erklæring af de 3 Afsendinge til Adm. Hoppe 1688 %, Rigsark., Ind. r. Nr. 348.

Fordel af sin Forretning, syntes utvivlsomt, og Milan saa her en Mulighed for at narre Bedrageren og fraliste ham dog en Del af de røvede Værdier. I sin Instruktion, om han ellers har værdiget den en Tanke, kunde han nok under Paabudet om Agtpaaagivenhed overfor Esmits finde en Anledning til at anstille Undersøgelser i denne Retning, men at giennemføre saadanne viste sig at være en ikke saa lige Sag. Som rimeligt var efter den lange Forberedelse i Kjøbenhavn, kom Afsættelsen nemlig ikke over Esmits som nogen egenlig Overraskelse. Han havde selv 2 Svogre i Kjøbenhavn, Handelsmanden **Jørgen Jørgensen** og endog Stadens Vice-Commandant **Sten Andersen Bille**, og han havde navnlig en Hustru, **Charity**, hvis Snarraadighed og udholdende Energi gjorde hende til en uvurderlig Støtte. Det var hende, der ved et Besøg i Danmark havde forstaaet at sætte sin Mands Udnævnelse til Gouvernør igjennem, og hun drog nu atter i Sommeren 1684 til Kjøbenhavn. At afværge Slaget kunde der dengang ikke være Tale om, saa at hun nøjedes med Forsøg paa at redde forskellige Pengesummer, tilhørende hende og hendes Børn (af et tidligere Ægteskab?); men hendes Hoved-Virksomhed gik formentligt ogsaa ud paa at faae de røvede Midler sikkert og urørligt anbragte i Europa. Tilsvarende Meddelelser maae have udgjort en Del af den Undervisning, Milan indsamlede paa Nevis, thi næppe havde han naaet S. Thomas, før han endnu samme Dag, d. 13de Oktb., udfærdigede et Brev til den hollandske Gouvernør paa Eustatius, **Louis Houtcoper**. Heri fortalte han, at en hollandsk Skipper der i Havnen, **Jochum Samuelsen**, der laa for Hjemgaaende til Vlissingen, havde en Del Guld, Sølv, Bomuld m. m. inde af Esmits Gods, som Milan ifølge sin Pligt maatte forlange udlosset og sig udleveret. **Niels Lassen** affærdigedes med Brevet og fik med sig til Bevis for Fordringens Retmæssighed en Bemyndigelse for Milan fra Kongen til at lægge Beslag paa sin Forgængers Ejendele, hvor de maatte findes. Aktstykket angaves at være en Copi af Instruktionens § 3 og var i den Anledning forsynet med Vidnesbyrd om Afskriftens Rigtighed, som dog siden viste sig at være aftvungne, da nemlig Originalen kun paalagde ham at sikre sig Esmits og

hans Familie¹). Skjøndt imidlertid Houtcooper ikke kunde vide dette, vægrede han sig dog ved at efterkomme Forlangendet og henviste Sagen til Retten. For denne mødte en ny Udsending fra Milan; men inden Dommen kunde sættes i Værk, forlod Skipperen Havnen²) om end ikke Farvandet. Et nyt Forsøg gjordes da paa at overvinde hans Indvending, at han ikke kunde udlevere det Gods, han havde paataget sig at svare til, naar Befragteren blev holdt i Fængsel og altsaa ikke var sig selv raadig, idet nemlig Milan lod **Esmi**t føre ud paa hans Plantage og derfra efter Diktat tilskrive Skipperen, at han pænt skulde udlevere det Forlangte, da Esmi, som han kunde se, befandt sig paa sin egen Grund (d. ¹⁴/₁₂ ³). Men da ogsaa denne Snedighed slog fejl, greb Milan til sit sidste Middel ved at udstede en pompøs Proklamation, der begyndte med Ordene: „Wir Gabriel Milan,“ og bemyndigede Gapitain **Jochum Delicat** paa Compagniets Skib **Charlotte Amalia** til at opsøge **Jochum Samuelsen** og gjøre hans Skib til lovlig Prise⁴). Dette Skridt viser foruden Milans Energi tillige hans ustyrlige Hensynsløshed; thi saadant Kaperi var netop den alvorligste Anke mod Esmitternes Styrelse og var i Instruksen saaledes omgjærdet med Forbud, at det i hvert Fald kun turde benyttes, hvis idetmindste Raadet havde givet sit Samtykke hertil.

Men et saadant var hverken søgt eller givet af den gode Grund, at Gouvernørens hele Bestræhelse øjensynligt gik ud paa at skille sig af med denne Hemske for hans frie Rørelser. Foruden **Niels Lassen** skulde Lieutenant **Christoffer Heins** have havt Sæde deri; men han var netop dengang, da Milan ankom, fraværende i lovligt Ærinde. I hans Sted ansattes da strax **Felix Milan**, der synes at have havt en ganske særlig Evne til at gjøre sig ilde lidt. Da Gouvernøren var bemyndiget til under særlige Forhold at fuldstændiggjøre sit Raad med et Par Plantere, tog

¹) Bornemans Votum Univ. Bibi. Addit Fol. Nr. 103. Højester. Prot. 1688 A. 322.

²) H.-Rets Prot. 1688 A. fol. 290 v. f.

³) Bornemans Votum for H. R. (ogsaa i Univ. Bib.).

⁴) Rigsark. Højesterets Prot. 1688 A. fol. 307 f. 340 v. f.

han deraf Anledning til at udvælge sig snart en snart en anden og helst et større Antal til uden Edsfæstelse og Prøve at deltage i Raadets Afgjørelser. Ikke mindre end 14 Forskjellige¹⁾ kom, saaledes til at deltage i Styrelsen, af hvilke den mest benyttede, **Francois Giga**, end ikke var Mand for at skrive sit eget Navn²⁾). Men **Christoffer Heins** var og blev afsat under Foregivende af, at han havde været Deltager i Sammensværgelsen mod **Nic. Esmi**³⁾. Det for ham bestemte Brev fra Direktionen afleverede end ikke og blev følgelig heller ikke besvaret med de deri begjærede Oplysninger.

Og heller ikke fra anden Side modtog Compagniet de ønskede Meddelelser, saa at man med Taalmodighed maatte afvente **Jørgen Meyers** Hjemkomst med Fortuna og dets Retour-Ladning Men netop Fremskaffelsen af denne led under Gouvernørens. Optagethed af sin Forgængers Synder. En Optegnelse af dennes Papirer og Sager paabegyndtes ⁴⁾ vel i Skibs-Officeremes Nærværelse 1684 ^{21/10}, Men forhaledes ved Uoverensstemmelser mellem de Virkende, og gik snart fuldstændigt istaa.. Paa Fortet residerede nu Milan, der tillagde sig Navn af GeneralrGouvernør⁵⁾ og Titel af Excellence, og førte et stort Bord; med 12 Retter Mad til daglig, hvori Esmi endnu en Tid deltog som Gjæst.. Men snart ombyttedes denne behagelige Rolle, idet der paalagdes ham Husarrest, og den 27de December maatte baade han og hans Hustru, der nu altsaa var kommen tilbage, vandre ned i Fortets Fængsel. Han selv beskriver det som et usselt Hul under Jorden, hvor hele Beværtningen bestod af Vand og Cassave⁶⁾., eller, som det ogsaa udtrykkes, af Vand og Brød., som. Hundene-vragede⁷⁾.

¹⁾ Højesterets Prot. 1688 A. fol. 333.

²⁾ Bornemans Votum for H. R. (ogsaa i Univ. BibL. Addit, Fol. 103).

³⁾ Højesterets Dombog 1688 II Bind 1, fol. 336.

⁴⁾ Sml. Højesterets Dombog 1688 II, Bind 1 fol. 334 v.

⁵⁾ I Placat af ^{16/10} 84 kalder han sig dog kun „Amtmann und Gouverneur dieser Insul" etc, men kun 8 Dage efter Ankomsten nævner han sig: „General-Gouverneur," Martfeldts Saml. t. Vestind. Hist. nu i Rigsark..

⁶⁾ Brev til Guldensparre i Rigsark., Ind. r. Nr. 515.

⁷⁾ Univ. Bibl., Addit. Fol. Nr. 103.

Men heller ikke Milan dansede paa Roser midt imellem sine misundte Herligheder. At Nerverne var angrebne, er tidligere berørt, og et andet Bevis derpaa er en Placat af 24. Nov. 1684, der forbyder Negrene deres larmende Festligheder og truer Overtræderen med ¹⁾ streng Straf og i Gjentagelses-Tilfælde først med Afskæring af Ørerne og dernæst med Hængning. I hans eget Hus var der Sygdom, og den mindste Søn, den lille Conrad Adam, døde og blev begravet (^{16/12} 1684); men navnlig klagede Milan over den Feber, der Maaned paa Maaned bandt ham selv dødssyg til Lejet. Om Grunden til al denne Elendighed er han ikke i Tvivl, thi den skyldes alene Capitain **Jørgen Meyer**. Han og hans Underordnede havde fortsat, som de begyndte paa Overrejsen, og nu tillod Capitainen sig endog at sende Milan sine Stævningsmænd, Lt. **Erlach** og **Knud Reedtz**, for at faae noget at vide om Retour-Ladningen til Fortuna. Den højtidelige Beskikkelse var for saa vidt heldig, at den traf Gouvernøren paa Fortet oven Senge og spillende det ædle Brædspil „Forke-ring“²⁾ med sin Gjæst eller Fange, Adolf Esmi, men tillige uheldig nok til at fremkalde hans ubændigste Vrede. Denne steg end yderligere, da Meyer ikke gav Møde ved Barnets Jorde færd, og Brevene, der veksledes, blev bitrere og bitrere. Da lykkedes det for **Adolf Esmi** at faae Forbindelse med **Jørgen Meyer** ved Hjælp af Soldaten **Hans Henriksen Klein**, der var fulgt over med Milan som Lakaj, men nu var stødt ned blandt Fortets væbnede Karle. Nogle af disse Sedler ere endnu bevarede og bevidne ved den Maade, hvorpaa de mangfoldigt sammenlagte ere pressede sammen til det mindst mulige Omfang³⁾, om hvilken Frygt den enlige Mand, Gouvernøren, har forstaaet at omgive sig med. Selve Indholdet bekræfter dette Indtryk ved den Iver, hvormed **Esmi** paakalder **Meyers** Bistand til med Skibet at blive ført hjem, hvor dog en Rettergang vidstes at vente paa ham, der gik paa Livet løs, nemlig hans

¹⁾ Martfeldts Saml. t. de vestind. Øers Hist. I i Rigsarkivet.

²⁾ Højesterets Prot. 1688 A. fol. 303 v. Saml. Ind. r. Nr. 566.

³⁾ 4 Billetter „uyt myn sware Gefanchenis,“ i Rigsark., Ind. r. Nr. 397 Sml. en Protest af Esmi bag i et Hefte (1684—85) ib, r. Nr. 515.

Broder Nicolas's Søgsmåal Men for **Meyer** var der intet at gjøre, som han selv udbrød, da han sønderrev et Brev af denne Slags, som et Vidne forklarede under Sagens videre Gang.

Med Undren ser man denne Milans Fastholden paa sit Bytte. Havde han efterkommet sin Skyldighed og bortsendt Fangen, var han selv bleven forskaanet for et brydsomt Arbejde og enpinagtig Stilling overfor knurrende Undergivne, der fuldstændigt beslaglagde Mandens Tid og Kraft. Derfor savnedes der Tid og Omtanke til at fremskynde Skibet Fortunas Tilladning, hvorved Afsejlingen selvfølgelig forhalede. Til at fuldstændig-gjøre Ladningen blev der givet Anvisning paa Pokkenholt og andre Træstoffer, men skjøndt Gouvernøren skulde skaffe Slaver og Lastdyr til Fremskafningen, gjorde han det kun sent og trevent, ja vægrede sig., hvor han kunde. Capt. Meyer hjalp da sig selv, saa godt som muligt, men forgreb sig paa Ting, som Felix havde forbeholdt sig selv, hvad der gav nyt. Tønder til Ilden¹).

Under alt'dette er det dog aabenbart den „dødssyge“ Gouvernør, der sidder inde med den overlegne Kraft, og ligesaa kraftigt eller rettere voldsomt optræder han ogsaa andensteds. Sidst i November 1684 stod saaledes en Planter, **William Fourmi** eller **Ferni**, for Retten., hvor Milan beklædte Dommersædet. Modparten var Fernis egen Neger, Domingo, men i selve Retten blev han overfaldet og grebet i Brystet af Ferni²). Efter Capt. Meyers Forklaring³) var det en Ting, en Neger villigt fandt sig i; men Milan opfattede det som en grov Fornærmelse mod Gouvernørens Værdighed og lod Ferni den følgende Dag blive dømt til 30 Slag Pidsk ved Pælen og 6 Aars Landsforvisning uden at lade Vidner afhøre i denne Anledning. I Virkeligheden blev Domfældte bundet til Pælen, d. 27. Nov., men slap dermed, da Kvinder strømmede ind paa Fortet, faldt paa Knæ og bad om Skaansel. Dog følte han sig saa beskæmmet,

¹) Meyers Indlæg. Rigsark. Ind., r. Nr. 560.

²) Univ. Bibl., Addit. fol. Nr. 103, § 7 og 15⁷ Højesterets Prot. 1688 A. fol. 334 v-

³) Rigsark., Ind. r. Nr. 560

at han siden under andre Forhold gjorde Krav paa Oprejsning, uagtet Milan allerede ^{13/7} 1685 ved en offentlig Placat havde forbudt under Bøde at lade **Ferni** høre ilde derfor¹⁾.

Som det her viser sig, at ikke Loven, men Guvernørens-Luner afgjorde Sagerne, saaledes gjentog det sig fremdeles. Hans Collegaer af Raadet gav kun Jabrødrenes Rolle, og han selv dikterede Sekretæren, hvis Plads udfyldtes af **Johan Lorenz**, den Kjendelse, han fandt for godt. End ikke paa Bordet i Retslokalet figurerede Lovbogen, som Milan i sit Ukjendskab til det danske Sprog heller ikke forstod. En Protokol var af Compagniets Direktører 1684 ^{21/5} bleven autoriseret til Brug for Gouvernør og Raad paa S. Thomas og findes endnu bevaret²⁾, men saaledes som den forefandtes ved den senere Undersøgelse, nemlig med lutter blanke Blade med Undtagelse af, at der allerforrest (paa Tydsk) er indført den Hyldings Ed, som Beboerne Dagen efter Skibets Ankomst aflagde til Kongen og Compagniet, tilligemed deres Underskrifter. Retsforhandlingerne derimod optegnede paa løse Papirstykker, og vel paalagde Milan Juleaften. 1684 Joh. Lorenz at indføre dem i Protokollen; men dengang var Lorenz syg, og da han 3dje Juledag igjen meldte sig til Tjeneste, stod Milan, „kastede iblandt Akterne", vilde ikke have dem alle indført og maatte altsaa selv være tilstede derved; men: nu var han syg. Siden, da det var for sent, vilde han have **Lorenz**: til at gjenoptage Arbejdet, men da dristede denne sig ikke dertil, fordi der var hengaaet for lang Tid³⁾.

Af Esmits Fængsling d. 27de December skulde man formode, at der da maatte foreligge en ny Vending i Sagen, men i Virkeligheden mærkes der ikke noget saadant. Derimod skal Forholdet til Capt. **Meyer** stadigt have forværret sig, hvis man kan fæste Lid til 8 Tingsvidner, som Milan siden lod optage angaaende Skibsfolkets Forhold under Opholdet ved Øen⁴⁾. Billedet, der fremstilles, er en raa Bande i en uafbrudt Rus,.

¹⁾ Højesterets Prot. 1688 A. fol: 289, 296 v., 318 v.

²⁾ Rentek. Ark.: Vestind. 43.

³⁾ Univ. Bibl.. Add. Fol. 103.

⁴⁾ Højesterets Prot. 1688 Å. fol. 295, 333 v. Rigsark. Ind. rødt Nr. 516

men kun et enkelt af dem har maaske nogen selvstændig Interesse ved at afmale Capitainen i Skikkelse af en fnysende Antisemit mishandle en stakkels Jøde ¹⁾). Den Maade hvorpaa Tingsvidnerne skaffedes til Veje, nemlig ved Milans eget Diktat og afpressede ved Trusler ²⁾, berøver Billedet dets retslige Gyldighed; men det viser dog, hvorledes en Antisemit kunde antages at se ud paa de Tider. Dengang gjorde Typen sig bemærket ved sit Præg af Brutalitet og Arrogance ³⁾).

Jørgen Meyer var jo imidlertid forpligtet til at føre sit Skib hjem, men havde nu i henimod et halvt Aar ikke kunnet opnaa Milans Samtykke til Afrejsen; han brød da overtvært og erklærede ikke at ville tøve udover den 25de Marts. Milan forlangte Udsættelse først paa 4 Uger og siden paa 4 Dage, men mødte Afslag, om end Afrejsen først foregik den 30te. Kun med halvladet Skib og uden de fleste af de forlangte Oplysninger satte man Kursen hjem. Fra Milan selv medførtes der kun en Skrivelse til Kongen, hvori han sukker over den haarde Sygdom, der endnu truer hans Liv, og besværer sig over **Meyer**, hvis skadelige og utilbørlige Opførsel Milan alene ved sin Svaghed afholdes fra at beskrive⁴⁾. Samme Klager gjenlyde fra Fru Milan i Brev til Dronningen⁵⁾ og fra **Joh.Lorenz**, der udtaler sin Harme over den forhastede Afrejse, som alene forhindrer Gouvernøren i at gjøre al den Rede og Rigtighed, han netop ønskede at gjøre⁶⁾. Derimod har Kjøbmanden **Niels Lassen** fundet Lejlighed til i Smug at underrette Direktørerne om, hvor galt det staar til⁷⁾ Af Frygt for Galgen er han nødt til at gaae denne Krogvej; hvad der burde ske, forsømmes, og Overgreb

¹⁾ Rigsark., Ind. r. Nr.516.

²⁾ Højesterets Prot. 1688 A. 333 v.

³⁾ Samtidigt (1685) førtes der imidlertid alvorlige Forhandlinger i Kjøbenhavn med udenlandske Jøder om deres Bosættelse i Vestindien. Rigsark. Ind. r. Nr. 293 fol. 91 ff., 94 v. f., 103 f.; Rentek. Ark., Vestind. Participanters Resol. Prot..(Nr. 3303)

⁴⁾ Rigsark., Reg. 14, Veslind 1 a.

⁵⁾ Rigsark., Reg. 82, E 3 Nr. 31.

⁶⁾ Brev i Rigsark., Indieme rødt Nr 341.

⁷⁾ 2 Breve fra ham; det ene til Dir., det andet til Borgemester Barth. Jensen, i Rigsark., Ind., r. Nr. 345.

forvirre Forretningernes Gang. **Felix** er gjort til Lieutenant, og Dagen igjennem høres hans Røst, „thi det er dog og har altid vaaren, som man siger, Bab Bab med ham," og det Alt „med stor Grandecj." Men den Gamle ligger til Sengs, skjøndt Alt skal beroe paa ham alene. Ogsaa **Meyer** gav ved sin Hjemkomst en Skildring af Milans Sygdom, dog med det Tillæg, at Rollen kun vanskeligt holdtes¹).

Næppe var ogsaa Skibet borte, før Esmits Sag blev optaget paa ny. I April 1685 blev Ægteparret sat i end haardere Fængsel, Manden blev sat i Jern og Sagen retslig forfulgt. Med Gru skildres ikke blot Fængslets Tilstand, men ogsaa hvorledes Esmit fremstilledes nøgen i Retten, og at Rettens Præsident, selve Gouvernøren, end ikke dyede sig fra at lægge voldsom Haand paa Fangen, hvad der ellers er Bøddelen forbeholdt, som der tilføjes²). Ja endog Fru **Charity** var Gjenstand for en Behandling, der saarede Blufærdigheden.

En vis Forbindelse fandtes der mellem denne Sag og den omtalte **Otto Edens** (Edings) Efterladenskaber. Det Venskab, der som tidligere berørt havde bestaaet mellem denne Mand og **Adolf Esmit** og havde forenet dem i Mytteriet mod **Nicolas Esmit**, var slaaet om til sin Modsætning fra den Tid af, da **A. Esmit** selv blev Gouvernør. Som saadan maatte han efter Ordre udlevere nogle Engelske Desertører, hvad der fremkaldte oprørske Udtalelser fra Eden. Denne var efter Modpartens Sigende et uroligt Hovede, født i Hamborg, gift i Holland (med **Maria Gamb**), en Tid bosat i Surinam, dér fængslet, men undsluppen, atter bosat paa Antigua, udjaget derfra, igjen bosat paa S. Thomas, dér hurtigt bleven Hovedmand i Opstanden mod **Nic. Esmit**, men altid og allevegne med en fæl Mund, der bralrede op, om hvorledes han var rede til at lægge Haand paa Konger og Fyrster. Da nu altsaa Compagniets ovennævnte Befaling blev iværksat af dets Gouvernør, kjendte hans Vrede ingen Grændser; men han skjældte paa Compagniet og meldte sig villig til at skyde „den

¹) Rigsark., Ind. r. Nr. 560.

²) Højesterets Prot. 1688 A. 315 f.

tykke Hund af Gouvernør." Da stævnedes han omsider for Retten paa Christiansfort, undskyldte sig vel med, at de paa-klagede Ord kun vare undslupne ham i Drukkenskab og Svaghed, „som hannem maanedlig paakommer", men dømtes dog (1683^{17/12}) til at hænges, hans Hoved at sættes paa en Pæl og hans Krop at begraves under Galgen. Den følgende Dag fuldbyrdedes Dommen, uagtet den Domfældte appellerede paa Retterstedet, hvilket **Esmi**t imidlertid skulde have ladet overdøve af Trommerne. Den sidste Beskyldning mener Esmi't sejrrikt at afvise ved at oplyse, at han kun havde én Tromme til Raadighed, og Gouvernøren bemægtigede sig nu med den Retfærdiges gode Bevidsthed alt, hvad der af Ejendom og Gods var indtegnet paa Edens Navn, uden Hensyn til andre berettigede Krav og navnlig til Enken, der kun beholdt tilbage sine 5 Børn og Mandens paa-trængende Creditorer. At hun efter sit eget Sigende derved „nedfaldt i største Miserie," kan ikke undre og bevægede i de følgende Aar flere Gange de Kjøbenhavnske Direktørers med-følede Hjerter¹⁾.

Ved denne Lejlighed blev der altsaa en Plantage i „Nykvartér" og et Hus i Byen S. Thomas (officielt Charlotte Amalia) af Retten frataget Ejeren, hvis Bo dog formentligt da ogsaa burde have været opgjort. Noget Saadant skete dog ikke, saa at det Hele henstod herreløst og forsømt, da Milan kastede sine Øjne derpaa. Ved en retslig „Vurdering" lod han sig det udlægge²⁾ og havde nu Grund og Ejendom paa Øen. Plantagen glædede sig hurtigt ved sit nye Herskab; den fortræffelige Besætning af Slaver forøgedes — tildels fra **Nic. Esmi**t's Plantage — saa at den 1688 bestod af 20 voksne Mænd, en halv voksen Dreng, 18 Kvinder og 6 Børn³⁾. Særlig Forkjærlighed har han (eller hans Hustru) helliget Smaakreaturer o. desl., saa at Plantagen indesluttede 100 Høns, 60 Ænder osv. osv. og dertil Svin.

¹⁾ Aktstykker i denne Sag bevares i den Sorøske Samling af Bülowiana: 05. 6 a 6 d. 6. e 6 f. samt i Rigsark., Ind. r. Nr. 373. 410. 515.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A. fol. 300.

³⁾ Børnenes Tal er 1691 steget til 12 Dreng, 9 Piger og 10 Smaabørn, Rigsark. Ind. nr. 87

Hest og Mulæsler¹⁾). Plantagen blev derved til en Herlighed som Compagniets Embedsmænd i den følgende Tid²⁾, da den var tilfaldet Compagniet, betegnede som en Hovedstøtte for Embedsstanden, hvem den hidtil havde været til uvurderlig Gavn, ligesom den fremdeles var dem til uundværlig Nytte.

Men fra Fredens Sysler tvinges Blikket bort til den evige Strid uden Døre. Vel var den mest svidende Brand fjernet ved Meyers Afrejse, men at der ligefuldt har været Gløder i Asken viser det omtalte Brev fra **Niels Lassen**. Med god Grund kunde han klage over Tilsidesættelse³⁾, og altid har han vel næppe fundet Udveje til at holde sin Misfornøjelse skjult for den Overordnede. D. ³⁰/₄ blev han nemlig kastet i Fængsel af Gouvernøren under Paaskud af Besvigelser. At det ikke var andet end Paaskud⁴⁾, fremgaaer alene deraf, at der efter Tid og Lejlighed gives forskellige Forklaringer over Grunden; men da Milan tillige snart efter lod ogsaa Underkjøbmanden friste samme Skjæbne, har Opgaven sikkerligt kun været den at faae fri Raadighed over Kassen.

Som en enevældig Herre sad nu Milan paa sit Fort og saa sig ud efter nye Bedrifter. Rundt om ham færdedes Spaniere, hadede og ringeagtede af deres Naboer, men rige paa denne Verdens Gods. En stor Uret havde de begaaet mod S. Thomas, men Sagen var, som det før er fortalt, faldet hen og hørte i hvert Fald ikke til dem, hvori Compagniet havde bemyndiget Gouvernøren til at gribe de kraftigste Midler⁶⁾. Ikke desmindre besluttede Milan sig til at bruge dem og udfærdigede d. 6. Maj. 1685 et saakaldt „Repressaille-Brev* mod Spanierne. Herved

¹⁾ Rigsark. Ind. r. Nr. Nr. 364, sml. ib. r. Nr. 433 SS. 79. 99. 132 ff.

²⁾ Rapport fra G. Heins 1688 ¹²/₁₂ i Rigsark.; Ind. r. Nr. 348.

³⁾ Højester. Prot. 1688 A 316.

⁴⁾ Som Motiv til Fængslingen angaves en Klage over Undervægt fra 3 af Indbyggerne, men den gjaldt ikke ham, men Underkjøbm. Jørgen Hansen. Derefter lød Anklagen paa Fejl i Regnskabet, men Angivelsen derom havde Felix ved Trusler om Galge og Gren afpresset Jørg. Hansen, og tilsidst paa Medskyld i Spaniernes Conspiration (Bornemans Votum for H. R., sml. Højester. Prot. 1688 A 290 v. 304 v, 307).

⁵⁾ Comp. ønskede ad diplomatisk Vej at faae Oprensning, Brevbogen fol. 260 i Rigsark., Ind.. rødt Nr. 967.

tillodes det de Vedkommende at fejde paa Spanierne¹⁾ og at bringe det Kaprede til S. Thomas. Det var saaledes det andet Skridt paa den forbudne Vej og besmykkedes med Henvisning-til modtagne Advarsler fra Stapleton og fra den franske Gommandant paa S. Croix. Men skjøndt der ved den samme Tid fra Vestindien meldes om, at Milan udrustede Compagniets Skib under Cpt. J. Delicat²⁾, høres der dog ikke Noget om, at man endnu selv er gaaet over til Angreb, hvad der muligvis hænger sammen med den indbyrdes Spænding, der efterhaanden udviklede sig, og som bragte Capitainen over i Rækken af de Misfornøjede³⁾. Og disses Tal sørgede Gouvernøren for stadigt at øge navnlig ved den Maade, hvorpaa han røgtede sin Gjerning som Dommer. Mest Opsigt gjorde kjendeligt Sagen mod en af de mere ansete Plantere, **Simon van Ockeren** (ell. Uckeren), skjøndt den kun drejer sig om en vel vidt dreven Lystighed paa et Værtshus. Paa et saadant „Tapperi" var der nemlig en Dag i Sommerens Løb samlet et tilfældigt Selskab, hvoriblandt den **Johan Lorenz**, der oftere har været nævnt i det Foregaaende. Skjøndt han, som velbekjendt er, blev en meget fortjent Mand, var han dog ved denne Lejlighed ganske overmaade drukken, væltede sig ind paa **Simon van Ockerens** Hustru og rev Kappen af hende. Et vældigt Mundhuggeri og Slagsmaal paafulgte, hvor Lorenz modtog sine velfortjente Prygl. Selv stak han dem roligt i Lommen, som man siger, men d. ⁶/₇ lod Milan Sagen paatale af „sin største Confident," „sin Ondskabs propre Instrument" ⁴⁾, den til Fiskal forfremmede **Gert Philipsen Joh. Lorenz** havde været for drukken til at huske Noget, men andre Vidner klarede Sagen, og den følgende Dag idømte Milan **Simon v. Ockeren**

¹⁾ Ogsaa med Fremmede (Duncker, Estaban) indlod han sig i Forhandlinger om Repressailler. Højester. Prot. 1688 Å 300, 337. Maalet var endog: „Die Spanischen Insulen zu suchen und erobern", H. Rets Prot. 1688 A 322 v.

²⁾ Brev fra Joseph Milan i Amsterdam til Alex Rosa i Kbh. med Vestind. Efterretninger fra ²²/₅ 1685, Rigsark., Ind. r. Nr. 525.

³⁾ Svar af And. Peders. Broch, Rigsark. Ind. r. Nr. 594 (næstsidste Side).

⁴⁾ Højesterets Prot. 1688 A fol. 317, 326 v. H. R. Dombog 1688 Tom. I B. 1, 339.

en Bøde paa 200 Rdl. „for Mened" og 50 Rdl. i Omkostninger¹). Hvad der mentes med denne Mened, blev ikke oplyst; men maaske sigtes der til det ved Hyldningen afgivne Løfte om Lydighed mod Embedsmændene, og i hvert Tilfælde drejede Sagen sig kun om det anførte Kro-Spektakel, der følgelig blev altfor haardt sonet.

Det fandt i hvert Fald det godt Folk paa S. Thomas, der næppe var ukjendt med slige Historier. Da altsaa en anden Planter, **Lucas Volkersen**, morede sig med i den Anledning at drille **Simon van Ockeren**, fjøede han skjemtende til, at han endda nok skulde faa ham bedre i Klemme, naar han gik op og forklagede ham for Milan²). Men i Stedet for Løjer blev denne Morsomhed efter et Forhør d. ²⁴/₇ til en Bøde paa 40 Rdl., idet Ordene opfattedes som „Rebellion" og som dem, der „kunde give Lejlighed til Forræderi"³).

En saa ømskindet Nervøsitet trænger til nogen Forklaring, og denne maa sagtens søges i Ængstelse for Følgerne af de Meldinger, Capt. **Meyer** kunde antages at have afgivet ved sin Hjemkomst til Kjøbenhavn. Derfor sér man Milan nu endelig bryde sin lange Tavshed og for første Gang tilskrive Compagniet d. ²⁶/₇ 1685. Skrivelsen maa have haft mærkelige Gjenvordigheder; thi først d. ¹⁵/₄ i det følgende Aar underrettede Direktionen Kongen om Modtagelsen af Brevet, hvoraf et Uddrag medfølger⁴). Sin Tavshed har han undskyldt med 8 Maaneders Sygdom, og hans Klager rettes mod **Jørg. Meyer**; med Iver paatales Overgreb fra Naboerne, af hvilke Spanierne trues med Repressailler, „som man bruger det derovre."

Om Milans Fremstilling af Sagen vilde kunne have gavnet ham, om den tidligere var fremkommet, er vel mere end tvivlsomt; men dengang den indløb, var i hvert Fald Fristen udløbet.

¹) M. Mikkelsens Dombog S. 98 ff, 155 (Rigsark. Ind. rødt Nr. 355, sml. r. Nr. 344). Højesterets Prot. 1688 A fol. 295, ligl. Bornemans Votum.

²) Højesterets Prot. 1688 A f. 318 v.

³) Bornemans Votum i Højesteret (Univ. Bibi.), H. Reis Dombog 1688 Tom. I, Bind I fol. 340.

⁴) Copibogen fol. 131 v. ff. i Rigsark., Ind. r. Nr. 293.

Jørgen Meyer var nemlig allerede d. 10. Juni ankommen paa Kjøbenhavns Rhed med en ringe Ladning af Pokkenholt, Bomuld og Sukker, men sprængfyldt af Klager mod Milan. Et Møde af Aktionærene indkaldtes d. 12., hvorved det forklaredes, at Milan, „tvertimod al Forhaabning" ikke havde ladet høre fra sig¹⁾; den næste Dag indsendes 2 Skrivelser til Kongen med Bøn om paany at maatte laane Fortuna: Om Tilstanden paa S. Thomas har man ganske vist kun Captainens Beretning; men det er dog klart, at Gouvernøren har sat Ad. Esmit i Fængsel istedenfor at sende ham hjem, og at han heller ikke ellers har efterkommet sin Instruktion²⁾. D, 24. Juni samtykkede Kongen i Udlaanet og paatog sig sidenhen ogsaa Udgifterne ved Udrustningen³⁾, hvorefter Aktionærene samledes d. 3. Aug. for dels at raadslaae om de fremkomne Klager og dels efter Guldensparres Forslag at bemyndige Fiskal ved Søetaten, **Mikkel Mikkelsen**, til at følge med Skibet for paa Stedet selv at undersøge og ordne Forholdene⁴⁾.

I Kjøbenhavn opholdt sig dengang endnu en Søn af Milan, **Ferdinand** af Navn og Lieutenant af Stand, et, som det synes, bravt og afholdt Menneske, der paa Faderens Vegne stod i Forbindelse baade med **Gyldenløve** og med „Dronningens Sprogmeister" Visconti⁵⁾. Derigjennem har han sagtens faaet de Underretninger, han tilsendte Faderen, om det Uvejr, som trak op⁶⁾; men da den gamle Milan siden mente at vide, at Cpt. **Meyer**, naar han kom ud igjen til S. Thomas, gjorde det i Egenskab af vordende Gouvernør, maa Efterretningen formodentligt have været afsendt

¹⁾ Rentek. Ark., Prot. ov. Participanternes Resol. (3303).

²⁾ Copibogen fol. 106 ff. i Rigsark., Ind. r. Nr. 293.

³⁾ Ib. fol. 113 ff.

⁴⁾ Comps. Copibog 1682 ff. fol. 116. Direct. Prot. fol. 172 ff. i Rigsark., Ind. r. Nr. 293. Om M. Mikkelsen se O.Nielsen: Kjøbenhavns Dipl. VI 705—8 og Kbhvn. 1660—99 S. 21. Han var formentligt gift med Lucie Jürgensd. With (Hefte i Tværfolio S. 55 blandt Lengnicks haandskrevne Sager i Rigsark.). Ansøgning til Kongen om at maatte laane M. Mikkelsen af $\frac{3}{8}$ og $\frac{12}{8}$ i Saml. Ind. r. Nr. 293 fol. 109 ff., 113 v., om hans Løn se Comps. Journ. 1688 (Ind. r. Nr. 433) S. 36 f., om hans Sekretær, And. Peders. Broch fra Thisted, ib. r. Nr. 537.

⁵⁾ Rigsark., Ind r. Nr. 520, 536.

⁶⁾ Højesterets Prot. 1688 A 319 ff.

paa et tidligt Punkt af Forhandlingen. Denne antager nemlig tilsidst et saa overraskende venligt Præg, at den Instruktion der endeligt udfærdigedes for **Mikkel Mikkelsen** som Commissær d. 30. Sept. (med et Tillæg af 2. Oktb)¹⁾, gjør sig fortrinligt bemærket ved sin humane Tone, idet Opgaven ikke saa meget er Enkeltmands Straf ²⁾ som Klarhed i Forholdene. Da imidlertid Expeditionen er foranlediget ved Klagerne over Milan, maa disse hovedsageligt undersøges. Findes han virkelig at have været sin Øvrighed overhørig, og er der ikke Udsigt til, at Compagniet kan blive tjent med ham, skal M. Mikkelsen tage ham med sig tilbage tilligemed hans Husstand og Alt, hvad han kunde anse for nyttigt til sit Forsvar. Afsættes skal han dog ikke; men **Christoffer Heins** kan gøres til Vice-Gouvernør, hvis Milan maa fjernes. Paa Rejsen bør han i saa Fald behandles med Høflighed, hvad der ogsaa tilkommer Esmit, der ligeledes skal følge med, men som man maa passe godt paa. Niels Lassen skal have en Irettesættelse og en Paamindelse om at indsende sit Regnskab, men vil da forhaabentlig gjøre god Fyldest i Fremtiden. For dens Skyld skal der lægges nøje Mærke til Muligheder blandt Personerne derovre navnlig til **Joh. Lorenz**, men ogsaa til **Jochum Delicat**, **Gert Philipsen** („Gerrit Philips“) o. A., ligesom man skal hævde Besiddelsen af Krabben Eiland, hvad Milan skal have forsømt efter Meyers Sigende.

Ikke urimeligt skyldes denne urbane Tone den milde Dronning **Charlotte Amalie**, der baade var en Hoved-Participant i Compagniet³⁾ og kjendeligt en Beskytter af Fru Milan. Men at mindre velvillige Følelser ogsaa raadede, viser Admiralitetets Instruktion for Meyer ligeledes af 30. Sept.,⁴⁾ der bl. A. omhandler

¹⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 537.

²⁾ Da Direktørerne 1685 ¹⁸/₉ ansøge om en Fuldmagt for M. Mikkelsen og en Ordre til Milan, hævde de udtrykkeligt, at det ikke er Meningen netop at ville denne til Livs. Det Ønskede opnaaedes d. ²⁹/₉ Rigsark. Vestind. Indlæg (s. v. Milan), Rigsark. ældre Colonial Arkiv, Vestind. Breve.

³⁾ Blandt dettes 76 „virkelige Participanter“ var hun indtegnet for 3400 Dlr. Højere indskrevet var kun: Etr. Schøller med 6000 DL, Jens Juel med 4600, Gyldenløve med 4300 og Grev Reventlow med 4100 (Optegnelse foran i den nye Journal 1689).

⁴⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 537, sml. Meyers Anklage af ³⁰/₈ 1685, ib. r. Nr. 560

den Mulighed, at Milan kunde falde paa at gjøre Modstand, i hvilket Tilfælde Captainen skal gjøre sit Yderste for at bemægtige sig Fortet og levere det til Coramissarius.

Som imidlertid Ferdinands Advarsler lød, tjente de kun til at helde Olie paa Flammen. Og at det var en fortærende Ild, der opfyldte Milan, fik Beboerne af S. Thomas at mærke, hvis de ikke vidste det forud, i Løbet af Eftersommeren 1685.

Den første af de Sager fra denne Tid, som siden komme til ny Prøve af Retten, har vistnok sin største Interesse deri, at det er en danskfødt Mand, den gaaer ud over. Da nemlig Felix en Dag red sig en Tour, kom han til en Plantage, der beboedes af Planteren **Mads Hansen**¹⁾ og hans Hustru Ellen. Skjøndt Mads efter sin Modparts Sigende laa roligt og hvilede sig efter en Rus²⁾, kom de dog i Snak med hinanden, som endte med, at Felix brugte sin Pidsk („Karbatsch") paa den andens Hovede. Mads pukkede da paa „Kongens Lov og Ret" og fik villigt til Gjensvar, at den skulde han faae, hvorpaa han blev kastet i Fængsel³⁾, fra hvilket han først slap ud efter at have betalt 50 Rdl. i Bøde og 20 i Omkostninger, foruden at han maatte gjøre ydmyg Afbigt i Fortets Port (1685 ^{8/9}⁴⁾)

Mere uhyggeligt er Indtrykket af den følgende Afstraffelse, der rammede **Svend Smeds** (Smiths) Neger **Antonio**. I den forrige Sag dannedes der dog en Domstol, saa at Formerne nogenlunde overholdtes. Men da nu Negeren **Antonio** en Dag i September⁵⁾ førtes frem for Gouvernøren som greben i „at løbe Maron", d. v. s. i at være flygtet fra sin Herre for at leve et Fribytterliv i Skovene, da ansaa Milan sig for fritaget for alle Formaliteter⁶⁾. Under skærpene Omstændigheder medførte denne Forseelse Dødsstraf, og Planterne havde i den Anledning

¹⁾ En Mads Hansen var blandt de Servinger, der skulde følge ud med Jørgen Iversen paa hans sidste Rejse, men kan næppe være denne. Rigsark. Ind. r. Nr. 401.

²⁾ M. Mikkelsens Dombog S. 84 ff. (Rigsark., Ind., r.Nr. 355).

³⁾ Bornemans Votum i Univ. Bibl., Addit. Fol. Nr. 103.

⁴⁾ Højesterets Prot. 1688 Å fol. 288 v.

⁵⁾ Bornemans Votum, Univ. Bibl., Addit. Fol. Nr. 103.

⁶⁾ Højesterets Prot. 1688 A fol. 361 f.

indgaaet en indbyrdes Pagt med hinanden om i saadanne Tilfælde at staae hinanden bi og ved Paaligning erstatte den skadelidte Ejer Slavens Værdi. Dødsdommen var denne Gang en given Ting, men Milan ønskede at skærpe den og maatte fra sit Ophold i Kjøbenhavn af Omtale kjende en pinlig Dødsmaade, der benævnedes Spidsning eller Spidning. Denne anvendtes nemlig af Svensk Øvrighed paa de Gjønger, den fik i sin Magt under den tilendebagte Skaanske Krig, til Straf for deres Troskab mod det Fædreland, de tilhørte for blot 20 Aar siden¹). Den fuldbyrdes ved fra neden af at gjennebore Offeret med et Spyd, rejse dette og saaledes udstille det elendige Menneske til Skræk og Advarsel for de Forbigaaende, indtil Døden snart eller sent forbarmede sig over ham. At Milan lod en saadan Straf exekvere, som snarere kunde passe for vilde Dyr end for christne Mennesker, godtgjør til hvilken Højde af Exstase hans egen Frygt for det forestaaende Regnskab har hidset ham; men selv forsikrer han, at Sagen var klappet og klar, da han lod Ejeren udbetale de 40 Rdl., der paalignedes de andre Plantere som Erstatning for Negeren²),

At dog endnu nogen Omtanke om end i en saare uheldig Retning endnu var ham levnet, fik han Lejlighed til at vise i den følgende Maaned, da man paagreb 4 Spaniere, der havde gjort Tjeneste paa Fortet, men var rømmede derfra. De kaldtes Spaniere, forstod og talte kun Spansk og førte Navnene : **Bartolo de Argisonis, Michel de Monte, Joseph van S. Joseph** og **Perico Perez**, de 3 første af Herkomst Mulatter, den fjerde en Indianer; kun den første af dem kunde læse, medens de ellers istedenfor Underskrift benyttede Bogstaver og Tegn. Deres Forbrydelse gjaldt Livet, som de og Alle vidste; men Forhøret d. 19/10, kom slet ikke til at dreje sig om den. Forinden havde Milan nemlig haft en privat Samtale med den tredje af de Nævnte og lod ham nu for Retten fortælle, hvad han havde

¹) Severin Kjær: Svend Povlsen S. 276 (Gillberg: Beskrifning af Christiansstads Len S. 165 Note).

²) Højesterets Prot. 1688 A fol. 286, 348 f.

paa Hjerte¹). Milan var selv Tolk og forelagde derefter de andre Tre den afgivne Tilstaaelse, som ogsaa de vedstod, idet den Ene tilføjede Et, den Anden et Andet. Optegnelsen herom nedskreves af **Joh. Lorenz** paa Tydsk efter Milans Diktat, bekræftedes af de Tiltalte, som rigtignot ikke forstod Sproget, og viste sig at indeholde en forfærdelig Historie. Disse. 4 Stakler skulde nemlig være blevene indviklede i en Sammensværgelse om, at tage Gouvernør Milan af Dage, og varr kun rømmede af Frygt for Følgerne i Tilfælde af Uheld ²). Men ellers var det Meningen at udrydde Gouvernørens Hus og Fortets Befolkning, for at Esmite kunde komme ud. Om hvad der forresten skulde ske, var Udtalelserne noget afvigende; men det stod fast, at de onde Raad oplagdes i Avgust Maaned af **Esmite, N. Lassen, Captain Meyer, Erlach, Reedtz, Sehested** og en Mand der paa Øen, **Christoffer de Rothe** (eller vel hellere de Root ⁸). Hovedhjulene skulde **Adolf Esmite** og **Niels Lassen** have været ⁴), men skjøndt de begge sad arresterede paa Fortet., blev de dog ikke confronterede med deres Anklagere. De af Fortunas Besætning havde jo været bortrejste siden d. 31. Marts, og kunde selvfølgelig ikke forhøres; men de ventedes paa den anden Side tilbage med det Første. Kun **Christoffer Rothe** blev inddraget i Forhøret, men var ogsaa af de to sidstnævnte Spaniere angivet som den egentlige Ophavsmand ⁵). Efter Milans Fremstilling tilstod han efter at være bleven stævnet og bekjendte, at der var baaret Breve mellem ham og Esmite om „det gruelige Forræderi" hvori ogsaa flere andre vare indviklede. Bisidderne i Retten nægtede rigtignok siden at have hørt nogen saadan Bekjendelse af Rothe eller nogen Tilstaaelse af ham om Skibs-Office-erne; thi de blev „saa godt som tvungne" til at under-skrive Meget, hvis Indhold de ikke kjendte ⁶). Men Rothe blev

¹) Højeste Rets Prot. 1688 A 319 ff.

²) Højesterets Prot. 1688 A fol. 296 v.

³) Ganske vist kaldes han gennemgaaende de Rothe, men efter overvejende Sandsynlighed er Navnet det hollandske de Root.

⁴) Højesterets Prot. 1688 A 279.

⁵) Højester. Prot. 1688 A f. 289.

⁶) Ib. 288.

ført i Fængsel, medens Milan lod søge efter hans og **Esmits** Breve, og da man derved kom ned d. 27. Oct. i det Hul, hvor Rothe sad forvaret, fandt man ham hængt derinde. „Et Selvmord, begaaet af Frygt for Opdagelse", dekreterede Gouvernøren og hans føjelige Raad, idet de strax dømte, at Liget skulde ophænges ved Fødderne i Galgen og begraves under den¹⁾. Et Par Timer før sin Død havde han imidlertid til Retten overleveret en egenhændig „Apologi", hvori han forsvarer sig og de Andre mod de løgnagtige Beskyldninger ²⁾ „sindigt som en for-urettet ærlig Mand", fremlæggende dels „sin egen ærlige Hånd-tering hidindtil" dels „saadanne Mulatters venales animæ" (Be-stikkelighed), med Tilbud om **Esmits Breve**³⁾ og med Bøn om bedre Behandling, da han led af en hidsig Feber, — og helt igjennem viser han sig som „en Christen, en vakker, vittig og honorat Mand." Hellere end om Selvmord synes der derfor at kunne være Tale om et Mord, og en af Assessorerne i Højesteret (**Niels Benzon**) henstiller siden — endog ved Trusel om Tortur — at aftvinge Milan Sandheden ⁴⁾.

Kun en karrigt tilmaalt Løn faldt i de 4 Spanieres Lod, da Dommen d. 3. Nov. blev fældet over dem. Milan præsiderede selv i Retten og giver sin Grusomhed frie Tøjler ved Opregningen af de Gyseligheder, hvormed Dødsstraffen skærpes for de to første. De to sidste, hvoraf den ene var den **Joseph van S. Joseph**, der først formede Angivelsen, slap derimod med „at sælges af Landet for evige Slaver". Det er Sammensværgelse og Forræderi mod Milan, der ene angives som Grund til Straffen, hvorimod deres Desertion ikke omtales. En „Mitigations Dom" endnu af samme Dag forskaanede de to for de værste af de omtalte Gyseligheder; men Livet mistede de, og Kammeraterne blev solgte. ⁵⁾

En Ting fremgik imidlertid af disse Retsforhandlinger, nemlig

¹⁾ H. R. Prot. 1688 A 347.

²⁾ Ib. 289.

³⁾ Ib. 298, 319 ff., 347.

⁴⁾ Ib. 330.

⁵⁾ Bornemans Votum i Højesteret (Univ, Bibl, Add. Fol. 103).

at der existerede Breve fra Esmilt til Udenforstaaende. Dette turde dog næppe have været nogen ganske ukjendt Kjendsgjering, ligesom vi allerede forud have omtalt Budsendinger fra ham ved Soldaten **Hans Henriksen Klein**. Denne Mand og hans Kammerat, **Gotfred Lange**, der ligesom han var kommet over til S. Thomas som Lakaj i Milans Brød, stævnedes da for Retten, hvor det viste sig, at navnlig Klein havde besørget slige Breve først til Meyer og dernæst til Rothe. At de indeholdt alene Klagesuk og klynkende Bønner, toges der intet Hensyn til, da Dommen indrømmede, at Indholdet var Overbringeren „unbe-wusst“¹⁾. Navnlig Klein stempledtes som Deltager i Sammen-sværgelsen, men Sagen forekom selv de tjenstvillige Dommere ikke klarere end, at de forlangte den mere indgaaende forhandlet. Da foer Milan op, afviste Fiskalens Bistand for selv at føre Sagen med de Ord, at ingen Død var saa haard, at jo Klein havde fortjent den. Da Dommerne endda ikke gik videre end til at sige, at Klein havde fortjent „den Straf, som Døden følger efter“, lod Milan Lorenz skrive en Dom, der lød paa Hængning og Begravelse under Galgen, og fik den underskrevet, ja truede endog den tilfældigt fraværende **Frants Martens** til at gjøre det samme flere Dage efter Henrettelsen. Da denne skulde gaae for sig, bad omtrent alle Planterne om Naade for den Dom-fældte; men Milan truede dem til at tie og lod Kanonerne rette mod Retterstedet (d. 11. Nov.). Lange slap med Pidsk under Galgen og Landsforvisning, men benaadedes dog for det ham ogsaa tilkjendte Brændemærke²⁾.

Et Par Uger har behøvedes for Milan til at falde i Ro efter disse rystende Begivenheder, indtil han d. 24. Nov. udsendte en Rundskrivelse til de omboende Gouvernører med Melding om det opdagede Forræderi, de afslørede Forbrydere og den afvendte Fare³⁾. Og i Virkeligheden kan der ikke være Tvivl om, at han har troet sin Stilling væsenligt styrket ved de Begiven-

¹⁾ Højester. Prot. 1688 A 297, 321.

²⁾ Højesterets Prot. 1688 Å 297. 321 v. 329 v. 357. Dombog 1688 II B. 1. fol. 343 v. f, og 1689 A. 280, Univ. Bibl., Add. Fol. 103.

³⁾ H. R. Protok. 1688 A 319 ff., 344 f.

heder, det var lykkedes ham at sætte i Scene. De farligste Modstandere, fordi de havde fri Adgang til hans Overordnede, nemlig Gpt. **Meyer** og hans Officerer, stod nu i officielle Aktstykker stemplede som Medskyldige i Mordplaner, saa at hverken deres Ord stod til Troende, eller deres Personer kunde værdises at forhandle med selve deres Offer. De andre formentede Del-tagere, hvis Liv det ikke gik an at tage, fordi deres Tilstede-blivelse var selve Compagniet af Vigtighed, **A. Esmi** og **N. Lassen**, sad vel forvarede i Milans egne Fængsler, voldgivne hans bedste Skjøn. De Vidner endelig, hvis Udsagn havde fældet, men muligvis ogsaa kunde frelse de Anklagede, var aflivede eller fjernede, saa Ingen skulde finde dem. For helt at klare Sagen skulde der kun synes endnu at være Brug for en Erklæring fra Indbyggerne om ubetinget Tilslutning til Milan, men ogsaa derpaa var der tænkt.

D. 31. Oktober¹⁾ var nemlig Planterne blevne indvarslede af Gouvernøren til et Møde ved den „Tydske Kirke" i Byen S. Thomas. Der i Forsamlingen fremtraadte altsaa Milan og holdt her efter 46 af de Tilstedeværendes Forklaring en lang Tale, hvori han meldte dem Meyers forestaaende Tilbagekomst. Denne Mand var „en Skjelm", som velbekjendt var, „men skulde nu indsættes til Gouvemør, da han dog rettere burde hænges i det højeste Træ". Milan opfordrede da Tilhørerne til at staae ham bi med at sætte sig til Modværge og skyde Skibet i Sænk, naar det kom²⁾. Han fortsatte med „ærerørige Ord" og „Inju-rier i højeste Maader" mod Conrpniet og Direktørerne, ja mod „adskillige af Hs. Majestæts høje Ministre og Geheime-raad" ³⁾). Svaret lød imidlertid, at Planterne vilde holde deres Ed og derpaa vove Liv og Blod, ja lystre Kongens Ordre, „om den end overbragtes dem af det ringeste Barn" ⁴⁾). Da bad han dem, om at de vilde forhjælpe ham, hans Hus og Gods ud af Landet, da han i saa Fald vilde overlade Fortet til dem frem

¹⁾ eller maaske d. 30. Sept.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A 287, 292 f.

³⁾ R. R. Prot. 1688 A 300 v.

⁴⁾ Bornemans Votum i H. R. §§ 18—20 (Univ. Bbl. Add. Fol. 103).

for til **Meyer**; men i hvert Fald fordrede han først deres Underskrifter paa en Erklæring, han selv havde opsat. Herefter skulde de være villige til at forlade Landet hellere end til at give Slip paa deres Gouvernør, der havde forholdt sig godt og retskaffent mod dem Alle. Vel siges der, at de kun ved Trusler om Fængsel og Galge bleve tvungne til at underskrive det, de aldrig saae eller vidste Indholdet af ¹⁾; men Noget vidste man dog nok. Muligvis var det ved en senere Lejlighed (^{16/11} ell. ^{21/11})²⁾ da Milan paa samme Maade tiltvang sig Betjentenes Tilslutning og Underskrifter, at det dengang i det seneste viste sig, at en Indvending kunde vove sig frem, om end maaske i det Skjulte.. „Øens ældste Planter og Badskæren paa Landet“, **Jan Tevis**.. advarede nemlig Planteren **Dupui** mod ved sin Underskrift at sanktionere Gouvernørens Fremfærd mod **Simon van Ockeren**³⁾. Men **Dupui** havde jævnlige Ærinde hos Gouvernøren i Anledning af en bortløben Neger, han vilde have hængt og erstattet ved Ligning paa de andre Plantere. Da de imidlertid vidste, at **Dupui** meget, godt kjendte Negerens Svagheit for at løbe bort, dengang han kjøbte ham, vægrede de sig ved nu at betale ham Penge, hvorfor **Dupui** frafaldt sin Tiltale mod Negeren for igjen at faae ham udleveret af Øvrigheden. Denne i Milans Skikkelse kunde dog ikke slaae sig til Ro med en saa formløs Afgjørelse, men forbedrede den ved⁴⁾ at lade den højre Fod sætte af paa Negeren, der saaledes antoges] for stækket og dog kunde gjøre Gavn i Gouvernørens Kjøkken, hvor han med en lille Afbrydelse forblev, saa længe Milan havde Magten⁵⁾. En saa indviklet Sag foranledigede bl. A. mange Sammenkomster, og da Gouvernøren ved en af disse spurgte **Dupui**, hvorfor hans Navn ikke fandtes sammen med de andre

¹⁾ H. R. Prot. 1688 A. 301 fif.

²⁾ Ib. 308, 318 v.

³⁾ Bornemans Votum i H. R. (Univ. Bibl. Addit. Fol. Nr. 103).

⁴⁾ Rigsark. Ind. r. Nr. 355 fol. 61 ff. H. R. Domb. 1688 II B 1, 339 v.

⁵⁾ Endnu 1691 forefindes blandt Slaverne paa Fortet: Jack, 45 Aar gi., 75 si, Dl. værd, bar kun et Ben, er Kok, kom i Milans Tid, taler Fransk og bruddet Tydsk. Rigsark., Ind. r. Nr. 87.

Planteres under Adressen, fortalte han dette med **Jan Tevis**. Da nu dog **Simon van Ockerens** Navn fandtes blandt Underskrifterne, oprettede **Dupui** sin Forsømmelse; men gamle **Jan Tevis** blev dømt som Meneder (^{12/12}), hvad der (^{14/12}) under Tromme-slag gjordes vitterligt for Alle. „Udi saadan Infami hendøde den gamle Mand¹⁾), og hans Efterladte gjorde senere Krav paa Æresoprejsning for ham.

Men Faktum var det altsaa, at Planterne havde undslaaet sig for at deltage i den dem foreslaaede Opstand. Ret naturligt for Milan var det følgerigt at se sig om efter andre Hjælpere, og hans „Kammertjener" **Moyses Cailles** (Gallie, Gaille) afsendtes til de franske Øer for at hverve 50 Soldater²⁾, men han synes ikke at have opnaaet noget i den Retning. Paa Fortet derimod blev Alt gjort i Stand, ligesom de før omtalte 8 Tingsvidner blev bragt til Veje i Febr. 1686³⁾. Folkene fik Gevær, Kanonerne ladedes med Skarpt baade paa Fortet og paa Strandbatteriet („Waterb."), og Constabelen fik Ordre til at brænde løs paa Fortuna, naar det sejlede ind⁴⁾. Dette kunde nær være gaaet ud over en Engelskmand, som fejlagtigt antoges for den Ventede⁵⁾.

Til en Krig hører der Penge, og venteligt for at skaffe sig dem — thi andre Grunde ville vanskeligt findes — greb Milan atter til den Udvej, der oftere fristede ham. D. 17. Februar 1686 bemyndiges nemlig Capitain **Daniel Moy** paa Compagniets Skib Charlotte Amalia til at fejde paa Spanierne til Vands og til Lands. Skibet omtales altid som „Patachen", hvilket er den da gængse spanske Benævnelse for et lille Krigsskib⁶⁾, men

¹⁾ H. R. Prot. 1688 A. 305 v., 318 v. Bornemans Votum Univ. Bibl. Add. Fol. 103. H. R. Dombog 1688 Tom. II Bind 1 fol. 339 v.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A fol. 292 f. Domb. 1689 A 283. Han var i sin Tid kommet til S. Thomas med A. Esmits Frue og blev Huslærer hos Milan. Men da han smuglede Blæk og Papir til Esmitt i Fængslet, blev han sat til at „ginne Cattun" (rense Bomuld) o. dsl. Men derefter blev han Kammertjener og Sekretær hos Milan (Ind. r. Nr. 355 S. 75 f). Siden spillede han en større Rolle i det Brandenburgske Compagnies Tjeneste.

³⁾ Bornemans Votum for H. R. § 7 og 16 (Univ. Bibl., Addit. Fol. 103).

⁴⁾ H. R. Prot. 1688 A 292 f. 301 ff.

⁵⁾ Ib. 301 fif. 323.

⁶⁾ patache, forekommer ogsaa i Fransk

har dog næppe været noget for Fjenden synderlig farligt Vaaben. Endnu samme Aar indstilledes det til Salg¹⁾, fordi det krævede en uforholdsmæssig stor Besætning, men Salget mislykkedes, og 1688 laa Skibet sunket i Havnen ved S. Thomas med Mangler paa Tjære, Beg og Planker²⁾. Føreren var en — i hvert Fald paa Landjorden — ret vel betroet Mand, der blev Medlem af Raadet 1687³⁾; men Besætningen, ialt 30 Mand⁴⁾, maatte tages, som den kunde faaes. Foruden Compagniets egne Skibsfolk (Danske, Hollændere og Englændere)⁵⁾ tog man 10 Plantere om Bord⁶⁾ og for Resten, hvad man ellers kunde faae⁷⁾. Men Lykken begunstigede ikke de Kjække; vel beskjød man en Spansk Galej 2 Mil fra Portorico, men den tillod sig at skyde igjen, hvorved 1 Mand faldt og 1 saaredes. **Moy** trak sig da tilbage til en Havn paa Portorico og afgav herfra (d. $\frac{6}{3}$) sin Rapport til „Hr. General" Milan⁸⁾; men Spanieren sendte ogsaa Samme sine Spydigheder om, hvorledes han i Søen havde troet at møde en Ven, men fandt det Modsatte; dog vilde han bede om, at man til næste Gang vilde sætte sig lidt bedre i Stand.⁹⁾

Men hverken Bedrøvelighederne eller Spydigheden naaede umiddelbart den Tilskrevne. Paa S. Thomas var under **Moys** Vikingefærd den store Scene-Forandring indtraadt, der allerede saa længe havde været forberedt og ventet. Tilladningen af det store Skib i Kjøbenhavn havde jo krævet sin Tid, men d. 2. Okt. var man dog kommet saa vidt, at man da udfærdigede den hemmelige Ordre, der i Tilfælde af **Mikkel Mikkelsens** Død paa Rejsen overdrog hans Funktioner til de medfølgende „Con-

¹⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 348.

²⁾ Ib.

³⁾ Ib.

⁴⁾ M. Mikkelsens Rapport 1686 $\frac{13}{3}$ i Vestind. Indlæg.

⁵⁾ Rigsark. Ind. r. Nr. 495 S. 138 f.

⁶⁾ Ib. S. 140, 141.

⁷⁾ Ib. r, Nr. 355 S. 39 fif.

⁸⁾ Vestind. Indlæg (s. v. Gabriel) i Rigsark., Ind. r. Nr. 347. Den Faldne, Planteren Frans Attisen efterlod en Enke Rebecca (Ib. r. Nr. 335 S. 160). At der ogsaa var 1 Saaret ses H. R. Prot. 1688 A 286.

⁹⁾ H. R. Prot. 1689 A 299-300.

ducteurer" **Johan Georg Motschman**¹⁾ og **Emanuel Hoffman**²⁾. Instruksen lød som sagtpaa Undersøgelse af alle Forhold derovre og navnlig af Milans, der eventuelt maatte afsættes og hjemføres, ligesom ogsaa Esmits skulde tages med og Besiddelsen af Krabben Eiland nødvendigt maatte hævdes.³⁾ I Aktionærernes Møde d. 3. meddeltes, at alt nu var færdigt med Undtagelse af Lønningen til Folkene, hvorfor Kongen vel nok havde givet Anvisning paa Toldforvalteren, som imidlertid ikke kunde betale før til Terminen. Man hjalp sig da med en Vexel paa 2500 Rdl.⁴⁾, bragte d. 8. Papirerne ombord, og d. 15. forlod Fortuna Øresund. D. 19. Febr. 1686 naaedes Nevis, hvor man indhentede Beretninger om Milans ilde Forhold⁵⁾, og d. 24. kom man til S. Thomas.

Her var jo Alt forberedt til en varm Modtagelse, om det end ganske vist viste sig, at Fortet salutede med det rette Løsen, da det havde vist sig, at Skibet foer i Kgl. Ærinde⁶⁾, og ligeledes var Kuglen taget ud af Ladningen⁷⁾. Men nogen Tilnærmelse skete der ikke, før Chaluppen blev sendt i Land med de 2 Conducteurer (ell. „Lieutenanter"), som medførte Kongens og Compagniets Skrivelser til Milan i Afskrift. Inden de naaede Fortet, raabte en Skildvagt dem an; men de kom dog uhindrede i Land. Foran Porten maatte der ventes længe, indtil en Sergeant med 4 velvæbnede Mænd viste sig og førte dem ind. Under Bedækning af Soldaterne og ledede af den unge Milan førtes de til hans Faders Værelse. Her overraktes Brevene, hvorpaa Milan spurgte, om „die Schelmen", Capt. **Meyer** og Erlach, eller maaske ogsaa **Nicolas Esmits** var med om Bord. Da dette indrømmedes for de to Førstes Vedkommende, erklærede han, at hvis de vovede sig i Land, skulde han lære

¹⁾ Af ham forefindes der et Kort over S. Thomas i 2 Blade i Rigsark. Ind. r. Nr. 590 (Juniheftet af Bilag for 1689).

²⁾ Sml. en Ansøgning 1687 ¹⁰/₉ i Rigsark. (Reg. 89 Sk. 9 Nr. 159 B und. Mikk. Mikks.).

³⁾ Rigsark. Ind. v. Nr. 347, 537.

⁴⁾ Rentek. Ark., Particip. Resol. (3303).

⁵⁾ Rigsark. Ind. r. Nr. 347.

⁶⁾ H. R. Prot. 1688 A 292 f.

⁷⁾ H. R. Domb. 1688 Tom. I B 1 fol. 352 ff.

dem noget andet, saa at han, selv om han ikke kunde bruge sine Vaaben, vilde slide dem itu med sine Tænder. Selv forstod han jo ikke Dansk, saa at han først maatte ud for at faae Brevene oversatte, hvorfor der igjen maatte ventes. Endelig fik de en Svarskrivelse til **Mikkel Mikkelsen** med tilbage¹⁾).

I dette bemærker Milan om **Mikkel Mikkelsens** Paabud til ham om at nedlægge Embedet, at han med Svig og Bagtalelse var bleven beført for Kongen og Compagniet. Forklaringen tør han ikke betroe til Papiret og beder derfor den Tilskrevne om at indfinde sig paa Fortet.²⁾

Mellem Linierne læste **Mikkel Mikkelsen** en Trusel om Fortvivlelsens Nødhjælp og gik derfor strax i Land, skjøndt det allerede var ved Aftentide. Fulgt af de 2 Conducteurer opfordrede han Sergeanten til at lukke dem ind, da han mødte som Kongens Commissarius. En Stemme oppe fra Bastionen raabte vel Nej, Nej, Nej, medens der stampedes med Foden; men man slap dog under mangfoldige Omstændeligheder frem til Milans eget Værelse, hvor Sengen laa fuld af Vaaben, og hvor Milan selv viste sig med Pistoler i Beltet³⁾. Man lempede sig dog til det Yderste og affærdiges med Anmodning om at komme igjen næste Morgen. Paa Vejen fandt man Lejlighed til at samtale med Vagtmandskabet, der viste sig at være Plantere fra Øen og udtalte sig meget loyalt. Saa meget mere krænkende var den Afspærring, hvori Skibet holdtes, idet al Forbindelse med Land var forbudt. **Mikkel Mikkelsen** lovede da sig selv, at han vel skulde vogte sig for at gjøre flere Besøg af den Slags⁴⁾.

Heri kan han være bleven bestyrket, da „Fortuna" i Nat tens Løb gjæstedes af **Christoffer Heins** og et Par andre Plantere), der trods Forbudet kom ombord, forsikrede om deres Loyalitet og fortalte, at Milan havde ondt i Sinde, ja vistnok vilde skyde Skibet i Sænk. Fortuna blev da flyttet ud af

¹⁾ Conducteureernes Rapport i Vestind. Indlæg i Rigsarkivet.

²⁾ Hefte med Afskrifter om denne Sag, lgl. i Vestind. Indlæg (A).

³⁾ H. R. Prot. 1688 A fol, 351.

⁴⁾ Hans Rapport ib.

⁵⁾ Ved sit Ægteskab med en Enke var Heins kommet i Besiddelse af en Plantage.

Skudlinien til Orcan Bay,¹⁾ hvad der tillige gav lettere Adgang til Land og dog ikke var fjernere, end at Constabel Adrians paa Fortet fik Ordre til at lade Stykkerne med dobbelt Ladning i den nordvestre Bastion og til at rette de attenpundige mod Orcan Bay og Skibet²⁾. Milan holdt sig altsaa fremdeles rustet og havde indkaldt Plantere til Besætning i Henhold til § 2 i „Compagniets Ordning for S. Thomas" af 1681 $\frac{1}{3}$ ³⁾ der paalagde Enhver, som drev et Stykke Land af 50 Roders Længde og Brede, at indlægge en Musket paa Fortet for dermed at væbne sig, naar „Allarm" paakom. Men ligesom Tømreren Jan Pijns havde vægret sig ved at ville skyde paa Kongens Skib,⁴⁾ saaledes meldtes der nu, at Planterne i Fortet havde forladt deres Vagt.

Istedenfor **Mikkel Mikkelsen** mødte altsaa d. 25. Februar paany de to Condukteurer paa Fortet med en skriftlig Opfordring til Milan om at nedlægge Commandoen og med nogle mundtlige Spørgsmaal. Svarene lød imidlertid lige frejdigt, at det Fort, som Milan havde gjort sin Ed paa at ville væрге til sidste Blodsdraabe, det opgav han ikke, før han i hvert Fald var bleven overbevist om Kongens virkelige Villie upaavirket af Cpt. Meyers Løgne. At det var bleven forbudt Beboerne at nærme sig Skibet, var en Usandhed, at **Mikkel Mikkelsen** havde havt Besvær med den foregaaende Dag at faae Gouvernøren i Tale, var begrundet i Skikken her til Lands, og at stævne samtlige Plantere sammen for at høre Budskabene hjemmefra, gik umuligt an, da slige urolige Hoveder altfor let lod sig forlede til Oprør, — Det eneste Gjensvar herpaa blev en fornyet Opfordring til at falde til Føje inden 24 Timer.

Fristen blev flinkt benyttet om Bord paa Skibet. Gjennem Heins kom man i Forbindelse med Planterne, der tilsagde deres gode Bistand. Af Besætningen blev omtrent Trediedelen, 25,

¹⁾ M. M.s Rapport i Vestind. Indlæg. (Rigsark.) dat. Christiansfort 1686 $\frac{18}{3}$

²⁾ H. R. Prot. 1688 A 323 v.

³⁾ Copibogen S. 218 i Rigsark., Ind. r. Nr. 295.

⁴⁾ Condukteurnes Rapport i Vestind. Indlæg, Rigsark. (dat. 1686 $\frac{26}{2}$ hvad der maa være fejlskrevet for $\frac{27}{2}$ ell. dsl.).

bestemt til at forblive om Bord under Erlach, medens Resten i Forbindelse med **Mikkel Mikkelsens** Følge og de medførte Fanger samt nogle Frivillige dannede Operations-Styrken, der beløb sig til 76 Mand, hvormed man besluttede sig til at byde Brodden, om saa skulde være. Krudtet skaffedes til Side og anbragtes i Vraget af et Hollandsk Skib Egidion, som en Kaper havde slæbt derind i Nic. Esmits Tid, men hvor det bagefter var bleven ruineret ved et Engelsk Angreb¹). Efter de 24 Timers Udløb gik man i Land for derefter at sætte sig i Marche mod Fortet S. Thomas. Forinden sendte **Mikkel Mikkelsen** atter Milan en Note, dat. Fortuna 26 Febr. 1686, hvori han ikke kan fatte, at en „gammel, erfaren Cavallier" kan stille Betingelser for at lystre modtagne Ordre. Ikke desmindre gjentager Milan i sit Svar, at han, der i sit Liv har givet Prøver nok paa, at han forstaaer at tjene Konger og Fyrster, — at han ingenlunde er til Sinds at opgive sit Fort, før han ser Kongens utvetydige Ord derfor. Compagniet byder ham desuden kun at afholde sig fra Forretningerne, medens Commissarius er beskjæftiget i Sagen og endelig erklære baade Kongen og Compagniet, at alt dette skyldes Cpt. Meyers Angivelser. Men denne Mand er en afsagt Fjende af Brev-skriveren, der takket være ham — og ham alene — har ført en kvalfuld Tilværelse herovre. Af Commissarius som en retfærdig Dommer ventes derfor Angivelsen fremlagt og prøvet; men fastholder Kongen derefter fremdeles Fordringen, skal Milan bøje sig i villig Underdanighed. — Svaret derpaa blev en lille Frem-rykning af Angrebsstyrken, der overnattede ved Rasmus Bay.

Hele Natten strømmede der Plantere til og anvendtes til Sikring af Veje og Passer. Den næste Morgen d. 27 Febr. holdtes der Krigsraad, hvor **Mikkel Mikkelsen** forhandlede Slagplanen. „Her manquerede ingen Couragie", fortæller Krigsraadets Chef: Fjendens hele Styrke regnedes til 10—11 Mand, hvoraf de Fleste opsætsige, saa at det hele kunde endes i en Haandevending, hvis ikke Feltherren havde foretrukket at gaae frem med Forsigtighed. Et nyt Brev blev oversendt med en Tam-

¹)Rigsark., Ind. r. Nr. 293 fol. 66, 67 ff.

bour, og erklærede, at Milan, hvis han nu ikke overgav sig, maatte regnes som en mensvoren Undersaat og vilde blive behandlet som Rebel. Men hermed dæmpedes ogsaa „Oprøret“, da Budet bragte et Tilbud om Overgivelse med sig tilbage. Endnu lovede Sejrherren de Overvundne god og skaansom Behandling, hvorefter 12 Mand af Skibets Besætning og ligesaa Mange af Planterne under Befaling af Heins overtog Bevogtningen af Castellet.

Det var altsaa kun Truselen om at ville blive behandlet som Oprører, der tilsidst slog Vaabnene ud af Haanden paa Milan, hvis reelle og formelle Indvendinger foreløbigt undgik den ønskelige Prøvelse. At han paa sin udsatte Post i kritiske Forhold maatte se sig vel for, er en Selvfølge, og at han paa et Sted, hvor Besøg af „Sørøvere“ under falske Flag og med forfalskede Papirer ikke var noget Ukjendt, var forpligtet til Mistænksomhed overfor indgaaende armerede Skibe, kan ligesaa lidt nægtes. At Adgangen til ham besværliggjordes, og at han lod de Besøgende — „Krigsmanér gemæs“ — eskortere ind og ud, var en forholdsvis ligegyldig Sag, og at han havde den daarlige Smag at vise sig med Pistoler i Beltet, kan ikke være nogen Forseelse, naar han ikke gjorde Brug af sine Vaaben. Men at han ikke forstod eller vilde forstaae, at en „Commissarius“ er traadt i Funktion og kan kræve Lydighed, saasnt han har naaet Omraadet, for hvilket Commissoret gjælder, er mildest talt en Misforstaaelse, der kun daarligt skjulte, at det var Magten og ikke Villien, det skortede ham paa.

Ret længe kom Misforstaaelsen da heller ikke til at vare, eftersom **Mikkel Mikkelsen** allerede d. 3. Marts, begyndte sine Forretninger¹). Selv maatte Milan møde til Forhør d. 9.²), og fra d. 18. Marts til ind i Juli paakjendte **Mikkel Mikkelsen** de Klager, der fremkom mod Gouvernøren³). I Forhold til dennes store Skyldregister ere, disse Klager dog ikke de mest graverende,

¹) H. R. Prot. 1688 A fol. 287.

²) Ib. 303.

³) „M. M.s liden Protokol“ i Rigsark., Ind. r. Nr. 355.

om man endog gennem dem opdager hans Mani for at omgive sig med en imperatorisk Værdighed og Magtfylde. Da saaledes en Kone har kjøbt „Kildyvel“¹⁾ i et formentligt mindre Maal, end tilladt var, prøver Milan paa at faae Sandheden frem ved Trusel om at lade hendes højre Haand af hugge, hendes Tunge gjennembore med gloende Jern og hende selv at pidskes under Flagstangen, saalænge, der er Hud eller Kjød paa Kroppen ²⁾. Men skjøndt **Joh. Lorenz** selv har for største Delen ført Bogen, er dog Lys og Skygge saa ulige fordelt, at man næppe kan for-tænke Milan i tilsidst at undslaae sig for at give Møde.

Længe før den Tid, allerede d. 13. Marts, havde Milan ind-givet til Direktørerne en Beretning om sit Forhold, sluttende sig til den sidste Rapport fra Juli Maaned 1685. Dengang, for-klarer han, var han netop kommen op fra sit lange Sygeleje; men faae Dage derefter opdagedes Esmits og Christoffer Rothes Sammensværgelse mod Milans Liv, hans Hus og alle Betjentene, alene de to bestukne, **Klein** og **Lange**, undtagne. De Skyldige straffedes; men nu rygtedes det fra Europa, at Cpt. Meyer der-hjemme sværtede Milan som Jordens argeste Skurk. Beboerne og Betjentene paa S. Thomas svarede herpaa ved at bevidne hans Troskab og Nidkærhed; men dog svigtede de, endog Joh. Lorenz, da Meyer overbragte Ordren til Milan om at ned lægge sin Værdighed. Korsfæst ham, korsfæst ham, er nu Raabet, der gjenlyder alle Vegne. Men Esmi nyder en Frihed, der ikke tilkommer ham, og som han benytter til at contra-mandere de Ordre, han under Milans Pres havde udfærdiget til sine Forbindelser om Udbetalinger, der dog kunde bringe Compagniet nogen Erstatning for hans Besvigelser. Men Milans egen ubrydelige Troskab maa forhaabentligt være ham, hans tal-rige Husstand og hans Ejendom en sikker Adkomst til naadig Behandling.³⁾

¹⁾ Kildyvel, den unge Rom, skal være en Hollandsk Omskrivning af de En-gelske Søfolks Benævnelse for denne Drik med de kraftige Egenskaber, der skulle kunne gjøre det af med selve Fanden (kill-devil).

²⁾ Ind. r. Nr. 355, S. 51.

³⁾ Rigsark., Vestind. Indlæg.

Aktstykket er skrevet paa Fransk af hans Kammertjener (Cailles), da hans Syn havde lidt under Sygdommen og ikke tillod ham at skrive. Saaledes forklarede han idetmindste Sammenhængen med denne usædvanlige Brug af det Franske Sprog, som rimeligt nok ikke kunde læses af **Mikkel Mikkelsen** og hans Folk, hvad der kunde have sine Fordele, da Brevet besørgedes under hans Convolut. I ethvert Tilfælde hentydes der ikke til Indholdet deraf i den udførlige Relation, som **M. Mikkelsen** oversendte samme Dag, og som for en væsentlig Del ligger til Grund for den foregaaende Fremstilling. At derimod Milan gaaer let hen over sine egne Blottelser ved Overleveringen af sin Myndighed, som om det var Ting, der sagtens lod sig forklare, er ikke mindre karakteristisk end, at han navnlig dvæler ved sin selv-lavede Historie om S sammensværgelsen. At han dog ikke i den Grad som ellers betoner Meyers Rolle i Romanen, falder ret naturligt i det Øjeblik, da denne Mand stod Magtens Kilde nær og var i Begreb med at paaføre ham Proces.

Ved samme Lejlighed medfølger der tillige Breve af samme Dag fra hver af de to Fanger¹⁾, **Adolf Esmi**t og **Niels Lassen**. Begge takke de for Udfrielsen af det haarde Fængsel, og den Første lover sin gode Tjeneste i Fremtiden. Tillid har han dog ikke formaaet at vække, thi idet **M. Mikkelsen** oversender et opsnappet Brev fra ham til en Ven i Vlissingen med Opfordring til ikke at betale de ham aftvungne Vexler, sés der deri et Bevis for, at Manden ikke har opgivet sine gamle „Trækker" (Rænker). Men forresten har Milan handlet helt ugudeligt med ham og hans Hustru, og „den elendige Tilstand, de var i, kan ei noksom beskrives," medens de nu ere indsat i en „civil Arrest". Ikke som et Menneske „men som en Tyran" har Milan regeret, saa Alle vilde være flygtede fra Landet, om de blot havde kunnet. Med Compagniets Ejendom har han holdt Hus, som om han vilde fordærve Alt, og Spanierne har han paaført Krig; men "hvad Profit Gompagniet deraf tilvoxer, kan Eders Velædelheder selv udregne." Ligesaa maadeligt det altsaa staaer til med

1) Rigsark. Vestind. Indlæg og Ind. r. Nr. 345

Compagniets Sager, ligesaa herligt blomstre Milans egne. 2 (?) Plantager og 70 Negre tilegner han sig, men har dog allerede maattet udlevere 25 af Negrene til den Engelskmand, han havde aftvunget dem.

Nogen egenlig, nøjagtig Undersøgelse af Milans Forhold synes **Mikkel Mikkelsen** dog ikke at have overkommet. Først under Processen i Kjøbenhavn fordres der Oplysninger fremskaffede om den før omtalte Sag med den spiddede Neger, idet Commis-sarius udtrykkeligt siges at have forbigaaet den i sin Anklage¹). Da Udtryk i den ovennævnte Relation alene kunne dreje sig om denne Sag, ligger Grunden til Forsømmelsen ikke i Uvidenhed, men maa hellere søges i det Hastværk, der foranledigedes, dels ved at Hjemrejsen skulde ske med Fortuna, dels ved at Øens materielle Vilkaar og Hjælpekilder have paakaldt en særlig Interesse. Denne giver sig et godt og modent Udtryk i en udateret Rapport desangaaende²), hvis værdifulde Indhold dog ikke her skal fremdrages, da det ikke berører Helten i denne Afhandling, og tillige turde være mindre **M. Mikkelsens** end **Johan Lorenz's** Fortjeneste. Men at den Første har fattet en virkelig Tro til Øens Fremtid ses af, at han senere paa Aaret (1686 ⁸/₁₂) tilbød Compagniet at ville forpagte hele Handelen³).

Om Milans egen Stilling under denne Vending, erfares, at han fra Slutningen af Marts er bleven bespist fra Fortuna, ligesom **Esmi**t blev det lige fra Begyndelsen af Maaneden og **Felix** fra Midten⁴), hvad der for dem Alle antyder, at de befandt sig i Arrest. Dette udelukker dog ikke, at Milan med vanlig Selvsikkerhed optræder overfor Retten⁵), hvorhen han stævnedes af Meyer til d. 15. April. Ved det paafølgende Forhør overbeviste denne ham om hans Raaheder overfor **Esmi**t og Fruen⁶), og tilsidst

¹) Rigsark., Reg. 89 Sk. 9 Nr. 159 B. und. Reinh. Wordemann.

²) Rigsark.; Ind. r. Nr. 589 (Januar Pakken 1688 af Regnskabsbilag, Nr. 11)

³) Rigsark., Ind. r. Nr. 347.

⁴) Rigsark., Ind. r. Nr. 495 S. 145.

⁵) Sml. H. R. Prot. 1688 A fol. 324,325 v.

⁶) H. R. Prot. 1688 A. f. 303 v.

gav Milan **Jørg. Meyer** en Undskyldning og en Erklæring om i ham at have fundet en „raisonabel og christelig Mand“¹⁾).

At Forhandlingerne forøvrigt var alt andet end prægede af Imødekommenhed, bekræfter et Brev til Güldensparre af ^{30/6} 1686²⁾, der fortæller, at der i Commissionen har været vældig „Tornering“ med gjensidigt Raab og „Hujende“. Den foregaaende Dag var imidlertid Alt bleven afsluttet, idet Commissarius da havde for en Forsamling af alle Planterne forestillet dem den forrige Lieutenant **Christoffer Heins**³⁾ som deres Vice-Gouvernør.

Sagen var den, at det nu hastede med Hjemrejsen. Men inden denne foregik, lod **M. Mikkelsen** en Protokol optage d. 4. Juli⁴⁾ over Milans Forseelser som Begrundelse til at føre ham til Kjøbenhavn, for at han der kunde forsvare sig. I 20 Poster opføres her de forskjellige Anker over hans Styrelse, som vi allerede kjende, samt tillige den, at han ikke havde betalt Betjentene deres Løn, skjønt han selv havde modtaget Midler dertil. Efter den sidstnævnte Correspondent gik Betjentene endog saa godt s om.nøgne⁵⁾.

At Milan ikke holdt af at komme tomhændet til sit Bestemmelsessted, er før omtalt, og denne Gang var han særligt forsynlig, saa at han paa Rejsen medførte ikke mindre end 1002 Pd. Tobak, c. 60,000 Pd. Flæsk fra Portorico, c. 300 Pd. Kjød og over 1500 Pd. Sukker m. a. m.⁶⁾. For Selskab havde Commissarius sørget, idet ikke blot han selv fulgte med, men ogsaa Ad. **Esmi**t og **Niels Lassen** samt forskjellige Andre som Gert

¹⁾ Ib. 319 ff. Dombog 1688 Tom. I, B. 1 fol. 352 ff.

²⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 342.

³⁾ Fra Hamborg, gik 1680 med „den kronede Grif til S. Thomas som Lieutenant (Rigsark., Ind. r. Nr. 397), har „en temmelig god Reputation“ (ib. r. Nr. 537, i Jørg. Iversens Instruktion § 35, Milans dito § 36). I sit nye Embede tilfredsstillede han dog ikke foreløbigt (Rigsark. Ind. r. Nr. 518). Trods sin tyske Herkomst skriver han Dansk og har Venner i Kjøbenhavn (Brev af 1683 ^{10/6}, Rigsark., Ind r. Nr. 409).

⁴⁾ Rigsark. Vestind. Indlæg, tillige i Afskr. i Partic. Prot. med Resol., Rentek. Arkivet.(3303).

⁵⁾ Sml. H. R. Dombog 1668 T. I, 1. B. 350.

⁶⁾ Rigsark.. Ind. r. Nr. 495 S. 100 f., 120.

Philipsen og **Joh. Lorenz**, hvis Vidnesbyrd behøvedes for Retten, Tjenestefolk o. fl.

Selskabets Disharmoni fandt en Slags Gjenlyd i den besværlige Overrejse. Den 5. Juli forlod Skibet S. Thomas under Meyers Commando; begge Gouvernører ledsagedes af deres Hustruer; men om Fru Milan bemærker Vice-Gouvernøren, „at hun laver fremmelig til Barsel, saa Gud skal vide, hvorledes det skal gaae hende, om hun skal gjøre Barsel paa Skibet"¹⁾. Hun nedkom dog lykkeligt med en Søn²⁾; men Skibet mistede Roret kort efter og fik en Læk d. 20. Aug., saa at det maatte holdes paa Pumperne. D. 28. fik man Landkjending og troede, at det var Norge, men det befandtes at være Shetland. Stillingen var farlig, saa at „Couragien" slap op for **Mikkel Mikkelsen**, der bragte sig i Sikkerhed paa en Krydser, som tog ham med til Holland. Fra Amsterdam skrev han d. 20. Sept. til Hjemmet, hvor Compagniet forhøjede Assurancen paa Skibet⁸⁾, der dog lykkeligt naaede Kjøbenhavn d. 12. Okt.

D. 16. Okt. 1686 blev dernæst Gabriel Milan ifølge Kgl. Tilladelse med Hustru og 2 Børn, hendes Pige og en lille Negerpige indsatte i Gastellet, medens **Felix** maatte nøjes med en Plads i Arresthuset⁴⁾. Dermed begynder Rettergangen imod Gouvernør Milan, som holdt de Paagjældende i en levende Spænding, men tillige i en saa langvarig Pine, at vi kun skulle meddele det Nødvendige⁵⁾. En ikke ringe Byrde havde **Mikkel Mikkelsen** paaført Compagniet ved at hidbringe denne Skare af Tiltalte med uklare Sager istedenfor, at han efter sin Instruktion antoges at

¹⁾ Journalbog 1686—87 i Eentek. Ark. (Beg. og Brev af ¹⁴/₇ 86). Rigsark. Ind. r. Nr. 348.

²⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 347 (Brev af 1686 ²⁵/₈).

³⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 347.

⁴⁾ Direkt Prot., ib. r. Nr. 40 S. 211, 213, 214, 215.

⁵⁾ Vi tage da Afsked med de 2 Medfanger: om Esmit henvises til Biografisk Lexicon, men om Lassens senere Skjæbne vides næppe andet end, at der ved Processen tilkjendtes ham en lille Erstatning hos Milan. Rimeligvis er han den samme „Niels", som ifølge Brev fra Visconti til Stiftsønnen Gouv. de Lavigne, af 1692 ¹⁸/₂₈ April belaver sig paa i Thormøhlens Tjeneste at gaae som Kjøbmand til S. Thomas, Rigsark., Ind. under Lavigne.

skulle have afgivet Dom og skriftlig Kjendelse derovre¹). Milans Sag var i hvert Fald kun rent formelt afsluttet ved den omtalte Protokol af ⁴/₇ og maatte som snarest for en competent Ret, om ikke af anden Grund, saa fordi Underholdningen af ham, Hustru, 2 Børn, 2 Piger og 3 Negere var foreløbigt en stadig Udgift af 10 Dl. om Ugen. Derfor ansøgte Kongen d. ¹⁴/₁₀ om at be-skikke nogle Commissærer til at paakjende disse Sager²). Efter en tilfældig Ytring af **Marcus Gjõe** at dømme³) var **Christian V** lidet villig dertil, da han vilde have Sagen betragtet som Oprør, der burde dømmes af Admiralitets-Retten. Han maa dog hurtigt være bleven omstemt, thi allerede d. 19. udfærdigedes der et Commissorium til at paakjende disse Sager⁴). Af de Beskikkede kom den først nævnte, **Christen Skeel**, ikke til at deltage i Forhandlingen, hvorimod de 4 Andre: Etatsraad **Tage Thott** til Vognserup, Cancelliraad, Assessor i Cancelli-Collegiet **Peder Hjort** til Bonderup, Professor etc. Povl Vinding og Assessor i Commerce-Collegiet **Hans Nielsen** (Aalborg), traadte sammen til den forlangte Domstol. Til Forsvar for Milan beskikkedes **Jørgen Simonsen**⁵), medens Compagniet som Anklager opstillede **Reinhold Wordeman** efter forgjæves at have søgt at vinde **Christoffer Munck** dertil⁶).

Sagen var imidlertid saa mangelfuldt forberedt, at der krævedes et overordentligt Arbejde og megen Tid for at faae den bragt i den rette Stand. Milan paa sin Side tilvejebragte et Vidneforhør ved Kjøbenhavns Byting af 4 Vidner, han fremstillede, men var ikke heldig dermed. Det første Vidne, Jan Jansen Smith, maa sagtens have henhørt til Søetaten, siden han allerede var bleven forhørt ved Under-Admiralitetsretten om det Samme. Men da han nu afgav modsat Forklaring paa de

¹) Rigsark., Ind. r. Nr. 498 (sidste Stykke). Particip. Prot. i Rentek. Ark. (under ²⁸/₁₀ 87).

²) Rigsark., Ind. r. Nr. 293 fol. 144 v. f. Participanternes Resol., Rentek. Ark. (3303).

³) H. R. Domb. 1690 A 300 y.

⁴) Sjæll. Tegneiser.

⁵) Ib.

⁶) Rigsark., Ind. r. Nr. 40, Direkt. Prot. 216 f.

samme Spørgsmaal, var hans Brugbarhed som Vidne bortfaldet. De næste Vidner kunde maaske næppe erkjendes for uvillige, fordi de alle vare i Milans Brød, men Spørgsmaalet faldt bort. Hans to Piger vilde nemlig bevidne, at **Adolf Esmit** i den første Tid havde befundet sig i Frihed, hvad dog Alle vidste, men hvorlænge det havde varet, kunde de ikke mindes¹⁾). Det fjerde Vidne endelig, hans Neger, **Sence Perez**, var villig til at forklare, at den spiddede Neger kun var bleven straffet for at have myrdet en Negerkvinde. Der blev skaffet en Fødselsattest til Veje, der viste, at **Sence Perez** var født som en christen Portugiser, og selve Commisarierne examinerede ham i hans Christendom med det Resultat, at han blev taget i Ed; men da han saa adspurgtes om, hvorfra han da vidste, hvem der havde myrdet Negerkvinden, lød Svaret, et det havde den Myrdede selv fortalt ham, og saa var ogsaa det Vidne kasseret²⁾). Om Fangens eget Liv i Fængslet er der ikke fundet stort andre Bemærkninger end den, at han havde Vagt baade i Værelset hos sig og udenfor Døren³⁾), samt **Adolf Esmit's** ondsindede Klage over dét Fortrin, Milan nød fremfor ham, baade med Hensyn til Bopæl og til Frihed. Men da man derefter tilbød ham Milans Værelse, betakkede han sig, saa at man tør slutte, at Milans Stilling ikke har udmærket sig fremfor andre Fangers. Fru Milan delte Fængselet med ham, saa at han efter et Aars Forløb maatte søge Gancelliet om Frihed for hendes Person⁴⁾). Hendes Nærværelse her i Byen mærkes paa en ejendommelig Maade, idet Kongehuset, og dermed Compagniets Direktion, fatter en stærk Interesse for Vestindiske Mærkeligheder og for forsømte Negerbørn. Som saadanne nævnes den lille artige Iignes, som man gav Kjælenavnet Nutie, og som nu levede derovre med sin Moder, Mette af Navn, medens Faderen Sence (Perez) var fulgt med Milans, — der var den lille Sara, som Fru Milan bavde havt i sit eget Kammer og oplært, — og der

¹⁾ H. R. Prot. 1688 A 326 v.. Univ. Bibl. Add. Fol. 103.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A 258 ff. (und. ¹⁹/₂ 1689) og 348.

³⁾ H. R. Prot. 1690 A 199.

⁴⁾ Rigsarkivet Cancelli-Prot. Nr. 14 fol. 36.

var navnlig denne opvakte Dreng, den vakre **Ballahu**, som Milan vilde have havt med for at forære ham til Dronningen, men maatte ikke for **Mikkel Mikkelsen**. Virkningen af den saaledes vakte Interesse gik foreløbigt ud over **Christoffer Heins**, der i en streng Tone fik Ordre til at skaffe Børnene til Kjøbenhavn.. Dér kunde de blive omvendte til Christendommen og blive til mangfoldig Glæde og Gavn, selv om de maaske maatte sendes tilbage igjen. Det gjaldt om at holde paa det Gode, man havde; men man havde rigtignok hørt, at Heins havde solgt selve **Ballahu** til en Kapercapitain. At man heller aldrig har faaet tilsendt derovrefra saadanne Herligheder som smukke Negerbørn, Konkylieer („Søskulper“), Marekatte med rødt Hoved og hvidt Skjæg, skjønne Ænder lig dem, Milan havde paa sin Plantage, o. a. dsl., kunde kun forklares som Efterladenhed hos Betjentene¹). — **Heins** har noget ondt ved at klare sig, da han unægteligt havde solgt **Ballahu**, men kun fordi det var en skarnagtig Knægte hvem Fru Milan yderligere havde spoleret ved at slaae ham døv. Nu var han imidlertid i sin nye Herres, en skikkelig Handelsmands Tjeneste bleven ædt af en Hai, saa ham kunde det ikke hjælpe at tænke paa mere. Og det var der heller Ingen, der gjorde; da Fru Milan var borte, faldt det hele igjen i Ro²).

Med Hensyn til selve Opholdet i Castellet kan der næppe med Billighed rejses nogen Klage mod Compagniet. At Milan har maattet give Afkald paa to af sine Negere og kun beholdt sin Sence tilbage, kunde ikke skade ham, da han endda havde Kone, 2 Børn og 2 Piger hos sig. Mere føleligt var det maaske, at Fortæringen nedsattes i Juni 1687 fra 10 til 8 DL³) om Ugen, men ved Siden deraf ydedes der Familien Medicin, Brænde o. A.⁴). **Felix** i Arresthuset maatte nøjes med 1 Dl. om Ugen. Fra den gamle Milan selv høres der dog næppe andet end.

¹) Rigsark., Ind r. Nr. 218 S. 7 fif., 10 f.. 77 ff. og Rapporten fra Heins af 1689^{20/8}

²) Ib. S. 129.

³) Particip. Resol. i Rentek. Arkivet (3303). Rigsark.. Ind.r. Nr. 433, 589.

⁴) Rigsark., Ind. r. Nr. 433 S. 74, 92, 67 og 87. Et Brev fra Milan til Apoteker Joh. Gof. Becker i Slutn. af Nr. 589 ib.

Klager. Kun hans Nødværge mod **Meyer** og dennes Overgreb havde bragt ham ind i den skjæve Stilling, som igjen havde medført denne Hjemrejse. Og paa den havde han atter været „ilde trac-teret af **Mikkel Mikkelsen** og dennes Folk. Den sidste Klage viste sig dog ikke at kunne staae for en nøjere Prøvelse; thi selv om maaske en af Commissærens Folk om Bord paa Skibet kunde have sat en Potte til Side for Milans Folk, kunde **Mikkel Mikkelsen** jo ikke have rettet Fejlen, naar man ikke havde besværet sig derover¹).

Den første Klage indgik derimod som et Led i den store Retssag, som i Aar og Dag lagde Beslag paa Commissionens Arbejde. De fra Vestindien stammende Vidnesbyrd viste sig for en væsenlig Del ubrugelige, da Udstederne, Milans selvbeskikkede Raader, fragik deres Underskrifter²). Da nu tilmed den til-stedeværende **Joh. Lorenz** forklarede, hvorledes de omtalte Akt-stykker vare nedskrevne af ham efter Milans Diktat, blev deres Beviskraft til Intet. Omsider maa man dog have ment sig at være kommen til Bunds, da nemlig Kongen d. 11. Okt. 1687 befaler Gommissionen ufortøvet at paakjende Sagen⁸), sagtens fordi Gompagniet paa egne og **Joh. Lorenz's** Vegne trængte paa for at kunne sende denne haabefulde unge Mand tilbage til en "Tjeneste, hvor der kunde ventes god Fyldest af ham⁴).

D.17.November 1687⁵) fældede da Commissarierne⁶) Dommen, der lød paa Fortabelse af Ære, Liv og Gods i Henhold til en udførlig Motivering. Det omhyggelige Arbejde og den rolige Afvejning af Enkelthederne vinder megen Anerkjendelse, saa at der egentligt kun er et enkelt Punkt, der syntes at kræve en skarpere Fordømmelse af Milans Færd. Men selvfølgelig forlangtes der Appel til Højesterets nærmere Prøvelse. Kongen

¹) H. R. Prot. 1688 A 327.

²) H. R. Dombog 1688 Tom. II B. 1 fol. 336 v.

³) Sjæll. Tegn.

⁴) Sml. Direktørernes Brev af 1687 ²/₁₁ i Copibogen, Rigsark., Ind. 293 fol. 203 v. f.

⁵) ¹⁶/₁₁ 87 hos Malta, Kgl. Bibl.. GI. Kgl. Saml. 4 ⁹ 2986 a.

⁶) H. R. Dombog Tom. II Bd. 1 fol. 333 ff

siges her igjen at have været stemt for en mere hurtig Retsforfølgning mod sin „Oprører“¹⁾; men Appellen bevilgedes om-sider. Prokurator **Hans Knudsen** beskikkedes til Forsvar for Milan, medens **Wordeman** fremdeles førte Sagen for Compagniet. Defensor var dengang en alderstegen Mand, der allerede i 36 Aar havde betjent Retten med Hæder, men han blev her tvungen ind i en haabløs Sag. At han herunder vovede sig ud over de rette Grændser, hvor han ved „Tingstue-Streger“ søgte at styrke sin svage Stilling, eller naar han slog sig løs overfor Commissarierne, kan ikke fragaaes, om det end maa indrømmes, at hans Iver for at hjælpe paa den ham betroede Sag, tjener ham til nogen Undskyldning²⁾. Foreløbigt har Sagen imidlertid kostet ham en ikke ringe Overvindelse, saa at der d. 21. Apr. 1688 skyndes paa ham fra Danske Cancelli³⁾, hvilken Paa-mindelse endda gjentages i December⁴⁾, da der endeligt indrømmes ham en sidste Frist paa 4 Uger. Ogsaa Compagniet fandt sig berettiget til at klage over hans Forhaling og det med saa meget mere Føje, som Udgifterne til Fangernes Underhold allerede var steget til over 2000 Dl., stadigt voxede og næppe-kunde ventes erstattede⁵⁾.

Først d. 14. Februar 1689 kommer Sagen endelig for Højesteret, idet altsaa Commissariernes Dom af Compagniet indankes dels til Bekræftelse dels til nøjere Prøvelse⁶⁾, med dertil hørende Contrastævning. D. 16. tager **Hans Knudsen** Ordet og veksler fra nu af Dag efter Dag i henved en Maaned med sin Modpart. Han gjengiver her Milans Fremstilling, saa at han endog gjentager dennes Paastand om, at han ikke har aflagt Ed paa Instruktionen, uagtet den med Milans egen Haand var paategnet med Forsikringen om at ville holde sig den efterrettelig, „so-

¹⁾ H. R. Domh. 1690 A fol. 300 v.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A 353.

³⁾ H. R. Prot. 1688 A 353

⁴⁾ Sjøell. Tegn.

⁵⁾ Kigsark., Ind. r. Nr. 967, Europ. Brevbog fol. 28 v. ff.

⁶⁾ H. R. Prot. 1688 A fol. 288 ff.

wahr helfe mir Gott und sein heiliges Wort" ¹⁾). Ligeledes søgtes Milans Fremfærd mod den spiddede Neger forsvaret med den Forklaring, at Milan jo havde skaffet Ejermændene Erstatning for den Aflivede, og saaledes videre. Men særlig „Utilbørlighed" vistes dog Commissarierne og navnlig deres første Mand, Etatsraad **Tage Thott**, Amtmand i Holbek. Dér lød det snart med Formaninger om ikke at forivre sig, snart med Irettesættelser for Hadskhed, saa hed det sig, at Gommisarierne stod der i Flok mod ham, den enlige Mand, og saa igjen, at kun Etatsraaden hørtes „snakke" og Ingen af de Andre, — altsammen „Gluffer" beregnede paa „den gemene Mands Latter, som staar uden[for] Skrannerne" ²⁾).

Endelig sluttedes der d. 14. Marts, hvorefter de 11 Assessorer indgav deres skriftlige Vota. Det er tildels ret udførlige Afhandlinger, navnlig **Cosmus Bornemanns**³⁾, **Niels Benzons** og **Marcus Gjøes**, hvilken sidste maaske dog gjør sig mest bemærket ved en paafaldende sund Fornuft og maadeholden Dom. Skjøndt han nemlig ikke i fjerneste Grad er uklar over den Anklagedes Brøde, viser han en Evne til at forklare, ja til paa sine Steder at forsvare det Tvetydige, der røber den gamle Diplomat af Tidens mest raffinerede Skole. Den falske Afskrift der sendtes til Gouvernør **Houtcoper** paa Guracao, hører saaledes til de „Finesser, som bruges og ofte reusserer med en discret Conduite" ⁴⁾, og Repressaille-Brevet mod Spanierne kunde man vel ogsaa „soustenere til hans Undskyldning og justificere til Compagniets Tieniste" ⁵⁾. Men imidlertid ere hans Misgjerninger saa store, at de „ey giffue Plads til sær Straf for de smærre" ⁶⁾, og selv om han kun i en god Mening har fristet Planternes Troskab, „da bør man ej at spille (lege) med Ed. Majestæts

¹⁾ H. R. Domb. 1688 Tome I B. 1 fol 351, 383.

²⁾ H. R. Prot. 1688 A 328 v. f.

³⁾ Afskrift heraf findes i Univ. Bibl. Addit. Fol. Nr. 103, hvilken er benyttet under Indsamlingen af Materialet til denne Afhandling og derfor ogsaa her undertiden citeret.

⁴⁾ H. R. Prot. 1688 A 348 v.

⁵⁾ 1. c. 349 v.

⁶⁾ 1. c. 3M. Smærre, Comparativ af smaa.

Højhed og Regalier"¹). Sin Bedømmelse af Milan har **Marcus Gjõe** ved en anden Lejlighed og paa en anden Tid²) formet i samme Mening men i lidt skarpere Vendinger: „Han satte Retten selv, dømte, undertegnede og exekverede i sine egne Sager, som bestod alene i at røve **A. Esmi**t o. A. deres Formue, ja han lod aflive En og Anden uden ringeste forhergaaende Lovmaal, ja vilde gjøre Undersaatterne oprørske og stillede Kanoner imod Hs. Majestæts Skibe". I Sandhed „Alt er ilde gjort og lige ilde forsvaret", udbryder han et Par Gange.

Da Dommen altsaa afsagdes d. 21. Marts 1689, kunde det næppe overraske, at den fradømte den Anklagede hans Boslod, Ære og Liv og bød: Hoved og Haand at sættes paa en Stage, hans Blod- og Æresdomme at kasseres, hans Beskyldninger ikke at regnes, Erstatning at gives osv.³). Ved Kgl. Benaadning (af $28/3$ ⁴) slap han for at faae Haanden afhugget og for at klæde Stejlen; men Livsstraffen fuldbyrdedes allerede d. 26. paa Nytorv om Morgenen mellem 5 og 6 altsaa netop i Morgengryet⁵). Strax efter Dommens Afsigelse var han efter Ordre til Generalmajor **Schack** af d. $19/3$ bleven overført fra Castellet til Arresthuset, hvor han tilbragte sine sidste 5 Dage. Den sædvanlige Omhu for de Dødsdømte giver sig til Kjende ved det efter Omstændig-hederne ret rigelige Traktement af 4 Potter rhinsk Vin og 2 Potter fransk Vin, medens Øllet, Brændevinen og Lysene sagtens komme paa Vagtens Regning. Efter den førnævnte Kgl. Benaadning skulde det afhuggede Hoved tilligemed Kroppen lægges i en Fyrre-Kiste og denne nedgraves paa Retterstedet

¹) 1. c. 351.

²) H. R. Prot. 1690 A 309.

³) H. R. Prot. 1688 A 364—66.

⁴) Sjæll. Tegn.

⁵) W. Worms Aarbog (GI Kgl. Saml. Fol. 930 VHI paa Kgl. Bibl.). Avis-Efterretning (Bockenhofers Maanedl. Relationer f. Marts 1689 [S. 403], Wolff: Journ. f. Politik 1812 1, Malta S. 290 b, 291 b [GI. Kgl. Saml. 4° Nr. 2986 a]), Skriv. fra Direkt. t. Gouv, p. S. Thomas af $9/4$ (Rigsark., Ind. r. Nr. 218 S. 114, 118—22), Brev fra M Wibe t. C. Lente af $30/3$ 89 (Rigsarch., Adeliges Breve, Lente XIX, cf. ib. $19/8$). Chr. V Tageregister S. 225 har den fejle Datum $26/5$ Retterstedet, Bruun: Kjøbenhavn II 643.

udenfor Vesterport; men efter Natmandens Regning blev den igjen opgravet, uden at det opgives, hvorhen den derefter førtes. Udgifterne skulde betales af Compagniet, der dog fandt sig beføjet til at nedsætte Regningens Beløb, da Mestermænden (Andreas Liebeknecht ?) havde vurderet sit Arbejde til 40 Rdl. Mindre kunde det ikke være med „en Øvrighedsmand og Standsperson“, da Mesters baade Fader og Stiffader aldrig havde faaet mindre, naar de „justificerede“ saadanne Folk „enten dem selv eller deris Effigie“. Han maatte dog nøjes med 12 Rdl., ligesom Natmanden, **George Walluhn**, maatte nedsætte sin Fordring for at have nedgravet (og igjen opgravet) Liget fra 12 Rdl. til 8, som Mestersvenden, **Bertel Plogs** Kvittering viser¹⁾.

Idetmindste noget Vederlag for sine udgivne Penge og sin Skadegjæld kunde Compagniet dog paaregne i Milans Bo. Her fandtes der nemlig efterladt dels Plantagen med Tilbehør, der allerede 1688 sekvestreredes, dels en Mængde Colli med Løsøre (41), der medførtes paa Fortunas Hjemrejse. Det Sidstnævnte bortsolgtes ved Auktion paa Børsen (1690 ^{25/2})²⁾) og Plantagen inddrogtes. Da imidlertid Compagniets Tilgodehavende opgjordes til 31,571 Dl. 1 Mk. 1 Sk. foruden flere paaløbne Omkostninger, og da selve Plantagen vurderedes til kun lidt over 12000 Dl.²⁾, var det en saare ufuldstændig Dækning, der var Tale om. Allermest ubelejlig synes endda en Fordring paa 2000 Rdl. at have været, som Højesteret tilkendte Commissarierne. Man affandt sig tilsidst med dem ved at give dem Aktier i Compagniet³⁾.

Langt værre stillet vare imidlertid de Efterladte. Sønnen **Felix**, der saa ofte har været omtalt, var kun medtaget som Fange paa Forlangende af **A. Esmitt**, der dog ikke var i Stand til at overbevise ham for Retten om nogen Brøde. Cancelli-Collegiet forhandler derfor 1688 ^{8/1})⁴⁾) et Andragende fra ham

¹⁾ Ordren til Schack i den Krigsmin. Eegistr. Nr. 115 (cf. Nr. 265) i Rigsark. De anførte Regninger ib., Ind. r. Nr. 433 S. 99 og r. Nr. 590.

²⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 433 S. 79 ff., 122, 132 f. Ib. r. Nr. 364 D og E.Ib.r. Nr. 520.

³⁾ Ib. r. Nr. 550 fol. 82 v. ff., 88 v. f., Nr. 967 fol. 51 v. ff.

⁴⁾ Cancelli-Prot. Nr. 15 fol. 7 b.

om at maatte slippe den Arrest, der nu har varet i 14 Maaneder og vel ikke har bekræftet nogen Beskyldning imod ham, men dog har kostet ham baade Lykke og Rygte. I Virkeligheden frikjendtes han ved Commissariernes Dom, der endog tilkjendte ham en Erstatning paa 300 Rdl. hos **Ad. Esmi**t, som forgjæves søgte at faae Dommen omstødt af Højesteret ¹⁾. Efter Faderens Henrettelse faldt han imidlertid Compagniet til Besvær dels med sine Krav paa en enkelt Neger af de confiskerede Slaver dels med sine Bønner „for Guds Skyld" om nogle Penge til at komme bort for. „For at slippe hans Overløb" bevilgede man ham 1689 ¹⁸/io 10 Rdl., mod at han skal give Afkald paa Slaven, og forhøjede dem 14 Dage efter til 15 Rdl.²⁾; den paa ham anvendte Bekostning overførtes paa Esmits Regning. Dermed forsvinder **Felix**, saa vidt vides, her fra Landet.

Hans Helbroder, **Ferdinand**, var Lieutenant allerede 1683 og maaske tidligere ³⁾, men noget Videre om hans Carriere vides ikke. Efter Navnene at dømme kan han have været Fader til **Gabriel Ferdinand** ⁴⁾ Milan, Maler og Hofforgylder, en vistnok anset og velstaaende Mand, der døde som Viceborgemester i Helsingør; men at føre denne Mands Slægt længere ned i Tiden tilkommer ikke os, der kun ved en Hypothese har antydnet en mulig Forbindelse med Hovedpersonen i denne Skildring ⁵⁾.

Navnene paa de omtalte Brødres Halvsødskende(?) opgives i Anledning af Rejsen til S. Thomas som: **Carl Friderich**, **Charlotta Isabella**, **Christian Ulrik** og **Conrad Adam** ⁶⁾. Af disse døde den

¹⁾ H. R. Stævningsb. 1689.

²⁾ Rigsark., Ind., r. Nr. 433 S. 99, 112, r. Nr. 590, Bilag for Oktober.

³⁾ Rigsark., Afregninger G. 15.

⁴⁾ Ferdinand = Fernandez eller Ferdinandsen (?), som det ofte hændtes, at Sønnen som andet Fornavn optog Faderens Navn med eller uden tilføjjet — sen.

⁵⁾ Sml.: Hofarch. Partic. Kassens Regnskab 1737 (331, 1489, 1735), Barfod: Falsterske Gejstligheds Personalhist. II 210, Lassen: Bidrag til Helsingørs Hist. 1724—64 S. 38, Rigsark., Møllers Rangspersoner II 51, ib. Lengnicks Materiale, civ. og borg. Stænders Enkekasse S. 5 Nr. 11, Schacks Fundatssaml. II 305, 335 f., Bruun: Bibl. Danica I 1110. Sml. ogsaa Adresse Cont. Efterr. 1778 Nr. 90 og Erslews Forf. Lex. I 244 med Suppl.

⁶⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 293 fol. 61 v. f.

Sidste som forhen sagt i Vestindien og formodentlig ogsaa en af de andre, siden kun 2 Børn fulgte med tilbage. Om den lille Nyfødte paa Hjemrejsen har overstaaet Besværlighederne, er sagtens meget tvivlsomt, og i hvert Fald var der kun 2 Børn til at dele Forældrenes Fangenskab. Hvem det var, siges ikke; men en **Carl Friderich Milan** var 1701^{12/4} Fændrik og ansat i Drabant Garden¹⁾, og en Kvittering fra en Kjøbenhavnsk Haandværksmester **F. G. Milan** forefindes under 1752 ^{4/9} 2) En Jan (Jean) Milan forekommer i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede som en flink Planter paa S. Thomas i smaa Kaar³⁾, men kan næppe uden ved fjernere Slægtskabsbaand knyttes til Gabriel Milans Hus. — Formodentlig kun som Spot er Navnet Milan ogsaa bleven benyttet som Navn paa en Negerslave paa S. Thomas⁴⁾. Men for den, der indtil nu har fulgt denne Historie om Fejl og Skuffelser, vil det ligge nærmest at spørge om den Kvinde, der kun fik Kummer til Løn for udholdende Troskab i Modgangs Dage.

Som herteskjærende Skrig og en flammende Lidenskabs Udbrud sender Forbryderens Enke, **Juliane Regina Milan** født von Breitenbach, sine Bønkrifter til Øvrigheden⁵⁾. Med sit Blod har hendes Ægtemand bødet for de Fejl, han muligvis har begaaet; men ringe Ære vil man høste, om nu hans Enke maa tigge sig ud af Landet. Kun Rejsepenge er det, hun begjærer, istedenfor det Forskud for Kronen paa 43,000 Rdl., hendes Mand havde til Gode. Alt, al Ting, har hun mistet, dyrt var det kjøbt, daarligt blev det solgt, og ikke en Klud blev hende levnet. Men den Gud, som kjender Alt, lader sig ikke spotte, og for hans Domstol stævner hun Compagniet og dem, som saaledes forfulgte hende. — Det er saa bevægede og energiske Ord, at de ikke kunne have undladt at gjøre Indtryk;

¹⁾ Rigsark., Milit. Etat, 1705.

²⁾ Rigsark., Milit. Skifter. Pakke 14. (Kvitteringer).

³⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 15 fol. 53, r. Nr. 429 fol. 126, r. Nr. 449 fol. 62 og oftere.

⁴⁾ Rigsark., Ind. r. Nr. 92.

⁵⁾ 2 udaterede Breve i Rigsark., Afregninger, G 15, det ene til Over-Rigs-Rentemesteren (Overrentemester Brandt?), det andet til en unævnt Greve (C. Reventlow?).

men om praktisk Virkning blev der ikke Tale overfor dem, der vogtede Statens Midler og nu i Rettens Navn havde lagt deres Haand paa de Fordringer, hvortil hun sigtede. Da vendte den Forpinte sig til Kongen selv, skildrede ham sin Nød og paa-kaldte hans Barmhertighed. Endnu henstod hendes Løsøre paa Børsen og over det udbeder hun sig Tilladelse til at maatte raade. Men dette henhørte jo ligesom den vestindiske Ejendom, hvorpaa hun ogsaa gav Anvisning, til det til Compagniet Udlagte. Følgeligt sendtes de to Bønkrifter til Erklæring af Direktørerne, der d. 17. Juni 1689 givte til Svar, at det Tab, de have lidt ved Milan, er saa langt fra at kunne dækkes af hans Efterladen-skab, at der ikke kan blive Noget tilovers til Enken¹).

At Kong **Christians V** Medfølelse med Ulykken dog nok har fundet Midler til at hjælpe, kan næppe betvivles; men med dette Haab og ikke med Vished slutter Historien om denne haardt-prøvede Kvinde og hendes retfærdigt straffede Husbond. Som en velstillet Mand havde han opgivet sin hæderlige Slægts betryggede Kaar for i en gjærende Tid at indtræde i det store Kapløb udad, opad og fremad. Han snublede og faldt — ved egne Fejl —, blev trampet ned og blev glemt²); men den, der fandt det udviskede Spor, kunde nødigt slippe det mer. Lykkens Historie er kjendt og kjær, men er kun Undtagelsens Lod; de Manges, ja Flestes er Glemsel og Fald, men stundum dog spændende nok, selv om Udbyttet som her for Andre maaske kun bliver den gamle Sandhed atter gjentaget, at Falsk slaer sin egen Herre paa Hals.

¹) Rigsark., Ind. r. Nr. 580 fol. 74 v. ff. (sml. fol. 52).

²) G. Høst: Efterretninger om Øen S. Thomas har egenligt kun anerkjendende Velvillie for ham (S. 17—22).

Nytov som det så ud på Gabriel Milans tid. Skafottet i midten

Index

A

A. Esmit, 34, 46, 58, 78, 79
Adolf Esmit, 37, 38, 42, 46, 55, 68,
73
Adolf Schmidt, 37
Ahlefeld, 19, 21, 22, 25, 26, 27, 28
Albert Dionys, 4
Anna Beate, 19, 25, 26, 27
Anna Hedewig v. Buchwaldt, 13
Antonio, 38, 53
Antonio Martino, 38

B

Baitasar Lachmann, 34
Ballahu, 74
Bartolo de Argionis, 54
Bastian Pedersen, 33
Benedict Schøll, 7, 21

C

Cardinal Mazarin, 5
Carl Ahlefeldt, 19
Carl Friderich, 80, 81
Carl II, 37
Catharine Oldermes, 25
Charity, 39, 46
Charlotta Isabella, 80
Charlotte Amalia, 40, 47, 60
Charlotte Amalie, 52
Chr. Ditlevs Testmann, 11
Chr. Lente, 14, 33
Christen Skeel, 72
Christen Thomsen Sehested, 35
Christian den IV, 4
Christian Lindenov, 20
Christian Ulrik, 80
Christiane Oertz, 26
Christoffer de Rothe, 55
Christoffer Gabel, 6, 12
Christoffer Hagedorn, 13
Christoffer Heins, 35, 37, 40, 41, 52,
63, 74
Christoffer Munck, 72
Claus Ahlefeldt, 27
Claus Ahlefeldt, 13
Clausen Reimer, 9
Conrad Adam, 42, 80

D

Daniel Abensur, 15
Daniel Moy, 60
d'Odyck, 21
Dupui, 59, 60

E

Edelstein, 20, 23, 24, 25
Erlach, 42, 55, 62, 65
Esmit, 5, 32, 38, 39, 40, 41, 42, 46,
47, 51, 52, 55, 57, 60, 62, 67, 69,
70, 71, 80

F

Feiga, 15, 25
Felix, 36, 40, 43, 46, 48, 53, 69, 71,
74, 79, 80
Ferdinand, 51, 80
Ferni, 43, 44
Finke, 18
Fr. Brandts, 12
Francois Giga, 41
Frands Munk, 13
Frands Munk, 13, 19
Frands Müller, 15, 18, 21, 24
Frants Martens, 57
Frederik III, 11, 12, 23

G

Gabel, 9
Gabriel Gomez, 4
Gathrine de Bicker, 11
Georg Band, 33
Georg Herzog, 20
George Walluhn, 79
Gert Philipsen, 49, 52
Gotfred Lange, 36, 57
Griffenfeldt, 5, 7, 8, 12, 15, 16
Gyldenløve, 27, 29, 51, 52

H

Hannibal Poulsen, 19, 22, 23
Hans Adolf af Pløen, 16
Hans Hansen, 7, 8
Hans Henriksen Klein, 36, 42, 57
Hans Jonsen, 35, 36
Hans Knudsen, 76
Hans Nielsen, 72
Hans Schack, 6
Helene Stocken, 23
Henrik Müller, 15
Heye, 14
Houtcoper, 40, 77
Høg, 20, 21, 22, 23, 24

J

Jacob de Bicker, 11

Jacob de Petersen, 7, 18, 24
Jacob de Popeliere, 18
Jacob Henrik Pauli, 3
Jacob Petersen, 9, 10, 11, 12, 17, 29
Jacoba Back, 18, 20
Jan de Wit, 11
Jan Tevis, 59, 60
Jochum Delicat, 40, 52
Jochum Samuelsen, 39, 40
Joh. Lorenz, 44, 52, 55, 67, 71, 75
Joh.Lorenz, 45
Johan Lorenz, 36, 44, 49, 69
Joseph van S. Joseph, 54, 56
Juliane Regina, 15, 81
Just Høg, 6, 18
Jørgen Bjørnsen, 35
Jørgen Jørgensen, 39
Jørgen Meyer, 35, 38, 42, 45, 51

K

Kjeld Frises, 21
Klein, 13, 28, 57, 67
Knud Reedtz, 35, 42
Kørbitz, 7, 12, 15, 28

L

Lange, 57, 67
Leo Ulfeldt, 18, 19, 20, 26
Leonora Christine, 13
Lindenov, 20, 21, 23, 24, 25
Lorenz Tuxen, 9
Louis Houtcoper, 39
Lucas Volkersen, 36, 50

M

Mads Hansen, 53
Magtel Goll, 23
Manuel Texeira, 25
Marcus Gjøe, 6, 29, 72, 78
Maria Gamb, 46
Math. Biester, 31
Math. Holst, 36
Mathieu l'Estevanon, 25
Meiercrone, 17, 18, 20, 21, 22, 23,
24, 27
Mette Christiansdatter, 31
Mette Rode, 18
Mette Trolle, 6, 7, 15
Meyer, 35, 42, 43, 44, 45, 46, 50, 51,
52, 55, 57, 58, 59, 62, 67, 69, 70,
75
Michel de Monte, 54
Mikkel Mikkelsen, 51, 52, 63, 64,
65, 66, 68, 69, 71, 74, 75
Morten Skinkels, 6
Moy, 61
Moyses Cailles, 60
Munk, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 26, 27,
28

Mussaphia., 4
Müller, 18

N

N. Lassen, 55, 58
Nic. Esmi, 35, 46
Niclas Poulsen, 14
Niels Benzon, 56
Niels Benzons, 77
Niels Lassen, 36, 37, 38, 39, 40, 45,
48, 52, 55, 68, 70

O

Otto Eden, 33
Otto Sperling, 13
Ove Juel, 6, 18, 25

P

Peder Hjort, 72
Peder Schumacher, 5, 6
Perico Perez, 54
Peter Brandt, 31
Peter Charisius, 6
Peter Moth, 6
Philipsen. Joh. Lorenz, 49
Poul Klingenberg, 15
Prinds Jørgen, 5, 6, 18

R

Rasmus Pedersen, 38
Reedtz, 7, 55
Reinhold Meier, 24
Reinhold Wordeman, 72
Reinholt Meier, 7
Richelieu, 14

S

Schack, 78, 79
Schumacher, 6, 8
Schøll, 20, 25, 27
Sehested, 55
Sence Perez, 73
Simon v. Ockeren, 49
Simon van Ockeren, 49, 50
Simon van Ockerens, 49, 60
Sophia Amalie, 5, 7, 16, 18
Sten Andersen Bille, 39

T

Tage Thott, 72, 77
Terlon, 16
Tromp, 17, 18

U

Ulfeldt, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24,
25, 29
Ulrik Frederik Gyldenløve, 15
Ulrikke Eleonora, 16

V

von Oertzen, 21

W

Wendelboe, 9
William Fourmi, 43
William Stapleton, 33, 37
Wordeman, 76